

ДНЕВНИКЪТ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

— 8 —

LXXIV заседание, четвъртък, 23 февруарий 1912 г.

(Открито отъ председателя г. д-ръ С. Даневъ, въ 2 ч. 20 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Моля секретаря г. Никола Начевъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Н. Начевъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Никола Алтимирски, Цанко Бакаловъ, Димитъръ х. Баневъ, Петъръ Бешковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Желю Влашки, д-ръ Георги Гаговъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Ангелъ Горановъ, Георги Губидѣльниковъ, Тодоръ Даскаловъ, Георги Девизовъ, Василъ Димчевъ, Георги Долапчиевъ, Иванъ Дочевъ, Димитъръ Драгиевъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Георги Икономовъ, Петъръ Козловъ, Григоръ х. Константиновъ, Константинъ Кръстевъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Герго Лаковъ, Парашкевъ х. Ламбевъ, Георги Маджаровъ, Александъръ Малиновъ, Руфи Махмудовъ, Митю Милковъ, Недю Николовъ, Киро Пановъ, Иванъ Петровъ, Христо Поповъ, д-ръ Василъ Радославовъ, Спиридонъ Рачевъ, Иванъ Русевъ, Стефанъ Савовъ, Иванъ Соколовъ, Илия Стаматовъ, Василъ Стаменовъ, Коста Стефановъ, Христо Цаневъ, Дечко Ченгелиевъ, Никола Ченковъ и Тодоръ Чочевъ)

Прѣдседателъ: Отъ 211 народни прѣдставители отсѣствуватъ 44 души. Има нужния брой, за да може да се счита Събранието законно конституирано и да пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

Прѣди да сторимъ това, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣпило едно питане отъ провадийския народенъ прѣдставителъ г. Добри Харизановъ къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, въ което казва: (Чете)

„Съгласно чл. 60 отъ правилника, моля г. министра да отговори на слѣдующето:

„1. Имамъ положителни свѣдѣния, че съ заповѣдъ отъ 16 т. м. е назначенъ за секретаръ при околийския началникъ въ Провадия, Александъръ Опълченевъ, но началникътъ отказалъ да приведе заповѣдта на околийския управителъ въ изпълнение и при повторното настояване на назначеното лице Опълченевъ, да встъпи въ длѣжностъ, началникътъ отказалъ да му я прѣдаде, прѣдъ видъ, че назначеното лице не било отъ партията, и заминалъ изъ околията.

„2. Извѣстенъ ли е г. министърътъ за всичко това и какви мѣрки е взелъ спрямо началника, задѣто не изпълнилъ заповѣдта, или ако не е билъ извѣстенъ, слѣдъ като му стана сега извѣстно, какво мисли да направи за уравнение на всичко това?“

Това питане ще се съобщи въ прѣписъ на надлежния министъръ, за да даде своя отговоръ, съгласно правилника въ едно отъ слѣдующитѣ заседания.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣпилъ законопроектъ за държавно музикално училище. Законопроектътъ е раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се тури на дневенъ редъ за обсъждане и приемане, споредъ правилника.

Постѣпилъ е сѣщо така законопроектъ за допълнение на закона за прѣхвърляне на беглика и данъка върху сградитѣ въ полза на градскитѣ общини и на беглика въ полза на селскитѣ. Този законопроектъ е раздаденъ вече на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се постави, споредъ правилника, на дневенъ редъ.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че нѣкои г. г. народни прѣдставители искатъ отпускъ, който може да имъ се разрѣши само отъ Народното събрание.

Хасковскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Христодоровъ, по причина на болестъ, иска още 3 дена отпускъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се разрѣши на хасковския народенъ прѣдставителъ г. Георги Христодоровъ исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Стефанъ Бояджиевъ, по важни домашни причини, иска 2 дена отпускъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да се разрѣши този отпускъ на г. Бояджиева, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Врачанскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Цеко Пешовъ моли най-настоятелно да му се разрѣши, по неотложна работа, 1 денъ отпускъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да се разрѣши този отпускъ на г. Цека Пешовъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Татарпазарджишкиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Георги Гаговъ, по твърдѣ важни домашни причини, моли да му се разрѣши 5 дена отпускъ, считанъ отъ 21 того. Които приематъ да се разрѣши исканиятъ отпускъ на г. Гагова, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Шуменскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Спиридонъ Рачевъ ходатайствува, по твърдѣ важни домашни причини, да му се разрѣши 2 дена отпускъ,

считанъ отъ 24 того. Прибавямъ, че г. Рачевъ се е ползувалъ досега съ 12 дена отпускъ. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се разрѣши исканиятъ отъ г. Рачева отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Радомирскиятъ народенъ прѣдставитель г. Раде Станоевъ моли да му се разрѣши 5 дена отпускъ, по много важни домашни причини. Досега се е ползувалъ само съ 8 дни, тъй щото за 2 дни може да му разрѣши само прѣдседателството. Моля народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да се разрѣши на г. Раде Станоевъ 5 дена отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Габровскиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Пецовъ моли да му се разрѣши 1 день отпускъ, защото закѣснѣлъ да се яви тукъ наврѣме, по причина на болестъ. Които сж на мнѣние да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Ломскиятъ народенъ прѣдставитель г. Петко Кочанковъ моли да му се разрѣши 2 дена отпускъ. Които сж на мнѣние да му се разрѣши този отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Новозагорскиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Таневъ, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши 4 дена отпускъ. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да му се разрѣши този отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Харманлийскиятъ народенъ прѣдставитель г. Димитъръ х. Баневъ моли да му се разрѣши 9 дена отпускъ, по болестъ, за което е готовъ да прѣдстави медицинско свидѣтелство. Тѣй като не се иска безсроченъ отпускъ, нѣма нужда отъ свидѣтелство, а достатъчно е увѣрението, заявлението на самия народенъ прѣдставитель. Моля, прочее, г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да се разрѣши на г. Димитъръ х. Баневъ 9 дена отпускъ по болестъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Кѣзълагашкиятъ народенъ прѣдставитель г. Георги Долапчиевъ моли да му се разрѣши 3 дена отпускъ, защото е билъ дълженъ да се яви прѣдъ сливненския мирови сѣдия по едно настоянитеско дѣло. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се даде този отпускъ на г. Долапчиева по призоваване отъ сѣдилището, за което има приложена надлежната призовка, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Кѣзълагашкиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Петровъ моли да му се разрѣши по важни домашни причини 10 дена отпускъ. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се удовлетвори тази молба, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Силистренскиятъ народенъ прѣдставитель г. д-ръ Никола Георгиевъ моли да му се разрѣши 3 дена отпускъ. Които сж съгласни да му се разрѣши този отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Най-сетнѣ, г. Тодоръ Даскаловъ, орѣховски народенъ прѣдставитель, моли да му се разрѣши 6-дневенъ отпускъ. Които приематъ да се разрѣши този отпускъ на г. Тодора Даскаловъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Приставяме къмъ дневния редъ. Първата точка отъ него е: избиране комисии по образуванитѣ двѣ нови министерства. По тази точка ще се повърнемъ слѣдъ малко.

Втората точка е: второ четене на законопроекта за държавнитѣ и гарантиранитѣ отъ държавата дългове.

Г. Николовъ: Г. прѣдседателю! Докладътъ на комисията още не е готовъ, затуй не ще може сега да се докладва.

Прѣдседательтъ: Тѣй като докладътъ не е готовъ, разглеждането на този законопроектъ ще остане за слѣдующето засѣдание.

Съ съгласието на г. министра на финанситѣ, прѣреждаме законопроекта за данъка върху приходитѣ, за да прѣкараме дребнитѣ законопроекти на г. министра на правосѣдието.

Моля секретаря г. Начевъ да прочете законопроекта за измѣнение на чл. 18 отъ закона за сѣдебнитѣ заседатели.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Д о к л а д ъ

до XV-то обикновено Народно събрание.

„Г. г. народни прѣдставители! Имамъ честь да ви прѣдставя за обсъждане и гласуване тукъ приложения законопроектъ за измѣнение чл. 18 отъ закона за сѣдебнитѣ заседатели, придруженъ отъ обяснителна бѣлѣжка за мотивитѣ на прѣдлаганото измѣнение.

„София, февруарий 1912 г.

„Министъръ на правосѣдието: П. Абрашевъ.

„Законопроектъ

за измѣнение чл. 18 отъ закона за сѣдебнитѣ заседатели.

„Чл. 18 се измѣнява така:

„При откриването на всѣка сесия за разглеждане дѣла отъ окръжния сѣдъ съ участието на сѣдебни заседатели, повиканитѣ сѣдебни заседатели полагатъ слѣдующата клетва:

„Обѣщавамъ се въ името на Бога всемогущаго, че по дѣлото, за което съмъ избранъ, като сѣдебенъ заседатель, ще положа всичкитѣ си сили за тщателното разглеждане, както на обстоятелствата, които уличватъ подсѣдимия, тѣй сѣщо и обстоятелствата, които го оправдаватъ, и че ще дамъ рѣшителенъ гласъ, споредъ туй, което чуя и видя въ сѣда, споредъ сжщата правда и убѣждението на съвѣстѣта си, като не оправдавамъ виновнаго и като не осѣждамъ невиннаго, като помня, че за всичко това ще съмъ дълженъ да давамъ отчетъ прѣдъ закона и прѣдъ Бога.

„За удостовѣрение на това заключавамъ се.

„Обяснителна бѣлѣжка

къмъ законопроекта за измѣнение чл. 18 отъ закона за сѣдебнитѣ заседатели.

„Съ закона за измѣнение и допълнение на пѣкон членове отъ углавното сѣдопроизводство отъ 2 мартъ 1911 г. се прие, че подвеждането подъ клетва на всичкитѣ сѣдебни заседатели, повикани за една и сѣща сесия, се извършва отъ прѣдседателя на сѣда, въ публично засѣдание, при откриването на сесията (чл. 381 алинея втора). Съ прѣдлаганото измѣнение се прѣмахва онова противорѣчие, което сѣществувало между този законъ и чл. 18 отъ закона за сѣдебнитѣ заседатели, а заедно съ това се правятъ и съотвѣтнитѣ поправки въ формулата на самата клетва.“

Прѣдседательтъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Министъръ П. Абрашевъ: Моля да се даде спѣшность на този законопроектъ.

Прѣдседательтъ: Които приематъ да се даде спѣшность на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Моля г. секретаря да прочете на второ четене законопроекта.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение чл. 18 отъ закона за съдебнитѣ заседатели.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 18 се измѣнява така:

„При откриването на всѣка сесия за разглеждане дѣла отъ окръжния съдъ съ участието на съдебни заседатели, повиканитѣ съдебни заседатели полагатъ слѣдующата клетва:

„Общавамъ се въ името на Бога всемогущаго, че по дѣлото, за което съмъ избранъ, като съдебенъ заседатель, ще положа всичкитѣ си сили за типателното разглеждане, както на обстоятелствата, които уличаватъ подсъдимия, тъй също и обстоятелствата, които го оправдаватъ, и че ще дамъ рѣшителенъ гласъ, споредъ туй, което чуя и видя въ съда, споредъ същата правда и убѣждението на съвѣстѣта си, като не оправдавамъ виновнаго и като не осждамъ невиннаго, като помня, че за всичко това ще съмъ длъженъ да давамъ отчетъ прѣдъ закона и прѣдъ Бога.

„За удостовѣрение на това заклевамъ се.“

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставитель г. Илия С. Бобчевъ.

И. С. Бобчевъ: Г. г. народни прѣдставители! По сжщитѣ онѣзи мотиви, по които азъ се изказахъ противъ начина на полагане клетва отъ страна на свидѣлитѣ по гражданскитѣ и углавнитѣ дѣла, азъ поддържамъ, че и полагането клетва отъ страна на съдебнитѣ заседатели трѣбва да става по религиозния обредъ, въ присѣтствието на единъ свещеникъ, съ цѣлуване на кръста и евангелието. Това е моето мнѣние.

Нѣма повече да говоря по този въпросъ, понеже съмъ се изказалъ

Прѣдседателъ: Които приематъ члена единственъ отъ прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Моля г. секретаря да прочете на първо четене законопроекта за измѣнение нѣкои членове отъ углавното сждопроизводство.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„Д о к л а д ъ

до XV-то обикновено Народно събрание.

„Г. г. народни прѣдставители! Имамъ честь да ви прѣдставя за обсъждане и гласуване тукъ приложения законопроектъ за измѣнение нѣкои членове отъ углавното сждопроизводство, придруженъ отъ обяснителни бѣлѣжки за мотивитѣ на прѣдлаганитѣ измѣнения.

„София, февруарий 1912 г.

„Министъръ на правосъдието: П. Абрашевъ.

„Законопроектъ

за измѣнение нѣкои членове отъ углавното сждо-производство.

„§ 1. Втората алинея на чл. 298 се измѣнява така: „Опрѣдѣлението на апелативния съдъ не подлежи на никакво обтжване, а когато се уважава жалбата

на потърпѣвшето лице, то се съставя споредъ прѣдписанието на чл. чл. 291 и 292 и замѣства обвинителния актъ.

„§ 2. Къмъ чл. 384 се прибавя слѣдната втора алинея:

„Когато обясненията на подсъдимия не се схождатъ съ онѣзи, които той е далъ на прѣдварителното слѣдствие, сждътъ може да постанови да се прочетатъ съответнитѣ протоколи на съдебния слѣдователъ, ако прѣдъ послѣдния показанията на подсъдимия сж дадени въ присѣтствието на двѣ грамотни поемни лица или, макаръ и въ отсъствието на такива лица, сж написани саморѣчно въ форма на въпроси и отговори отъ самия подсъдимъ.

„Обяснителни бѣлѣжки

къмъ законопроекта за измѣнение нѣкои членове отъ углавното сждопроизводство.

„§ 1. Споредъ чл. 298 алинея втора, опрѣдѣлението на апелативния съдъ, съ което се оставя безъ послѣствие жалбата на потърпѣвшето лице противъ прѣкратаването на углавното прѣслѣждане, подлежи на обжалване прѣдъ Върховния касационенъ съдъ. Това постановление на закона отъ 2 мартъ 1911 г., противно на усвоената отъ Върховния касационенъ съдъ до тогава практика, още въ самото начало на прилагането му се оказа въ всѣко отношение неудобно и безцѣлно. И наистина, опрѣдѣленията на окръжния съдъ, които се издаватъ по реда на чл. чл. 296 и 298 отъ углавното сждопроизводство, иматъ за прѣдметъ даннитѣ на прѣдварителното слѣдствие, които се отнасятъ изключително до сжществото на дѣлото — до колко тѣзи данни изобличаватъ обвиняемия въ прѣстѣплението, което му се приписва. Също такива сж и опрѣдѣленията на апелативния съдъ, когато жалбата на потърпѣвшия, съ която сжжденията и заключенията на първата инстанция се обявяватъ неправилни, споредъ открититѣ на слѣдствието данни, се признава за неоснователна. При такова положение на работата, като се иматъ прѣдъ видъ още и постановленията на чл. чл. 269—275, които опрѣдѣлятъ реда на потжжването срѣщу дѣйствието на съдебния слѣдователъ и които напълно гарантиратъ спазването на формитѣ на прѣдварителното слѣдствие, обжалването прѣдъ Върховния касационенъ съдъ съ явява безцѣлно, тъй като на този съдъ би се възложило да прѣрѣшава въпроси, които се отнасятъ до сжществото, а това е противно на чл. 4 отъ закона за устройството на сждилищата.

„§ 2. Въ съдебната практика у насъ и въ Русия, дѣто текстътъ на чл. чл. 626 и 627 е еднакъвъ съ този на нашитѣ чл. чл. 363 и 364, често сж се възбуждали въпроси: могатъ ли писменитѣ показания на подсъдимия, дадени на прѣдварителното слѣдствие, да се прочетатъ въ съдебното засѣдание. Повечето сждилища сж се произнасяли, че показанията на отсъствующитѣ или осжденитѣ вече подсъдими, а също и на тѣзи, които сж били освободени отъ углавно прѣслѣждане по сжщото дѣло, могатъ да се прочетатъ на съдебното слѣдствие съ запазване на сжщитѣ правила, които сж установени за прочитането на свидѣтелскитѣ показания (чл. чл. 363 и 364). Въ това отношение особено категорични сж разясненията на руския сенатъ, който, като изхожда отъ съображението, че показанията на такива подсъдими по отношение на тѣзи, които присѣтствуватъ, иматъ значение на свидѣтелски показания, безусловно допуска прочитането на писменитѣ показания на: 1) подсъдимия, който е умрѣлъ или избѣгалъ; 2) обвиняемитѣ, които сж били привлѣчени въ качество на такива на прѣдварителното слѣдствие, но не сж били прѣдадени на съдъ; 3) лица, които се считатъ за съучастници въ прѣстѣплението, ако дѣ-

лото за тях се произвежда отделно; 4) лица, които сж вече осъдени или оправдани съ издадена присъда, касирана по отношение на другите подсудими, и 5) на подсудимия, който присъствува и самъ моли да се прочетат показанията му. Независимо отъ това, у насъ показанията на обвиняемия често се цитиратъ изцѣло въ обвинителния актъ и съставляватъ прѣдметъ на разпитване на подсудимия на съдебното слѣдствие или на разискване въ рѣшитѣ на странитѣ, и това никога не се е считало за нарушение на закона. Малко това, съдебната практика никога не е запрѣщавала прочитането на документи, които съдържатъ самопризнание на подсудимия или указание на такова, направено прѣдъ трети лица. Като се прибави къмъ това, че у насъ до миналата година се допускаше възпроизвеждането на показанията на подсудимия чрезъ разпитъ на поемни лица (чл. 210) или свидѣтели, не може да не се заключи, че запрѣщението да се четатъ тѣзи показания не се оправдава. И дѣйствително, отъ гледна точка на модерния углавенъ процесъ, показанията на обвиняемия сж едно отъ доказателствата, отъ които се черпятъ данни за откриване на материялната истина. При това, запознаването съ онѣзи обяснения, които обвиняемиятъ е давалъ въ разни моменти на процеса, и съпоставянето имъ съ другитѣ доказателства, могатъ не само да помогнатъ за откриването на истината, но въ нѣкои случаи да служатъ за единичкъ начинъ на освѣтление на дѣлото. Заедно съ това, за прѣдпочитане е да се допусне прочитането на записанитѣ отъ слѣдователя показания на обвиняемия, отколкото същитѣ показания да се възпроизвеждатъ, много пѣти въ непознаваемъ видъ, отъ поемни лица и свидѣтели, призоването на които само усложнява процесътъ и прѣтрупва производството съ доказателства, често свършено безполезни. Най-сериозниятъ аргументъ въ полза на запрѣщението да се четатъ показанията на подсудимиятъ — че съ прочитането имъ подсудимиятъ се принуждавалъ да се самопризнава — се явява далечъ неубѣдителенъ, защото, ако така се погледне на работата, би станало нужда да не се прѣдъявяватъ на подсудимия никакви доказателства, които могатъ да иматъ значение на улика, понеже установяването на кое и да е обстоятелство, което улѣчва подсудимия, може да склони послѣдниятъ къмъ самопризнание.

„Изложенитѣ накратко съображения сж достатъчни, за да се допусне прочитането на показанията на обвиняемия, дадени на прѣдварителното слѣдствие, въвкога, когато тѣ не се сходятъ съ обясненията му прѣдъ съда, както това е прието вече въ западно-европейскитѣ законодателства и въ чл. 590 отъ проекта на руския уставъ угол. судопроизводства, първоизточникъ на нашия законъ за углавната процедура.

„Въ такава смисълъ миналата 1911 г. бѣше внесенъ законопроектътъ за измѣнения на чл. чл. 210 и 384 отъ углавното съдопроизводство, отъ които първото се прие съ законъ отъ 2 мартъ с. г., а чл. 384 остана неизмѣненъ и съ това се допусна една съществена непълнота въ закона, съ която на практика се постигна тъкмо противния резултатъ на този, който съ законопроекта се очакваше. За да се прѣмахне тази непълнота, се внася прѣдлаганото измѣнение.

„При това, за пълна гаранция на обвиняемия се прѣдвижда, че прочитането на показанията, които сж дадени на прѣдварителното слѣдствие, ще се допуска само въ случаитѣ, когато при разпита у слѣдователя сж присъствували двѣ грамотни поемни лица или показанията сж написани отъ обвиняемия саморочно.“

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателтъ г. Иванъ Пѣевъ)

Прѣседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Противъ § 1 на законопроекта нѣма да кажа нищо; съгласенъ съмъ да се приеме, макаръ че то не е нѣкое нововведение отъ особена необходимостъ. Опрѣдѣленето на апелативния съдъ, когато не се уважава молбата на подателя ѝ, подлежеше на обжалване прѣдъ Върховния касационенъ съдъ; г. министърътъ на правосъдието намира, че това не е удобно и не е съгласенъ съ досегашната практика на Върховния касационенъ съдъ отъ една страна, и отъ друга страна, че той съдъ е влизалъ по същество за разрѣшаване въпроси, които сж противъ чл. 4 отъ закона за съдоустройството. Прочее, намирамъ, че това нововведение може да се приеме, защото страната не се лишава ни най-малко по-нататъкъ да иска възобновление на дѣлото при нови доказателства и пѣтитъ ѝ окончателно не е прѣсѣченъ.

Но азъ ще се противя енергично противъ § 2 и ще моля, както г. г. народнитѣ прѣдставители, така сж и г. министра на правосъдието да благоволятъ и не се съгласятъ за присматането на този параграфъ, или най-малко сега да не се приема. По принципъ законопроектътъ може да се приеме, но § 2 въ комисията трѣбва да бѣде отмахнатъ. Съображенията ми сж слѣднитѣ. Споредъ този параграфъ показанията на подсудимия, дадени на прѣдварителното слѣдствие, ще се четатъ тогава, когато обясненията на сжщия подсудимъ не отговарятъ на онѣзи, които сж дадени на прѣдварителното слѣдствие. И г. министърътъ, за да ни гарантира, че тия обяснения, които подсудимиятъ е далъ прѣдъ съдебния слѣдователъ, не сж изтрѣгнати отъ него чрезъ насилие, лукавство или по другъ нѣкой начинъ, иска да гарантира съ присъствието на двѣ грамотни поемни лица. Разбирамъ добрата идея на г. министра на правосъдието. Той желае да се разкрие истината, но по този пѣтъ, по който той е трѣгналъ съ прибавката къмъ чл. 384 отъ закона за углавното съдопроизводство, ние можемъ да се доберемъ до нежелателни резултати; най-малкото, не е наврѣменно това да стане сега. То съществува въ други законодателства, да, но у насъ още не е врѣме да стане то. Отъ опитъ знаемъ, че много отъ самопризнанията и отъ обясненията, които се даватъ отъ единъ подсудимъ прѣдъ съдебния слѣдователъ, могатъ да бѣдатъ изтрѣгнати чрезъ насилие и чрезъ измама. За честъ на нашитѣ съдебни слѣдователи, това азъ не мога да допусна, но има външни влияния, които могатъ да подѣйствуватъ. Административнитѣ чиновници, старшитѣ стражари, можеби околнискитѣ началници, които стоятъ прѣдъ вратата на съдебния слѣдователъ, могатъ често пѣти да внушатъ и има много дѣла не много отдавна, отъ скоро врѣме, които потвърждаватъ, че се внушава на подсудимия да дава едни признания, които сж въ негова вреда и които въ сжщностъ не сж вѣрни. Менъ ми се струва, че мнозина отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж имали случай да се занимаватъ съ криминални дѣла, ще да знаятъ отъ опитъ туй. И ако ние приемемъ това нововведение, прѣдставено отъ почитаемия министъръ, ще допуснемъ противъ подсудимиятъ да се чете едно доказателство на самопризнание, изхождаше отъ тѣхъ, което може да бѣде най-силно, но което въ сжщностъ въ основата си да бѣде порочно.

Г. министърътъ, за да ни гарантира, че нѣма да се повлияе тамъ нѣщо на даденитѣ показания, иска това да става въ присъствието на поемни лица, като ни казва даже, че въ миналото поемнитѣ лица сж били допускани да възпроизвеждатъ обясненията на подсудимия. Това е ставало, вѣрно е, но въ демократическо врѣме, съ измѣнението на чл. 210, поемнитѣ лица при съдебнитѣ слѣдователи се отхвърлиха.

Пък даже и да съществуват, тѣ не сж вѣдители. Не е толкова опасно поемнитѣ лица да възпроизвеждат показаніята и обясненията на единъ подсѣдимъ, дадени прѣдъ сѣдебния слѣдователъ, отколкото да имъ се прочетатъ показаніята, защото поемнитѣ лица иматъ възможностъ да изслушатъ не само онова, което е казалъ подсѣдимиятъ, но и да наблюдаватъ какво поведение държи той, да вникнатъ въ неговия вѣтрѣшенъ миръ и да знаятъ, да-ли дѣйствително този човѣкъ, който дава обяснения, се намира подъ нѣкой външенъ физически или мораленъ натискъ. Ето защо поемнитѣ лица, когато сж възпроизвеждали досега самопризнанията и обясненията на единъ подсѣдимъ, винаги върху тия обстоятелства сж били запитвани, винаги сж давали подробни обяснения и отъ тѣзи обяснения се е вадило заключение, да-ли подсѣдимиятъ е билъ искренъ въ онова, което той е говорилъ. Ни най-малко не бихъ билъ противъ приемането на § 2 тѣй, както е прѣдложенъ отъ г. министра, ако ние имаме онова нововведение, което съществува въ другитѣ страни, именно, допускането защита прѣдъ сѣдебния слѣдователъ при прѣдварителното дирене, допускането на адвокати прѣдъ сѣдебния слѣдователъ. Разбирамъ, когато ще се яви защитникътъ на подсѣдимия при него още при прѣдварителния затворъ, когато той не само ще размѣни думи съ подсѣдимия, но и непосредствено ще разбере отъ своя клиентъ, че той ще говори дѣйствително не по принуждение, не по натискъ отсамъ или оттамъ, тогава гаранцията е вече друга и такива обяснения, които би далъ единъ подсѣдимъ, ще заслужаватъ пълно довѣрие. Но щомъ у насъ прѣдварителното дирене се прави по единъ особенъ начинъ, въ всѣки случай не по този начинъ да се допускатъ адвокати, дѣто е тайна, дѣто не се знае какво и що се прави около извѣстно разслѣждане, допускането прѣдъ сѣда да се четатъ обясненията, признанията на подсѣдимия ще доведе до много опасни резултати. Извинете, че не е тукъ случаятъ да ви наведе нѣколко дѣла отъ много скоронното минало прѣди 1, 2, 3 години — за да видите какъ дѣйствително органитъ на властѣта сж могли да влияятъ и сж влияли на подсѣдимитѣ да даватъ показания въ тѣхна вѣрба, като сж ги заплашвали, изтезавали; сѣдебнитѣ слѣдователи и прокуроритѣ, които присѣдствуватъ при даванетоъ показания отъ подсѣдимитѣ, могатъ да забѣлѣжатъ това, прѣдъ видъ на туй, че този тероръ се упражнява отъгънъ при полицейския арестъ. За това има вече нѣколко присѣди, издадени отъ разни сѣдилища; въ това отношение има много доказателства, и азъ моля Народното събрание, както и уважаемия г. министъръ, да размислятъ малко върху този въпросъ. Нека това нововведение по § 2 да се отложи за друго вѣрме.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще дамъ нѣкои обяснения и може-би ония г. г. народни прѣдставители, които сж взели думата, ще намѣрятъ за излишно да говорятъ. Азъ моля почитаемото Народно събрание да приеме законопроекта на първо четене, да го изпратимъ въ комисията и тамъ, колкото се отнася до разпоредбата на § 2 за измѣнението на чл. 384, ще намѣримъ една формула, която да задоволи всинца ни. Азъ сподѣлямъ страховетъ, които се изказаха отъ дупнишкия народенъ прѣдставителъ г. Кознички, сподѣлямъ страховетъ и на други г. г. народни прѣдставители, да не би да се злоупотреби съ съдържанието на тази разпоредба въ ущърбъ на интереситѣ на подсѣдимия. Мотивътъ да въведе тази новела е да може да се разкрие материалната истина въ уголовния процесъ. Отъ друга страна азъ уважавамъ мотива да се гле-

датъ и интереситѣ на подсѣдимия. Като отиде законопроектътъ въ комисията, азъ мисля, че ние ще можемъ да се разберемъ.

Колкото се отнася до прочитане показаніята на единъ подсѣдимъ, който е толкова грамотенъ, че би могълъ при прѣдварителното дирене самъ да напише въпросника, самъ да напише и показаніята си, азъ мисля, че за него по-малко страховетъ могатъ да съществуватъ; страховетъ могатъ да бѣдатъ по-голъми за неграмотнитѣ. Истина, можете да кажете: каква ще бѣде тази гаранция да се явятъ двѣ поемни лица и съ подписитѣ си да скрѣпятъ, тѣй да се каже, силата, значението на показаніята на единъ подсѣдимъ, да могатъ да бѣдатъ възпроизвеждани при сѣдебното дирене. Признавамъ, че тукъ има нѣщо, едно възражение, което не може да не се признае за съществено. Обаче, тамъ, въ комисията, ще намѣримъ една формула, която да задоволи господата, които правятъ това възражение и да можемъ да помислимъ нѣщо, да вмѣкнемъ нѣщо въ статията, съ която да може да се гарантиратъ интереситѣ на подсѣдимия.

Мисля, обаче, че съвсѣмъ да се остави тази празнота, която съществува днесъ въ процеса, съ прѣмахване на института поемни лица, и това, г. г. народни прѣдставители, не би трѣбвало да стане. Съ измѣнение закона за уголовното сѣдопроизводство, както знаете, поемни лица не съществуватъ. При стария режимъ поемни лица се повикваха въ сѣдебно засѣдание, да възпроизвеждатъ даденитѣ отъ подсѣдимия показания при прѣдварителното дирене, и обикновено чрѣзъ тѣзи поемни лица се възпроизвеждаше не едно самопризнание на подсѣдимия, но нѣщо невѣроятно. Азъ мисля, че законодателътъ много добръ постѣпи, когато съвсѣмъ отмѣни този институтъ — да може чрѣзъ поемни лица да се възпроизвеждатъ показаніята на подсѣдимия, дадени при прѣдварителното дирене. Но същеврѣменно проектътъ, когато прѣдвжидаше прѣмахването на поемнитѣ лица, прѣдвжидаше една аналогична разпоредба на тая тукъ. Азъ не я прѣдставихъ въ този ѣ видъ, въ който е била прѣдвидена въ законопроекта на г. Кръстева, прѣдставямъ я въ нова форма, която може да бѣде несвършена, признавамъ, но комисията, заедно съ мене, ще се постараетъ да намѣри една форма, която да задоволи всички.

Считахъ за нужно да кажа тѣзи обяснения, като смѣтамъ, че по този начинъ ще могатъ да се скрътятъ дебатитѣ.

Колкото се отнася до § 1, както г. Кознички забѣлѣжи и вѣроятно и други господа ще забѣлѣжатъ, това е едно нововведение, което е твърдѣ намѣсто. Защото, Касационниятъ сѣдъ не може да се занимава съ разглеждане по касационенъ редъ на жалби по тѣзи опрѣдѣления на апелативния сѣдъ; защото въпроситѣ сж въпроси по сѣщество, а Касационниятъ сѣдъ, както знаете, не се занимава съ въпроси по сѣщество.

Моля, прочее, почитаемото Народно събрание да приеме на първо четене този законопроектъ и да го изпрати въ комисията, като обѣзвавамъ, че въ комисията ще наредимъ така редакцията на § 2, щото да може да задоволи всички.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Лазаръ Георгиевъ.

Л. Георгиевъ: Запазвамъ си правото да направя своитѣ обѣлѣжки при второто четене на законопроекта, ако тѣ не се възприематъ въ комисията.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата пещерскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Михаилъ Такевъ.

М. Такев: Г. г. прѣдставители! Азъ ще се обявя и противъ двѣтъ измѣнения, които иска да прави г. министърътъ — и на чл. 298 и на чл. 384. Безъ да рискувамъ да бѣда опровергнатъ съ това, което г. министърътъ е намѣрилъ въ архивата на Министерството на правосъдието, останало отъ демократическо врѣме, при все това, азъ рѣзко ще се обявя и противъ двѣтъ тѣзи негови искания.

Първото гласи слѣдующето, и то е важното. До мартъ 1911 г., когато се промулгираха извѣстни измѣнения на закона за углавното сѣдопроизводство, дотогава, когато жалбата на частния тѣжителъ е оставена безъ послѣдствие, дѣлото е прѣкратено, той имаше право да го обжалва по апелативенъ и касационенъ редъ, но Върховниятъ касационенъ сѣдъ отказваше да счита, че такова обжалване е допустимо прѣдъ него. Тогава въ камарата се внесе измѣнение въ смисълъ, че Върховниятъ касационенъ сѣдъ трѣбва да приема касационни обжалвания и на такива опрѣдѣления на апелативния сѣдъ, съ които се оставя безъ послѣдствие жалбата на потърпѣвшето лице. Г. министърътъ не знамъ отъдѣ взе тѣзи данни отъ 1911 г. досега, 1912 г., и казва: това измѣнение, което се внесе въ закона миналата година, се оказа непрактично, и ако щете — чете се между редоветѣ юридически невъзможно. Когато законодательтъ на 1911 г. допусна обжалване и по касационенъ редъ на опрѣдѣления на апелативния сѣдъ, онзи законодатель имаше свои съображения. А кои бѣха тѣ? Много прости. Въ архивата на нашитѣ сѣдилища и специално въ тази на Министерството на правосъдието г. министърътъ ще съпикаса слѣдующето опрѣдѣление: „Макаръ фактитѣ и да сѣ такива, обаче тѣ не мотивиратъ визираното въ жалбата прѣстѣпление“. Примѣръ. Единъ частенъ тѣжителъ дава жалба противъ окръжния управителъ, че той е подставилъ хора да извършатъ злодѣяние; фактитѣ се установява — че наистина окръжниятъ управителъ е турилъ подвѣдомственитѣ си органи да извършатъ прѣстѣпление; но сѣдътъ казва: „Съгласно една новела на Юстиниана отъ еди-кое си столѣтие, така констатиранитѣ факти не съставляватъ прѣстѣпление, наказуемо по чл. 247 алинея втора въ нашия наказателенъ законъ, комбиниранъ съ чл. 51 и слѣдующия на сѣщия законъ“. Вие виждате тукъ една материя, която може да разрѣшава само Върховниятъ касационенъ сѣдъ. Да-ли, наистина, констатиранитѣ факти тѣй, както сѣ изложени въ жалбата, съставляватъ всички елементи на едно прѣдумишено човѣкоубийство — кой ще разрѣши този юридически въпросъ? Ще го разрѣши Върховниятъ касационенъ сѣдъ. И затуй законодательтъ отъ XIV-то Народно събрание бѣ правъ, когато каза: ако апелативниятъ сѣдъ, който наистина е провѣрилъ фактическата страна на въпроса и е намѣрилъ, че фактически нѣма прѣстѣпление, фактически нѣма данни за прѣстѣпно дѣяние, тогава още кое какъ, но ако констатира, че фактитѣ съставляватъ юридически елементъ за едно прѣстѣпно дѣяние, нема нѣмаме право да се обърнемъ къмъ Върховния касационенъ сѣдъ, който е оторизиранъ тълкувателъ на законитѣ въ страната? Разбира се, че да. И затуй XIV-то обикновено Народно събрание казва: „Опрѣдѣлението на апелативния сѣдъ, съ което е оставена безъ послѣдствие жалбата, подлежи на обжалване по касационенъ редъ“. Сега, г. министърътъ казва, че нѣма нужда да подлежи на никакво обжалване, защото, казва, такава бѣше практиката на касацията; за да се отгѣни, написа се онова законоположение. Вие виждате отъ мотивитѣ, че това измѣнение е станало миналата година и сега искате да се повърнемъ пакъ на първото положение, прѣди една година. Кѣдѣ, моля ви се, практиката е доказала, че то е по-добро? Може-би. Върховниятъ касационенъ сѣдъ ще се прѣтрупва съ работа, ами че асѣ работата му е да гледа

жалбитѣ на хората. Ако персоналтѣ е малкъ, нека го увеличимъ, но нѣма защо да съкратяваме на хората сръдствата да получатъ правосъдие въ страната.

Ето защо азъ се обявявамъ рѣзко противъ искането на г. министра да се повърнемъ обратно не на закона, а на практиката на Върховния касационенъ сѣдъ до 1911 г.

Колкото що се касае до второто искане, което е раг excellence изражение на древната инквизиционна система за откриване на прѣстѣпността, да четемъ показанията на подсѣдимия, може да го имаше и въ нашия законопроектъ — не знамъ въ каква форма то е прѣдвидено — но и тогава и сега ще заявя, че никога тази теория не мога да сподѣлямъ и то по двѣ основни причини: първата причина е чисто юридическа. Основенъ принципъ е, че всѣки се счита невиненъ, докато обвинителната властъ не докаже виновността му. И този принципъ е приетъ и въ нашето углавно сѣдопроизводство, дѣто е казано: „мълчанието на подсѣдимия не презюмира виновността му“. Подсѣдимиятъ може да мълчи прѣзъ всичкото врѣме, прокурорътъ е длѣженъ да докаже, че той е виновенъ. И, слѣдователно, елементарно начало въ нашето углавно право е, че ти, който ме клеветишъ, ти, който ме обвинявашъ, трѣбва да докажешъ своето обвинение, не азъ да опровергавамъ твоята клевета, не азъ да доказвамъ, че съмъ невиненъ. Ти прокуроръ ли си, частенъ тѣжителъ ли си, докажи своето твърдѣние, азъ ще мълча. Това е основното, елементарното начало въ углавното право въ цѣлтъ свѣтъ. Като изхождамъ отъ този юридически принципъ, азъ се питамъ: защо вие, прокурорска властъ, ще искате да се освободите отъ това начало и да кажете: „азъ ще си послужи съ твоего самопризнание“? А вие знаете какъ се получаватъ самопризнания, не само въ България, ами навсѣкѣдѣ. Юриспруденцията, архивитѣ и трактатитѣ върху тази материя съдържатъ страшни примѣри на насилие върху подсѣдимитѣ и при сѣдебния слѣдователъ и при полицията. Има ли нужда да се връщамъ десетки години назадъ, да цитирамъ факти, какъ единъ сѣдебенъ слѣдователъ при Сливенския окръженъ сѣдъ бѣ изтрѣгналъ съ насилие показания на единъ обвиняемъ.

К. Попкрѣстевъ: Цоню Селвелиевъ въ София.

М. Такевъ: Ето, цитиратъ името на одного. Азъ имена не ща да споменавамъ.

Н. Апостоловъ: Ако вземемъ да цитираме примѣри, има ги много.

М. Такевъ: Примѣри има много. Това ви казвамъ за сѣдебнитѣ слѣдователи. Ако дойдемъ до полицията, не ще се стѣсна да кажа, че прѣзъ всички врѣмена, и въ наше врѣме, и прѣди насъ, и въ ваше врѣме, и подиръ васъ, полицията ще си позволява да прави тия прѣстѣпления. Защо? Причинитѣ сѣ хиляди, сега нѣма да ги тълкуваме, сега нѣма да ги търсимъ. Ето защо нашиятъ законъ казва: „Полицейскитѣ дознания не се четатъ“ и не се четатъ тѣ не само въ България, . . .

Министъръ П. Абрашевъ: За полицейскитѣ дознания не става рѣчь, г. Такевъ.

М. Такевъ: . . . но не се четатъ и въ цѣлтъ свѣтъ. Но ето какво става. Полицията накарва обвиняемия да се признае; тя го придружава до слѣдователя и му казва: ние стоимъ вѣнъ — азъ цитирамъ факти отъ живота — и ще те слушаме: ако скриешъ и не кажешъ прѣдъ сѣдебния слѣдователъ, каквото си казалъ прѣдъ насъ, ще ти счушимъ ребрата дове-

чера“ — и той си поддържа показанията прѣдъ слѣдователя. Като дойде прѣдъ сѣда казва: „Ето каква е истината, биха ме и признахъ“. — „Докажи, че си бить“ — а тамъ, каквито сѣ условията, невъзможно е да докажешъ, че си бить. Искашъ ли да се констатира това отъ лѣкаря, тѣ често пати не ти допускатъ. Това е нашиятъ животъ, трѣбва да констатираме тѣзи факти. А прѣдседателятъ и прокурорътъ го питатъ: „Защо не си се оплакалъ? Ние биячитъ ще накажемъ, ама ти защо си казалъ това?“ — „За да се отърва да ме не биятъ“. — „При все туй ще вземемъ двамата свидѣтели, прѣдъ които ти си изповѣдалъ“. Прочее, виждате, г. министре, че нашиятъ животъ, па и животътъ въ странство, . . .

Министъръ П. Абрашевъ: Чудя се, защо сте го приели по-рано, когато сте били министъръ.

М. Такевъ: Ще Ви кажа защо е приетъ въ наше врѣме.

Министъръ П. Абрашевъ: И тъкмо него сте приели да се унищожи.

М. Такевъ: Чл. 210 отъ углавното сѣдопроизводство казва: когато прѣдъ слѣдователя става разпитването на подсѣдимия, трѣбва да викате двама свидѣтели, прѣдъ които той да потвърди своитѣ показания. Тукъ има пакъ двѣ злини, но е прѣдпочетена по-малката. Подсѣдимиятъ можеше и при натискъ отвѣнтъ да признае онѣзи факти, които искате да замаскирате съ други. Ще повикате двѣ поемни лица да видите, да-ли пакъ ще ги повтори. Ще ги повтори зеръ, защото вънка стоятъ стражари. Ето защо това не може да бѣде извинение за г. Абрашева, като ни казва: „Тѣй го намѣрихме, г. Такевъ“. Вие, г. Абрашевъ, може тѣй да сте го намѣрили, но Вие принадлежите на прогресивно-либералната партия, която въ 1902 г. написа онова постановление за челяднитѣ имоти, което Вие, г. Абрашевъ, завчера тукъ отмѣнихте.

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ за това дадохъ обяснения, и съжалявамъ, че Вие нѣмаше тукъ да ги чуете.

М. Такевъ: Азъ не Ви упреквамъ за това. Но това не ще каже, че Вие сте вѣрзани съ закона на г. Радева.

Министъръ П. Абрашевъ: Именно, ние направихме здравъ принципа, който вложихме първоначално въ закона отъ 1902 г.

М. Такевъ: Г. Абрашевъ ще ми позволи една поправка: въ 1902 г. не знаа, да-ли той бѣше народенъ прѣдставителъ . . .

Министъръ П. Абрашевъ: Тогава бѣхъ министъръ.

М. Такевъ: Да, министъръ бѣхте тогава, помните добръ, че г. Радевъ говорѣ отъ тази трибуна.

Министъръ П. Абрашевъ: Отъ мѣстото си говори. Азъ бѣхъ до него.

М. Такевъ: Отъ Вашата трибуна, като министъръ.

Н. Апостоловъ: Да се направи анкета. (Смѣхъ)

М. Такевъ: Той поддържаше тогава онова, което азъ завчера говорехъ. Но да оставимъ това настрана. То не е най-важното. Важното е, да-ли мотивитъ, съ които се иска това измѣнение, сѣ своеврѣмни и основателни и да-ли това измѣнение би могло да

бѣде прието. Истина е, че г. министърътъ съзна, че по тази материя може да се говори много за, а много повече противъ, затуй добръ е въ комисията да се намѣри една нова формула, която да задоволи и вѣлка и агнето. Ако се намѣри такава формула, нѣма какво, освѣнтъ да бѣда най-радиятъ и да вдигна и двѣтѣ си рапъ за нея. Но въ всѣки случай, ще бѣде добръ, ако тази формула не подложи подсѣдимия на инквизиция, щото тѣхнитѣ самопризнания, дадени безразлично при какви условия, да имъ се четатъ и на тѣхъ да се основава вердиктътъ на сѣда.

При тѣзи малки бѣлѣжки, които направихъ, азъ заявявамъ, че законопроектътъ така, както е прѣдставенъ отъ васъ, нито е необходимъ, нито е чувствувана нѣкаква належаща нужда отъ него въ нашия животъ, нито пъкъ юридически сѣ обосновави тия двѣ измѣнения, за да можемъ да ги приемемъ. Но понеже г. министърътъ ще го зачете като недовѣрие къмъ него, ако кажа: отхвърлете законопроекта, не го приемайте по принципъ — приемете го по принципъ, нека отиде въ комисията, и тамъ да остане дотогава, докогато се внесе едно по-коренно, основателно измѣнение на всичкитѣ ония членове, за които г. министърътъ мисли, че трѣбва да се измѣнятъ, а да не става така — днесъ два члена, утрѣ 2—3 члена, да трупаме кръпка връзъ кръпка върху гражданското и углавното сѣдопроизводство и най-сетнѣ да ги обърнемъ въ нѣкогашнитѣ „врѣмenni сѣдебни правила“, за които сѣдитѣ не знаеха, да-ли съществуватъ или съ кой именно законъ сѣ отмѣнени.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Апостоловъ.

Н. Апостоловъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ смѣтахъ да стана и да се противопоставя, както казва мойтъ другаръ г. Кознички, съ всичката си енергия противъ приемането на § 2 отъ внесенния законопроектъ. Обаче слѣдъ обясненията, които даде почитаемиятъ г. министъръ на правосѣдието, азъ видяхъ у него всичката добра воля да направи нѣщо, което да достигне цѣльта, която се визира съ законопроекта, а именно да се открие реалната истина въ углавния процесъ, защото той не е формаленъ както гражданския, но същеврѣменно да можемъ да се прѣдпазимъ отъ възможнитѣ сѣдебни грѣшки.

Ако се впуснемъ въ миналото, близко или далечно, да търсимъ примѣри за каквито загатна почитаемиятъ г. Попкрѣстевъ, бихме отишли много далечъ, г. г. народни прѣдставители, и всички бихме съжалявали за работитѣ отъ миналото.

П. Парапановъ: Ще ги има и въ бѣдѣщо.

Н. Апостоловъ: Азъ именно за него искамъ да кажа, г. Парапановъ. Не е добръ въ такава сериозна материя да подмѣтаме имената на хора, които не сѣ тукъ, за да се защитятъ. Нѣма защо да се мѣси името на г. Селвелиева, който е, може-би, за негово нещастие, въ послѣднитѣ си минути и да му хвърляме обиди и клевети, които той не заслужава. Ако г. Селвелиевъ — позволете ми да ви кажа — дѣйствително бѣше се провинилъ въ такива тежки прѣстѣпления, за които загатна г. Попкрѣстевъ, ще ви кажа, че ние минахме демократическия режимъ, когато на всѣки по-виденъ стамболовистъ се търсѣше паката, и г. Селвелиевъ щѣше да бѣде въ затвора, а нѣмаше да бѣде адвокатъ. Всичко това, което се говори, бѣше една измислица, която намира отзивъ, сигурно за послѣденъ път, само въ устата на г. Попкрѣстева.

Азъ искамъ да кажа по законопроекта на г. министра, че въ туй нововведение, което ни се прѣд-

лага, биха могли да се появят работи нежелателни, които, вмъсто да догонят цълъта, къмъ която всички се стремимъ, да достигнемъ тъкмо противоположни резултати. Ако у насъ слѣдствието не бѣше тайно, както е сега, и ако то ставаше въ присѣдственото на защитници, ако то първоначално се водѣше отъ специално подготвена съдебна полиция, каквато има другадѣ, а не както у насъ, отъ стражаритѣ — а знаемъ какъ тѣ се рекрутиратъ случайно и се мѣняватъ заедно съ режима — ако, казвамъ, самата основа на углавния процесъ бѣше поставена на солидна почва, човѣкъ не би могълъ да каже нищо противъ нововведението; нѣма нищо по-добро отъ това да се гони самата материална истина и показанятия на онзи, който се самопризнае при съдебния слѣдователъ, да се прочетатъ въ съда и съдътъ ще влѣзе въ прѣцѣнка на това, което е казалъ. Но когато имате работа съ едно слѣдствие, направено отъ единъ старши стражаръ, взетъ вчера отъ оралото или овчарницата, който за пръвъ пътъ се занимава съ съдебна работа и който за право никога не е чувалъ, а още по-малко за принципитѣ на углавното право, позволете ми да кажа поне азъ, който дълго време съмъ принадлежалъ на съдебното вѣдомство и сега съмъ свързанъ съ него, че ще настѣпимъ въ кръга на голѣма опасностъ не само за лицето, съдебната на което е свързана съ слѣдствието, но изобщо за правосъдието у насъ. Единъ неправилно осъденъ човѣкъ, единъ човѣкъ несправедливо хвърленъ въ затвора, то е нѣщо страшно не само заради неговото сѣмейство, но страшно е, защото съ това ще се подровни авторитетътъ на правосъдието; ще кажатъ: „Отиватъ невинни хора въ затвора“ и тогава една присѣда губи своя авторитетъ на съдебно рѣшение. Азъ не се съмнявамъ въ добрата воля на министра; виждамъ, че той има доброто желание — не му правя комплиментъ; той е близко свързанъ съ правосъдието отъ дълги години, но ще трѣбва да се постарее да тури една по-прочна основа на самото започване на процеса, на започването на слѣдствието, а именно първоначалното слѣдствие да се повѣри на хора специално подготвени, хора, които нѣма да се влияятъ отъ желанието на единъ или другъ партизанинъ, и които ще вървятъ, както другитѣ служители на правосъдието, по пътя на своята кариера, както е съ съдебнитѣ слѣдователи. Тогава разбирамъ тѣхната личностъ, тѣхното име, тѣхната практика, тѣхното познание да ни вдѣхне извѣстно довѣрие; но когато прѣдадете едно лице въ рацѣтъ на единъ старши стражаръ и отстрани му кажете: „Дръжъ този вѣгабонтинъ, той бѣше до вчера силенъ и опасенъ противникъ въ нашата околия, трѣбва да го смажемъ, защото това се харесва на Х и У“, тогава този старши стражаръ, безъ култура, съ груби нрави, невъзвръшено непросвѣтенъ, малко ще иска да знае, съдѣтъ ще му излѣзе краятъ; ще подвъргне лицето на изтезание, ще му тури въ устата думи, които никога не е казалъ, и ще приведе факти, които обвиняемиятъ не е и снѣгувалъ. И тогава вие ще се намѣрите прѣдъ единъ много печаленъ фактъ. Ще се яви прѣдъ слѣдователя едно лице, което, подъ силата на камшика, да признае работи, които, както казахъ, не е и снѣгувало, и когато прочетатъ тѣзи работи прѣдъ съдебнитѣ заседатели, тоже хора взети отъ народа, ще кажатъ: „Ако тоя човѣкъ не бѣше виновенъ, нѣмаше защо да се е самопризнавалъ“. Ето доказателства, съ които ще зависи съдебната на единъ човѣкъ, доказателства съвсѣмъ непротиворѣчни, обаче достатѣчни, за да дадатъ единъ свършено неочакванъ, нежелателенъ край на процеса.

Азъ свършвамъ съ тия кратки бѣлѣжки и мисля, че г. министрътъ, заедно съ г. г. членовѣтъ на комисията, ще намѣри единъ модусъ, една формула, хемъ да се вмѣкне принципътъ, който той визира — а именно самопризнанията да не останатъ при слѣ-

дователя — хемъ да се даде същевременно една солидна гаранция за правата на лицата, които съ теглени подъ слѣдствие.

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василъ п. Николовъ.

В. п. Николовъ: Г. г. народни прѣдставители! Този законопроектъ противорѣчи на измѣненята на углавното сѣдопроизводство, приети отъ послѣдната камара, споредъ които поемнитѣ лица се унищожиха. Тѣ сѣ вече влѣзли въ законна сила. Сега вече въ нашата углавна процедура не съществуватъ поемни лица и заради това би трѣбовало този законопроектъ да се докара въ съгласие съ послѣдното измѣнение.

Тукъ, въ чл. 384, се говори, че показанията на обвиняемия трѣбва да се четатъ, ако сѣ дадени прѣдъ слѣдователя въ присѣдственото на двѣ грамотни поемни лица. Поемнитѣ лица, както казахъ, вече не съществуватъ въ нашето углавно сѣдопроизводство. Като е така, мисля, че е голѣма грѣшка, като се установява отново единъ институтъ, който е вече умрѣлъ. Отъ друга страна, има голѣма опасностъ за правата на обвиняемитѣ прѣдъ слѣдственитѣ власти. Често пъти едно обвиняемо лице по извѣстни съображения, нарочно, въ началото, скрива истината и дава лъжливи показания прѣдъ слѣдователя. Като не знае хубаво закона, то мисли, че по такъвъ начинъ ще си помогне. Слѣдъ това дохожда прѣдъ съда. Тогава именно съдътъ се заблуждава отъ неговитѣ показания, дадени прѣдъ слѣдователя, понеже тѣ не се съвпадатъ съ тѣзи, които дава прѣдъ съда. Обвиняемиятъ се старее да докаже истината, обаче пътятъ му за доказването ѝ е вече прѣсѣченъ; той вече не може да прѣдставлява доказателства, защото всички нови доказателства, дадени въ съда, ще се смѣтнатъ като доказателства скроени, лъжливи и нищо не може да му помогне. По такъвъ начинъ, г. г. народни прѣдставители, ще се фалшифицира истината и не ще се даде възможностъ на обвиняемия да я доказва прѣдъ сѣдилищата. Ето защо азъ намирамъ, че това измѣнение на чл. 384 отъ углавното сѣдопроизводство е една инквизиторска система, която си е отживѣла вече вѣка, времето си и мисля, че трѣбва да се държимъ о старото положение, което досега съществуваше. Прѣдварителното слѣдствие има назначено само такова, щото да даде възможностъ на съдебнитѣ власти да се ориентиратъ и особено на прокурорската властъ, за да може тя да състави своя обвинителенъ актъ и да прѣдстави всички доказателства, които може да има противъ обвиняемия. И наистина, съдебната властъ у насъ разполага съ толкова много срѣдства, и до такава степенъ е силна по отношение на обвиняемия, че той е слабъ да се защити, като не се допуска да участва адвокатъ въ прѣдварителното слѣдствие; а сега съ тѣзи постановления ще направимъ още по-голѣма несъразмѣрностъ въ силитѣ на борбата при обвинение и защита на обвиняемия. Извѣстно ви е, че общъ принципъ въ наказателното право е, щото двѣтъ страни да сѣ равноправни; ужъ равноправни, а въ сѣщность единъ обвиняемъ е изложенъ да се бори съ единъ колосъ и при това, при всичкитѣ тѣзи обвързвания отъ всички страни, сега насрѣща му изпрѣчваме едно срѣдство, съ което той се лишава отъ послѣдната възможностъ да се защити. Азъ мисля, че това е несправедливо и ще моля, слѣдъ като законопроектътъ се присме по принципъ, почитаемота комисия да не приема това измѣнение на § 2.

По другото измѣнение нѣмамъ нищо противъ.

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Никой не иска думата, давамъ думата на г. министра на правосъдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще кажа пакъ нѣколко думи по поводъ рѣчта на г. Такева. Азъ, като министъръ на правосъдието, винаги съмъ се обявявалъ и сега се обявявамъ противъ кръпките. Азъ не съмъ за кръпки въ закона и ако при все това излизамъ прѣдъ Народното сѣбрание съ измѣнението на два текста въ углавното сѣдопроизводство, правя го затова, защото има належаща нужда отъ въвеждането на тия поправки. Г. Такевъ трѣбва да знае, че измѣнението на чл. 298 тѣй, както азъ сега го правя, не е кръпка. Кръпка е било това, което тѣ сж прокарали. Когато вие сте натрупали единъ 20-годишенъ опитъ, отъ който се установява, че опрѣдѣленията по прѣкратаването на углавнитѣ дѣла не могатъ да бѣдатъ обжалвани по касационенъ редъ, това бѣше, което трѣбваше вие да узаконите, а вие направихте тѣкмо обратното. Отъ събранитѣ въ министерството данни явствува, че въ ваше врѣме се е законодателствувало по единични случаи, по единични казуси, които ималъ Иванъ, Драганъ или нѣкой отъ господата, които сж управлявали въ него врѣме. Азъ смѣтамъ, че такъвъ законъ не може да остане, а трѣбва да се създаде единъ законъ, който да узакони положението, създадено отъ самия юридически животъ. Защо ще отиде въ касационната инстанция единъ въпросъ, да-ли дадено дѣло трѣбва да бѣде прѣкратено или не? Какъвъ въпросъ има да разрѣшава Касационниятъ сѣдъ? Азъ питамъ г. Такева да ми отговори. Той ни каза: „Ще се опрѣдѣли отъ Касационния сѣдъ, да-ли наистина по събранитѣ материяли има прѣстѣпно дѣяние и да-ли то попада подъ еди-кой си текстъ на закона“. Ами туй не е работа на Касационния сѣдъ! Той е повиканъ да се произнася по прилагането, по тълкуването на законитѣ. Но въпроситѣ, да-ли сж установени еди-кой си обстоятелства или не и какво излиза отъ това, това не е работа на Касационния сѣдъ. Той е разрѣшилъ много правилно тоя въпросъ, и както го е разрѣшавалъ отъ 20 години насамъ, тѣй трѣбва да го възприеме и законътъ. Тѣй че, нѣма никакви кръпки, ами едно възврѣщане тамъ, където трѣбваше да се стои.

Сега, по отношение чл. 384 отъ углавното сѣдопроизводство. Съ единъ законъ се измѣни единъ редъ, който е съществувалъ въ продължение на 16 години. По-рано даденитѣ прѣдъ слѣдователя показания на подсѣдимия, на обвиняемия, сж се установявали чрѣзъ поемни лица, присѣтствующи при прѣдварителното слѣдствие. Съ единъ замахъ на перото, поемнитѣ лица се махвато. Демократическото правителство ги отмѣнява изеднѣжъ, като казва: нѣма защо чрѣзъ поемни лица да се възпроизвеждатъ едни самопризнания, направени отъ подсѣдимия, по-добъръ е, казватъ, тѣ да бѣдатъ прочетени. И азъ съмъ съгласенъ, че е по-добъръ таква показаниа да бѣдатъ прочетени, отколкото да бѣдатъ възпроизведени отъ безграмотни лица, защото могатъ да бѣдатъ въ такъвъ духъ, че да не се получава нищо, или да бѣдатъ насочени противъ обвиняемия — едно положение, което е твърдѣ правилно. Съ такъвъ законопроектъ влиза демократическото правителство въ камарата и съ какъвъ излиза? Туря се кръстъ на поемнитѣ лица, а отъ друга страна оставатъ показанията на подсѣдимия запечатани въ слѣдствието. И тогава азъ питамъ, защо сж събирани тѣзи показания? Ако тѣ трѣбва да останатъ тайна, защо се събиратъ? Иматъ ли тѣ нѣкакво значение по дѣлото? Най-напрѣдъ тѣ можеха да бѣдатъ възпроизвеждани чрѣзъ поемни лица; сега, нито могатъ да бѣдатъ възпроизвеждани чрѣзъ поемни лица, нито могатъ да се прочетатъ — и едното е крайностъ, и другото е крайностъ. Ние избираме единъ срѣденъ пѣтъ и казваме: чрѣзъ поемни лица не можемъ да възпроизвеждаме показанията, но въ случаи, когато сѣдѣтъ самъ ще опѣни. Защото не се казва въ за-

кона, че показанията непрѣмѣнно трѣбва да бѣдатъ прочетени, а се казва, че могатъ да бѣдатъ прочетени; значи, при случай, при нужда, сѣдѣтъ ще се произнесе, да-ли могатъ да бѣдатъ прочетени. И въ какви случаи? Въ такива случаи, когато горѣ-долу се има извѣстна гаранция, че тѣзи показания иматъ нѣкакво значение за правилното разрѣшение на дѣлото. Азъ мога да призная, че, може-би, въпросътъ недостатъчно правилно е разрѣшенъ, но сжщеврѣменно казвамъ, че въ комисията можемъ да намѣримъ едно по-правилно разрѣшение. Въ всѣки случай, при наличността на извѣстна гаранция, смѣтамъ, че тѣзи показания, които сж дадени, могатъ да бѣдатъ прочетени. Кога? Когато имате показания на единъ неграмотенъ подсѣдимъ, които сж скрѣпени съ показанията на двама грамотни свидѣтели, които сж присѣтствували. Може това да не е достатъчно. Ще намѣримъ едно по-правилно разрѣшение, като кажемъ: когато случайно едно грамотно лице напише само въпроситѣ и отговоритѣ, неговитѣ показания могатъ да бѣдатъ прочетени. И азъ мисля, че ние даваме нѣщо по-добро отъ онова, което сж дали г. г. демократитѣ по-миналата 1909 г., когато се измѣни законътъ.

Г. г. народни прѣдставители! Пакъ една нужда ме кара да внесе това измѣнение въ закона за углавното сѣдопроизводство. Защо? Защото практиката налага нуждата да се прибѣгва къмъ приеми, които азъ не одобрявамъ. Ето, господата почитватъ на лаври, че сж прѣмахнали поемнитѣ лица и не могатъ да се четатъ показанията на подсѣдимия, а между тѣмъ практиката е вече намѣрила околни пѣтища, по които да се излѣзе отъ това мъчно положение. Пакъ присѣтствуватъ лица при разпита на подсѣдимия, и които иматъ повечко углавни дѣла, тѣ знаятъ тази работа. Тѣ не сж поемни лица, не ги наричатъ поемни, но сѣ се намѣрватъ свидѣтели при разпита на подсѣдимия, и послѣднитѣ, като е далъ извѣстни показания прѣдъ тия свидѣтели, тия послѣднитѣ възпроизвеждатъ прѣдъ сѣда направеното самопризнание отъ подсѣдимия. Ето по какви околни пѣтища дохожда: практиката тамъ, дѣто законътъ трѣбваше да направи нѣщо по-свѣсно, по-дѣлно. Забранява се прочитането показанията на подсѣдимия, направени въ прѣдварителното дирене, а между тѣмъ въ съвѣщателната стая тѣзи показания на подсѣдимия не съвсѣмъ по правиленъ начинъ ставатъ извѣстни и сѣдѣтъ ги знае. А това не е право. Затова по-добъръ е чрѣзъ законъ да се опрѣдѣли, въ какви случаи могатъ да бѣдатъ прочетени показанията на подсѣдимия. Това ще бѣде по-цѣлесъобразно, отколкото по тѣзи околни пѣтища да може да ставатъ извѣстни показанията по прѣдварителното дирене.

Ето защо азъ смѣтамъ, че тия двѣ измѣнения въ закона сж измѣнения, които сж продиктувани отъ нуждата, и азъ ще моля почитаемото Народно сѣбрание да приеме законопроекта на първо четене, да се изпрати въ комисията и тя да направи ония поправки, които ще бѣдатъ потребни.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ законопроекта за измѣнение нѣкои членове отъ углавното сѣдопроизводство на първо четене и сж съгласни да се изпрати въ комисията, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

В. Поповъ: Моля Ви се, азъ искахъ думата!

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Азъ обявихъ, че никой вече не иска да говори, па тогава дадохъ думата на г. министра на правосъдието.

В. Поповъ: Въ слѣдствие казаното отъ г. министра, азъ, съгласно съ правилника, имамъ право да искамъ думата.

Министъръ П. Абрашевъ: Дайте му думата да говори.

М. Такевъ: Да, много право. Ако министърътъ започне пръвъ да говори, нема ще прѣкратите дебатитѣ?

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Досега сме практикували така: когато нѣма никой да иска думата, въпросътъ се обявява за изчерпанъ и дебатитѣ прѣкратени, и респективниятъ министъръ, ако иска, говори послѣдентъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Нищо не прѣчи, г. прѣседателю, да ни дадете думата.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има и второ четене.

Ще минемъ на слѣдующата точка отъ дневния редъ.

Моля г. секретаря да прочете слѣдующия постановенъ на първо четене законопроекта, а именно законопроекта за измѣнение чл. 64 отъ углавното мирово сждопроизводство.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Докладъ

до XV-то обикновено Народно събрание.

„Г. г. народни прѣдставители! Имамъ честь да ви прѣдства за обсъждане и гласуване тукъ приложения законопроекта за измѣнение чл. 64 отъ углавното мирово сждопроизводство, придруженъ отъ обяснителната бѣлжка за мотивитѣ на прѣдлаганото измѣнение.

„София, февруарий 1912 г.

„Министъръ на правосъдието: П. Абрашевъ.

„Законопроектъ

за измѣнение чл. 64 отъ углавното мирово сждопроизводство.

„Чл. 64 се измѣнява така:

„Свидѣлитѣ се подвеждатъ подъ клетва отъ мировия сдия.

„Обяснителна бѣлжка

къмъ законопроекта за измѣнение чл. 64 отъ углавното мирово сждопроизводство.

„Съ законъ за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ углавното сждопроизводство отъ 2 мартъ 1911 г. се прие, че свидѣлитѣ се подвеждатъ подъ клетва отъ прѣседателя на сжда, безъ участието на духовно лице. Съ прѣдлаганото измѣнение се съгласуватъ постановленията на углавното мирово сждопроизводство съ чл. 414 отъ сждото сждопроизводство за общитѣ сждилища.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Никой не иска думата, ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Които г. г. народни прѣдставители приематъ на първо четене току-що прочетения законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ П. Абрашевъ: Моля да се даде спѣшность на законопроекта.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се даде спѣшность за второто четене на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Законъ

за измѣнение чл. 64 отъ углавното мирово сждопроизводство.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, както се прочете, моля, да вдигнатъ ржка. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 64 се измѣнява така:

„Свидѣлитѣ се подвеждатъ подъ клетва отъ мировия сдия.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. Павелъ Парапановъ.

П. Парапановъ: Въ углавнитѣ дѣла, подсждни на мировия сдия, често пати се явяватъ вѣщи лица. Съ този членъ се урежда само въпросътъ за свидѣлитѣ. Азъ питамъ, съ вѣщитѣ лица какво ще стане? Не трѣба ли и за тѣхъ да стане нѣщо? Та, азъ намирамъ, че този въпросъ би трѣбвало да се уреди въ закона, да не остане въпросъ на тълкуване.

Министъръ П. Абрашевъ: Вѣщитѣ лица се подвеждатъ подъ клетва съвършено тѣй, както и свидѣлитѣ. Така е и въ гражданската процедура, така е и въ углавната процедура.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ измѣнението на чл. 64 тѣй, както се прѣдлага, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Третото четене на законопроекта ще стане въ слѣдующето заседание.

Моля г. секретаря да прочете слѣдующия законопроектъ, а именно законопроекта за измѣнение на чл. 14 отъ закона за подпомагане държавнитѣ работници въ случай на инвалидность и заболѣване.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ

къмъ законопроекта за измѣнение на чл. 14 отъ закона за подпомагане на държавнитѣ работници въ случай на инвалидность и заболѣване.

„Въ чл. 14 отъ закона за подпомагане на държавнитѣ работници въ случай на инвалидность и заболѣване, е казано, че размѣрътъ на паричната помощ, която се дава на държавнитѣ работници въ случай на заболѣване е равенъ на дневната заплата, но въ никакъвъ случай не може да прѣвишава сумата 6 л. на день.

„Споредъ това постановление въ закона, ония работници, които получаватъ дневна заплата до 6 л. включително, получаватъ пълната си заплата, когато заболѣятъ, а сѣмействата имъ — $\frac{1}{2}$ отъ тоя размѣръ, когато работницитѣ се лѣкуватъ на държавни срѣдства въ болница или санаториумъ, а ония съ дневна заплата повече отъ 6 л. получаватъ само 6 л., а сѣмействата имъ не повече отъ $\frac{1}{2}$ на тази сума.

„Тая разпоредба на закона не съдържа въ себе си едно справедливо постановление, защото ну-

ждата на тия работници и тѣхнитѣ сѣмейства, които получаватъ повече отъ 6 л. на день, при случай на болестъ, не се намаляватъ, а напротивъ, прѣзъ това врѣме се уголѣмняватъ; поради което явява се нужда да се измѣни това постановление на закона въ смисълъ, щото и тия работници, които иматъ дневна заплата повече отъ 6 л. да получаватъ пълната си дневна заплата за днитѣ, прѣзъ които болѣдуватъ.

„София, февруарий 1912 г.

„Министъръ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ: А. Франгя.

„Законопроектъ

за измѣнение на чл. 14 отъ закона за подпомагане държавнитѣ работници въ случай на инвалидностъ и заболѣване.

„§ 1. Въ чл. 14 се заличаватъ думитѣ: „но въ никакъвъ случай не може да прѣвишава сумата 6 л. на день.“

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Никой не иска думата, ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Които г. г. народни прѣдставители приематъ на първо четене току-що прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ А. Франгя: Ще моля да се даде спѣшностъ на този законопроектъ, тъй като азъ искамъ отъ васъ само да оформите това, което е направено съ бюджета.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се даде спѣшностъ за второто четене на този законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Законъ

за измѣнение на чл. 14 отъ закона за подпомагане държавнитѣ работници въ случай на инвалидностъ и заболѣване.“

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ заглавието на законопроекта тъй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Въ чл. 14 се заличаватъ думитѣ: „но въ никакъвъ случай не може да прѣвишава сумата 6 л. на день.“

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които приематъ членъ единственъ отъ законопроекта, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

На трето четене законопроектътъ ще се прочете въ слѣдующето засѣдание.

Моля г. секретаря да прочете на първо четене законопроекта за данѣка върху приходитѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Прѣди този законопроектъ, да се прочете законопроектътъ за построяване и инсталиране електрическа силопроизводна станция при държавната мина „Перникъ“.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще се прочете на първо четене единъ

малъкъ законопроектъ, па тогава ще минемъ къмъ законопроекта за приходитѣ, а именно законопроектътъ за построяване и инсталиране електрическа силопроизводна станция при държавната мина „Перникъ“.

Моля г. секретаря да прочете на първо четене законопроекта.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Мотиви

къмъ законопроекта за построяване и инсталиране електрическа силопроизводна станция при държавната мина „Перникъ“.

„За да може да удовлетворява нуждитѣ отъ въглища, както на българскитѣ държавни желѣзници, така и на останалитѣ си многобройни клиенти, държавната мина „Перникъ“, още отъ самото начало почти на своето съществуване, е била принудена да напѣтѣ и послѣднитѣ си усилия, за да развива и усилюва производството си, та да отива паралелно съ нуждитѣ на клиентитѣ си и така да не допуска да се внасятъ чужди въглища за употребление, както за държавнитѣ желѣзници, тъй и въ района, който е билъ услужванъ отъ нея. Прѣзъ послѣднитѣ години, обаче, това равновѣсие се наруши, при всичко че мината увеличи значително производството си — достигна до 245.000 тона кржгло прѣзъ миналата година — тя трѣбваше да се откаже отъ мисълта да запази старото положение и трѣбваше, слѣдователно, да допусне употреблението на чужди въглища за нуждитѣ на държавнитѣ желѣзници и за нѣкои отъ останалитѣ клиенти, не само по това, че производството не можеше да се развие до потрѣбнитѣ размѣри, но и поради високата цѣна на въглищата, къмъ което се прибѣгна, за да се избѣгнатъ евентуалнитѣ загуби отъ експлоатацията на мината.

„Недостатъчната производителностъ на мината прѣзъ послѣднитѣ години, както и високитѣ цѣни на въглищата се дължатъ най-вече на условията, въ които е поставена мината да работи, и на примитивнитѣ сръдства, съ които тя е още принудена да си служи. За да може мината да не назадничи спрѣмо нуждитѣ на клиентитѣ си и да се подготви за едно по-големо и по-увѣтинено годишно производство, необходимо е да се прѣмахнатъ старитѣ сръдства и начини за работа, да се модернизира експлоатацията, като се въведатъ по-свървѣмени способности за провѣтриване подземнитѣ работи, за изкопаване самитѣ въглища и тѣхното прѣвозване, подземно и на повърхността, за прѣвозъ на материалитѣ до различнитѣ работни центрове и отъ тамъ до самитѣ мѣста на работитѣ и пр., и най-сетѣ, за да се получи възможностъ за експлоатирането на тия части отъ пластоветѣ, изтичаното на водитѣ отъ които не може да стане по естественъ начинъ.

„Подобрения на работитѣ въ горната смисълъ сж възможни само при наличността на евтина и удобна за манипулиране и прѣносъ механическа сила и въ това именно направление е билъ проучванъ въпросътъ прѣзъ послѣднитѣ години. Отъ направенитѣ проучвания се е дошло до убѣждение, че като най-цѣлѣсообразно въ случая се явява употреблението на електрическата енергия, за която цѣль е потрѣбно да се построи при мината „Перникъ“ една електрическа силопроизводна станция, отъ която да се получава нужната енергия за всички нужди на мината, включително и освѣтлението на повърхността.

„Прѣдъ видъ на всичко горѣизложено, съ законъ, утвърденъ съ указъ № 148 отъ 8 декемврий 1907 г., е билъ разрѣшенъ извършенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 1.000.000 л. за построяване, обзавеждане и инсталиране на една електрическа силопроизводна

станция при държавната мина „Перник“. Съ същия законъ е било разрешено въпросният кредитъ да се изразходва прѣзъ 1908 и 1909 г., да се отнесе къмъ бюджетитѣ за тия години и да се покрие отъ излишъка по бюджета за 1907 г. Прѣзъ 1908 г. е билъ обявяванъ на два пѣти търгъ за отдаване на прѣдприемачъ цѣлото прѣдприятие, обаче и двата пѣти търгътъ не се е състоялъ по передовностъ на офертитѣ. Разпореждане за трети търгъ не е било направено, защото прѣзъ туй врѣме сж се явили нови обстоятелства и е станало нужда да се прѣработятъ наново поемнитѣ условия по прѣдприятието. По тази причина постройката на силопроизводната станция не е могла да се започне прѣзъ 1909 г., до края на която, съгласно горѣпоменатия законъ, трѣбваше да се разходва разрешения съ него кредитъ за цѣлѣта; отъ този кредитъ сж били изразходвани само 895-50 л. прѣзъ 1908 г. По този начинъ поменатиятъ кредитъ е останалъ неоползотворенъ и въпросътъ за постройката на електрическата силопроизводна станция, респективно за увеличаване и уевтиняване производството на мината „Перникъ“ остава и досега откритъ. При всичко туй, обаче, проектътъ за построяване казаната силопроизводна станция не трѣбва да бѣде изоставенъ. Напротивъ, сега, повече отколкото порано, реализирането на този проектъ става належаще, прѣдъ видъ ежедневно нарастващитѣ нужди отъ въглища. Иначе, при всичката добра воля на заинтересуванитѣ въ експлоатацията на мината, не ще може да се прѣдложатъ на държавнитѣ желѣзници и останалитѣ клиенти на мината исканитѣ въглища, а ще трѣбва при наши такива да се допуска употреблението и на чуждестранни въглища, както поменавъ, това става и въ настояще врѣме.

„Споредъ новонаправенитѣ проучвания на въпроса за силопроизводната станция, при послѣдното прѣработване на поемнитѣ условия, за построяването и инсталирането на тази станция, ще е потребна една сума отъ около 800.000 л. Тази сума ще се разходва въ продължение на три години, като потребнитѣ за работитѣ прѣзъ всѣка година кредити се прѣдвиждатъ въ съответнитѣ бюджети, съгласно чл. 18 отъ закона за отчетността по бюджета.

„Нска прибавя, че ускоряването на постройката и инсталирането на електрическата силопроизводна станция при мината „Перникъ“ се налага още и отъ обстоятелството, че сега дѣйствующитѣ парни котли на послѣдната, смѣняването на които се е отлагало все прѣдъ видъ построяване въпросната станция, сж доста овѣтели и единиятъ отъ тѣхъ даже е бракуванъ, тъй че отлагането да се смѣнятъ слѣдъ единъ по-дълъгъ срокъ не изключва възможността да прѣдизвика спирането на работитѣ въ фабриката, слѣдователно, почти пълното спиране работитѣ въ мината.

„Като ви излагамъ горното, надѣвамъ се, че вие, г. г. народни прѣдставители, ще се проникнете отъ важността на въпроса и, като имате прѣдъ видъ значението на държавната мина „Перникъ“, като мощенъ факторъ за индустриалното развитие на страната сега и за въ бѣдъще, ще вотираете тукъ приложения законопроектъ.

„София, 11 февруарий 1912 г.

„Министъръ на търговията, промишлеността и труда:

Х. Тодоровъ.

„Законопроектъ

за построяване и инсталиране електрическа силопроизводна станция при държавната мина „Перникъ“.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се на министра на търговията, промишлеността и труда да построи и инсталира електрическа силопроизводна

станция при Държавната мина „Перникъ“, на стойностъ 800.000 л., като потребнитѣ за работитѣ прѣзъ всѣка година кредити се прѣдвиждатъ въ ежегоднитѣ бюджети на държавата.“

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Въглищата у насъ не сж достатѣчни; затова почти всички правителства досега прибѣгватъ да купуватъ въглища отъ странство. Ние имаме каменноуглени мини, но тѣ стоятъ необработени. Идеята на г. министра да внесе този законопроектъ заслужава похвала, защото отъ мината „Перникъ“ по този начинъ ще имаме повече въглища, и въ такъвъ случай консоматоритѣ нѣма да се оплакватъ толкозъ много, както досега. Но ако има да похвалимъ идеята на г. министъра за тая мина, то тукъ му е мѣстото да подчертаемъ, че има и други мини, напр., Бобовдолската, въ която отъ толкозъ години стоятъ грамадни богатства, милиони тонове въглища стоятъ тѣй, безъ никой досега да е проявилъ нѣкакъвъ интересъ къмъ тѣхъ. Отъ изслѣдванията, които сж направили компетентни хора по въпроса, дошли сж до заключение, че въглищата отъ Бобовъ-долъ сж по-доброкачествени, отколкото онѣзи отъ Перникъ; но всичкитѣ тѣзи богатства стоятъ заровени въ земята, нѣма съобщения, нѣма пѣтъ, нѣма начинъ, по който тѣ да се извадятъ отъ тамъ и да се дадатъ на консоматора. Съ стотини хиляди лева се прѣдвиждатъ всѣка година въ бюджета за купуване на въглища отъ странство, отъ Англия и отъ не знамъ кѣдѣ си, а въглищата, които стоятъ въ мината Бобовъ-долъ, чакатъ и ще чакатъ още за дълги врѣмена, когато тѣзи въглища отстоятъ на едно разстояние около 14 км. отъ спирката Канджулица. Ако г. министърътъ, ако правителството се интересува по-здраво отъ този въпросъ, ще трѣбва-непрѣмѣнно да направятъ съобщителни сръдства отъ Радомиръ за Бобовъ-долъ или, най-малкото, отъ Канджулица за Бобовъ-долъ. Въ всѣки случай, тия въглища трѣбва да се извадятъ, трѣбва да се прѣдадатъ на консоматора. И по-рано говорихъ надълго по този въпросъ и казахъ, че е необходимо да се направи една желѣзница за Дупница, и, безспорно е, че тази желѣзница ще ни даде възможностъ да извадимъ въглищата. Ето защо, като похвалявамъ още единъ пѣтъ инициативата на уважаемия министъръ* г. Христо Тодоровъ, бихъ желалъ да му направимъ сжщитѣ тѣзи комплименти, ако се заинтересува добръ и за мината Бобовъ-долъ.

Н. Апостоловъ: Ще му рѣкопльскаме.

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ имамъ само да кажа, че Бобовъ-долъ е продължение отъ басейна на мината „Перникъ“. Да-ли сж по-хубави или не каменнитѣ въглища, ще забѣлжитъ вие сами, като сж отъ едно и сжщо естество.

Сега, каквото може да се направи за съобщението, то е единъ въпросъ, съ който, дѣйствително, азъ ще се занимаа по-послѣ. Тоя въпросъ, разбира се, е по-голямъ, и ще иска по-големи разноски. Въ всѣки случай, азъ прибѣрзахъ да внесе този малъкъ законопроектъ за усъвършенствуване всичко, каквото може да повдигне мината Перникъ. Слѣдъ врѣме ще се занимаемъ съ мината Бобовъ-долъ.

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ на първо четене про-

четения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Слѣдва на първо четене законопроектътъ за данъка върху приходитѣ. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Н. Списаревски: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ

къмъ законопроекта за данъка върху приходитѣ.

„Въпросътъ за прѣобразование и усъвършенствование на нашата данъчна система не е прѣставалъ да занимава Министерството на финанситѣ, което отъ редъ години насамъ, сѣ е прѣдприемало и правило по нѣщо, за подобрене на нашата данъчна система. Най-нагледно това се вижда отъ голѣмия брой на нашитѣ данъчни закони и измѣненіята и допълненіята имъ отъ освобождението досега. Нашитѣ прѣки данъци не сж такива сега, каквито бѣха прѣди години. Опрѣдѣлението и размѣтането имъ, както и събирането имъ сега, е значително подобро. Принципитъ на приходното облагане и тоя на прогресията въ облагането, които другадѣ, въ много напреднали страни, още не могатъ да си пробиятъ пѣтъ въ фискалното законодателство, у насъ отдавна сжществуватъ. Декларационната система въ опрѣдѣлението на данѣцитѣ е отдавна въведена и прилагана съ успѣхъ, безъ да е проявявано каквото и да било незадоволство отъ страна на данѣкоплатѣцитѣ. Законътъ за патентитѣ отъ 1885 г., законътъ за данѣкъ върху занятията отъ 1895 г. и послѣдвалитѣ измѣненія по сжщия, както и внасянитѣ въ Народното събрание законопроекти по сжщата материя, прѣзъ 1888 и 1899 г., показватъ, че Министерството на финанситѣ е считало винаги, като една отъ своитѣ първи грижи, уреждането на въпроса за облагане съ данѣкъ приходитѣ отъ разнитѣ занятия. Въпрѣки всичко това, обаче, извършеното досега въ тая областъ на данъчното законодателство, не отговаря на съзнатитѣ нужди на врѣмето. Създаденитѣ и достатъчно добри за врѣмето си законъ за патентитѣ и тоя за данъка върху занятията, по-късно не сж могли вече да задоволятъ развититѣ се нужди на живота. Постановленията на тия закони и прѣдвиденитѣ по тѣхъ норми по облагането, не само че не отговарятъ на по-новитѣ изисквания, но се явяватъ и до извѣстна степенъ като прѣчка за по-справедливо разпрѣдѣление на данъчната тежестъ между населението. Послѣдвалитѣ измѣненія на закона за данъка върху занятията прѣзъ 1905 и 1907 г., главно послѣдното, създадени да се допълни казанитѣ законъ, въ смисълъ да се постигне по-справедливо опрѣдѣление на тоя данѣкъ, се оказаха непригодни за гонимата цѣль, поради липса на постановления въ закона, за правилното приложение на принципа за приходното облагане, разпространено съ послѣдното измѣнение на закона за данъка върху занятията отъ 1907 г. и върху свободнитѣ, търговскитѣ, индустриалнитѣ и еснафскитѣ занятия, и още, поради високитѣ размѣри на прогресията, по която ставаше облагането.

„Това неудовлетворително положение, което прѣдизвиква справедливи негодувания отъ страна на данѣкоплатѣцитѣ, съставлява една прѣчка за правилното и нормално търговско и икономическо развитие на страната, и неговото подобрене е отъ наложителна необходимостъ. За да отговори на тая необходимостъ е съставенъ настоящитѣ законопроектъ. Главната негова цѣль не е да увеличи приходитѣ на държавното съкровище, чрѣзъ едно по-високо облагане или чрѣзъ засѣгане на нови приходни източници, а да спомогне и да гарантира, доколкото това е възможно, едно по-справедливо отъ

политико-социално гледище опрѣдѣление и разпрѣдѣление на данъка върху приходитѣ.

„Реформата, която се прѣдприема съ тоя законопроектъ, колкото значителна и важна по своето естество и да е, тя не достига до ония крайни прѣдѣли, които едно близко бждѣше ѝ запазва. Законопроектътъ за данъка върху приходитѣ не засѣга приходитѣ отъ недвижими непокрити имоти, отъ обработване собствена земя, отъ земледѣлски трудъ и отъ скотовѣдство. Тия приходи оставатъ и занепрѣдъ да се облагатъ, както досега, само чрѣзъ сжществующитѣ данѣци, поземеленъ и бегликъ. Законопроектътъ се задоволява съ уреждането главно на материята, която сега е прѣдметъ на закона за данъка върху занятията и отчасти на законитѣ за патентното облагане на търговията съ спиртни прѣдмети и тютюна.

„Колкото и да е лесно и изгодно на пръвъ погледъ облагането на всички безъ разлика приходи, включително и тия, произходящи отъ обработването на земята и отъ скотовѣдството, повѣреното ми министерство не намира, че е дошълъ вече денътъ за една по-коренна и по-широка реформа на данъчната система, въ смисълъ да се подведатъ подъ единъ облагателенъ знаменателъ приходитѣ отъ земледѣлното и скотовѣдството у насъ съ онѣзи отъ капитала, търговията, професиитѣ или службата. Постепенността въ реформитѣ на данъчната система на една държава е твърдѣ важно правило на благоразумие, което се слѣдва даже и отъ най-закрѣпнатитѣ икономически и отдавнашни държави, а колко повече то се явява необходимо за една млада държава, като нашата. Впрочемъ, системата на законопроекта не прѣчи за разширение на материята, съ която той се занимава засега и върху други прѣдмети въ едно повече или по-малко отдалечено бждѣще. И когато нуждитѣ на врѣмето наложатъ това разширение, то ще се извърши лесно, безъ никакъвъ рискъ и сътрѣсание нито за данѣкоплатѣцитѣ, нито за държавния бюджетъ.

„Данѣкътъ върху приходитѣ бива главно или аналитиченъ или синтетиченъ. Данѣкътъ върху приходитѣ, който се създава съ тоя законопроектъ, е аналитиченъ. Този данѣкъ нѣма да се налага върху общността на всичкитѣ приходи на едно лице, безразлично отъ какво и отъ дѣ тѣ произхождатъ, а като раздѣля приходитѣ на петъ главни категории, законопроектътъ прѣдвизжда събирането въ едно на доходитѣ отъ една и сжща категория и облагането имъ отдѣлно по категория, прогресивно. Съ други думи, данѣкътъ, споредъ законопроекта, не е глобаленъ, а е седюляренъ. Въ законопроекта е прокарано началото да се събира данѣкътъ, колкото е възможно, при източника на приходитѣ, разумѣва се, на ония приходи, чийто характеръ позволява да става това. По отношение мѣстопроизхода на приходитѣ, науката и практиката различаватъ два метода на облагане приходитѣ: единъ, който облага всичкитѣ приходи на данѣкоплатеца, живущъ или прѣбивающъ въ държавата, било че тѣ иматъ източника си въ държавата, дѣто той живѣе, било че тѣ произхождатъ отъ други държави, и другъ, който облага само ония приходи, които произхождатъ отъ държавата, дѣто той живѣе. Законопроектътъ приема втория методъ, т. е. приема принципа на териториалността въ облагането на приходитѣ, съ твърдѣ малки отклонения.

„Въ законопроекта сж възприети почти всички модерни начала въ облагането, като е държано смѣтка и за нашитѣ, чисто български условия. Тѣй, данѣкътъ ще се налага върху чистия приходъ отъ всѣко занятие. А тоя приходъ ще се опрѣдѣля, като отъ неочистения (бруто) приходъ се спаднатъ необходимо-присѣжитѣ за всѣко занятие разходи. Въ законопроекта не се изброяватъ тия разходи. по-

ради невъзможността да се строи това изчерпателно, защото колкото занятия има, почти толкова видове и разходи необходимоприсъщи за всяко занятие има. Опрѣдѣлението на тия разходи се прѣдоставя на мъдростта и благоразумието на комисиитѣ, които ще има да ги опрѣдѣлят при облагането за всеки случай отдѣлно. Изключение отъ това общо правило — да се облага чистия приходъ — се прави за прѣдприемачитѣ, които, както досега, ще се облагатъ върху размѣра на прѣдприятията имъ поотдѣлно, понеже не е възможно, по никой начинъ, да се опрѣдѣли или прѣдвиди тѣхниятъ чистъ доходъ.

„Отъ приходитѣ, произходящи отъ личенъ трудъ и отъ съвкупното дѣйствие на труда и капитала, задължително ще се спадатъ застрахователнитѣ премии за животъ и инвалидностъ и пенсионнитѣ одръжки на всеки данѣкоплатецъ до 300 л. годишно. Това е едно хуманно начало, имащо за цѣль да улесни и насърчи застрахуванятия и спестяванятия на данѣкоплатеца за въ случай на инвалидностъ, старостъ или пъкъ осигуряване на наследниците му, въ случай на смъртъ.

„Като се изхожда отъ принципа, че привилегиитѣ за освобождение отъ данѣкъ сж противни за равенството на гражданитѣ и на справедливостта и опасни за спокойствието на държавата, и като се има прѣдъ видъ чл. 69 отъ конституцията — съществуващитѣ досега привилегии по закона за данѣка върху занятията сж доведени до минимумъ.

„Понеже косвенитѣ данѣци обикновено тежатъ повече върху по-бѣдното население, като компенсация, независимо отъ намалението на процента, по който приходитѣ на това население ще се облагатъ, е прѣдвидено и специално освобождение отъ облагане на единъ минимумъ приходи отъ 300 л. годишно отъ категориитѣ В, Г и Д, прѣдвидени въ чл. 2, т. е. отъ приходитѣ отъ търговия, индустрия, занаяти, свободни и служебни занятия. Тоя минимумъ е за приходи на единъ данѣкоплатецъ, произходящи отъ всички занятия, които той върши по казанитѣ категории, взети въ купъ, а не отъ всяко занятие поотдѣлно. Въ минимума не влизатъ приходитѣ отъ недвижими имоти и движими капитали, които ще се облагатъ, колкото и да бждатъ, защото въ повечето случаи този видъ приходи сж признакъ на извѣстна заможность и се създаватъ независимо отъ личната дѣятелностъ на данѣкоплатеца.

„Законопроектътъ държи смѣтка така също и за особито положение на данѣкоплатцитѣ, обрѣменени съ тежки семейства, състоящи отъ дѣца на възраст до 16 години включително, на брой повече отъ три, които ще се ползватъ съ облекчение, като за всяко четвърто, пето и т. н. дѣте, ще се спада по 50 л. отъ облагаемия приходъ на бащата или на майката и само останалия слѣдъ спадането приходъ, ще се облага съ данѣкъ. Ако данѣкътъ е вече опрѣдѣленъ и платенъ, платеното въ повече ще се повръща на лицето, слѣдъ като прѣдстави доказателствата си, че има право на подобно намаление.

„Както се спомена по-горѣ, данѣкътъ ще се налага върху общата сума на приходитѣ отъ всяка отъ петѣти категории, прѣдвидени въ чл. 2 поотдѣлно. Това правило нѣма да се прилага, обаче, въ случаитѣ, когато данѣкътъ ще се задържа върху приходи въ кредитни учрѣждения и то поради голѣмата мажнотия, доходяща до невъзможностъ, да се извърши събирането на доходи отъ движими капитали и цѣнности въ едно за единъ продължителенъ периодъ време и да се облагатъ върху общата имъ сума.

„Съ цѣль да се улесни службата по опрѣдѣлението на данѣка върху приходитѣ отъ недвижимитѣ имоти, които не се облагатъ съ поземеленъ данѣкъ, отъ една страна, и за да се намалятъ, ако не прѣ-

кратятъ укривателствата на наемитѣ отъ тия имоти, отъ друга — прѣдвидено е да се прѣдставлява на финансовата властъ редовенъ, надлежно завѣренъ договоръ за наема, или пъкъ, ако не е сключенъ договоръ, да се подаде необгербовано писмено заявление отъ наемодавеца и наемателя, въ което да се изложи размѣрътъ на наема и условията на наемането.

„Особени облекчения се правятъ въ облагането на приходитѣ отъ недвижими имоти, главно, защото тия имоти се облагатъ и съ данѣкъ върху сградитѣ. Това облекчение, състоящо се въ спадането на: а) лихвитѣ на ипотекитѣ, сключени за сжщитѣ недвижими имоти, б) 10% за поправка, застраховка и погашение и в) данѣка върху сградитѣ и връхнинитѣ му, не се съмѣтвамъ, ще се отрази благотворно върху притежателитѣ на недвижими имоти, ще спре до извѣстна степенъ повишението на наемитѣ, които у насъ сж тѣй голѣми, и чиято тежестъ силно се чувствува главно отъ населението, което се прѣхранва съ личния си трудъ и живѣе въ наети помѣщения. Размѣритѣ на прогресията въ облагането оставатъ сжщитѣ, както досега, но като се има прѣдъ видъ размѣрътъ на току-що споменатитѣ спадания, тѣ се явяватъ чувствително намалени.

„Съществуващото по чл. 17 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г. пропорционално облагане на приходитѣ отъ движими капитали, внесени въ кредитни учрѣждения, се отмиѣня, като противно на основния принципъ за прогресивността на данѣка върху приходитѣ и е замѣнено съ прогресивното. Размѣритѣ на прогресията сж умѣрени. Максималниятъ размѣръ е 8% за приходи отъ 50.001 нагорѣ. Това съвсѣмъ не е тежко облагане за приходи, които сж най-сигурни и които всѣкѣдъ се облагатъ най-силно. Вѣрно е, че тия приходи се облагатъ по-силно отъ тия по категории В, Г и Д, но това е напълно съгласно съ изискванията на финансовата наука — да има дискриминация въ облагането, т. е. да се прави разлика въ източниците на приходитѣ и, споредъ това, да се облагатъ по-тежко тия, които произхождатъ само отъ капитали и недвижими имоти, отъ ония, които произхождатъ отъ съвмѣстното дѣйствие на капитала и труда или само отъ трудъ.

„Както въ всичкитѣ други постановления на законопроекта, тѣй и въ облагане приходитѣ отъ движими капитали и цѣнности е спазено строго правилото да нѣма двойно облагане на приходитѣ съ данѣкъ.

„Едно отъ важнитѣ постановления въ законопроекта е изключване отъ облагане лихвитѣ по търговскитѣ текущи смѣтки. Колкото отъ гледна точка на теорията да е справедливо да се облагатъ всички приходи, безъ разлика на произхода имъ, освобождението отъ облагане на лихвитѣ по търговскитѣ текущи смѣтки е една справедлива и полезна мѣрка. На търговията трѣбва да се правятъ всичкитѣ възможни улеснения, пжтътъ ѝ трѣбва да бжде разчистенъ. Затрудненията, които неминуемо би прѣдизвикало облагането на лихвитѣ по текущитѣ търговски смѣтки, не се изкупува съ ничтожния приходъ отъ облагането имъ, а врѣдата отъ тия затруднения е несъмнѣна. Изключението за облагане, обаче, прѣстава да е въ сила въ всички случаи, дѣто текущитѣ търговски смѣтки прикриватъ дадени подъ лихва суми, отворени кредити или влогове. Въ такъвъ случай, т. е. дѣто финансовата администрация би констатирала, че подъ формата и наименованието „текуща смѣтка“ се скриватъ заеми, влогове или отворенъ кредитъ, ноятъ на притежателитѣ имъ лихва, тия послѣднитѣ, независимо отъ това, че сж вписали заемитѣ, кредититѣ или влоговетѣ си въ кредитнитѣ учрѣждения подъ наименова-

нието „текущи сметки“, подлежат на облагане, и то само въ такъв случай, ако не са обложени под друга форма.

„Облагането съ данък лихвитъ отъ движими капитални и цѣнности, вложени въ кредитни учрѣждения, подлежащи на публична отчетност, изисква непременно, щото и лихвитъ на подобни капитални и цѣнности у частни лица: банкери и лихвари да бъдатъ също облагани и главно да не се укриватъ отъ облагане. Инакъ, справедливостта въ облагането би се накърнила, а неволяната конкуренция, тъй вредна за търговията изобщо, би се насърчила. Ъто защо, законопроектътъ прѣдвижда извѣстни мѣрки, съвсѣмъ нестѣснителни за частнитѣ банкери и лихвари, съ цѣлъ да се спомогне, да се обложатъ и лихвитъ на вложенитѣ у тѣхъ суми. За да не останатъ тия мѣрки безъ значение, прѣдвидени сѫ на финансовата администрация извѣстни права за контролъ.

„Частнитѣ кредитни учрѣждения и лица ще получаватъ 2% отъ одържанитѣ и внесени суми за труда си по задържане, внасяне на данъка и врѣхнинитѣ му, както и за счетоводството на сѣдитѣ. Това възнаграждение ще се дава отъ сумитѣ при внасянето имъ срѣщу една разписка, безъ други формалности. На приходъ ще се внася чистия остатъкъ отъ сумата.

„Друго важно нововведение, което законопроектътъ съдържа, е облагането съ данъкъ върху приходитѣ фабрикацията на тютюнъ и спиртни питиета и търговията, разбира се, на едро и дребно съ тютюнъ и спиртни питиета. Досега тия фабрикационни и търговни съвсѣмъ неоснователно сѫ изключвани отъ общитѣ правила, по които става облагането на всички други търговски и индустриални занятия. Патентътъ за фабрикация и търговия, налаганъ досега върху горѣказанитѣ фабрикационни и търговни, не е данъкъ върху прихода. Той е чисто и просто една такса за правофабрикуване и правотъргуване, имаща още и за прѣдметъ заплащането разноснитѣ на прѣдварителния контролъ, необходимъ за да се добие това право и послѣдующиятъ контролъ за правилно упражнене на тия занятия, които, поради особеното си естество, не могатъ да съставляватъ прѣдметъ на съвсѣмъ свободни отъ надзоръ, фабрикация и търговия. Тоя патентъ съставлява единъ разходъ необходимо-присѣщъ за извършване на казанитѣ занятия и повече нищо. И по-сѣ, както фабрикването на тютюна и спиртнитѣ питиета, тъй и търговията съ тѣхъ иматъ за цѣлъ печалба, трѣбва, като всѣка друга печалба, да се обложи съ данъкъ върху приходитѣ. Въ всичкитѣ благоустроени държави тоя въпрос отдавна е разрѣшенъ въ смисълъ, както го разрѣшава сега законопроектътъ. Разумѣва се, че слѣдъ това облагане на приходитѣ отъ тѣзи занятия, раздѣлението на кръчмитѣ и фабричитѣ относително патента имъ на разрези ще трѣбва да прѣстане и всички ще трѣбва да плащатъ еднакъвъ патентъ споредъ най-малкия сега размѣръ.

„Едно облекчение, въ сравнение съ сега дѣйствующия законъ, законопроектътъ прави въ размѣра на облагането на индустриитѣ, на търговитѣ, на занаятитѣ и на работницитѣ. Облекчението на занятията отъ тази категория не се спиратъ до тукъ. Освѣтъ тѣхъ и тѣзи по чл. чл. 3 и 5 буква л и чл. 6, прѣдвижда се спадане на несъбираемитѣ вземания на тия, които могатъ да ги докажатъ съ редовно водени търговски книги; намаление извѣстенъ процентъ за погашение на сгради, машини и други инвентарни прѣдмети и занаятчийски прѣдприятия. Размѣрътъ на процента за погашение ще се опрѣдѣли за всѣки случай отъ данъчнитѣ комисии.

„Прѣдприемачитѣ, които досега, споредъ закона за данъка върху занятията, се числяха къмъ свободнитѣ занятия, се причисляватъ къмъ търгов-

скитѣ занятия, каквито сѫ тѣ въ сѣщностъ. Въ размѣра и начина на облагането на прѣдприемачитѣ нѣма никаква промѣна. Тѣ остава да се облагатъ върху общата сума на всѣко отдѣлно прѣдприятие. Тоя начинъ на облагане, прилаганъ у насъ още отъ 1885 г. насамъ непрѣкъснато, е тѣсно срасналъ съ живота, та сега безъ сериозни причини не трѣбва да се отмѣня. Разширява се само облагането и на прѣдприятията, давани отъ общественитѣ учрѣждения. Прѣдвижда се едно нововведение въ полза на данъкоплатцитѣ — да се повръща съответна частъ отъ платенъ данъкъ върху прѣдприятието, когато то е намалено съ 25% или повече отъ договорната стойностъ.

„Едно отъ прѣимущества на законопроекта надъ закона за данъка върху занятията е и облекчението, което прави на акционернитѣ дружества. Като се изхожда отъ принципа, че богатствата, съставляющи капиталитѣ на тия дружества, не принадлежатъ на едно, а на много лица — акционери, които въ сѣщностъ плащатъ и данъка по проценти, несъотвѣтни съ величината на своитѣ дивиденди, прѣдвидено е не само да се облагатъ по една полка прогресия, отъ тая, по която се облагатъ сега, но и по-лека отъ всички други прогресии въ законопроекта. Прѣдвидено е още приспадане на всичкитѣ резерви на застрахователни дружества, които по естеството си не съставляватъ печалба на сѣдитѣ дружества.

„Отъ сѣществующия законъ е запазена наредбата, споредъ която данъкътъ на едно дружество не може да бѣде по-малко отъ 2‰ отъ вложения капиталъ. Безъ това важно постановление, ще има случаи, когато, поради мѣнотията да се опрѣдѣли печалбата на едно дружество, послѣдното ще трѣбва въ врѣда на държавата, общината, окръга, търговската камара и на самитѣ други подобни дружества, да се освобождава съвършено отъ данъкъ. Не-обходимостта на подобна мѣрка е била съзнана и отъ други благоустроени държави и тя фигурира въ съответнитѣ имъ закони (напр. Австрия, кантонъ Базел-Вилъ).

„Приходитѣ отъ свободнитѣ занятия ще се облагатъ както и досега по размѣритѣ, прѣдвидени за облагане приходитѣ отъ търговия, индустрия и занятия, поради сходството на условията, при които тия приходи се добиватъ. Въ числото на свободнитѣ занятия не влизатъ занятията на аптекитѣ (при-тежателитѣ на аптеки) и дрогиститѣ. И двѣтъ тия занятия по естеството си сѫ отнесени къмъ чисто-търговскитѣ прѣдприятия.

„Приходитѣ отъ служебнитѣ занятия, освѣтъ облекчението, прѣдвидени въ чл. чл. 3, 5 буква л и чл. 6, иматъ облекчение и въ табличата, по която ще се облагатъ. Независимо отъ това, получаващитѣ освѣтъ заплата и възнаграждение за бесплатно жилище, храна, облѣкло, освѣтление и отопление, ако годишната имъ заплата въ пари не надминава 700 л. включително, ще се освобождаватъ отъ облагане за казанитѣ възнаграждения, като тѣ нѣма да се прибавятъ къмъ заплатата имъ, както ще се прави въ всички случаи, когато годишната заплата въ пари надминава 700 л. Всичкитѣ тия облекчения сѫ прѣдизвикани отъ справедливостта. За никого не е тайна, че посекиването на живота се чувствува най-много и най-тежко отъ тия, които получаватъ заплата, особено отъ държавнитѣ и други обществени служители. Лишени отъ каквато и да е възможностъ да прѣхвърлятъ данъка върху друго, тѣ сѫ единствениитѣ, които го плащатъ изцѣло. Освѣтъ това, докато другитѣ приходи могатъ изцѣло да не бъдатъ засегнати отъ облагане, чиновничкитѣ, офицерскитѣ и други заплати, плащани отъ държавнитѣ и обществени учрѣждения, се облагатъ винаги напълно. Законодательтъ не може да не държи

сметка за всичко това и да не даде облекчение на тоя вид данъкоплатци.

„Като се запазва досегашният ред за задържане данъка от заплатите на служащите въ обществените учрждения, прѣдвизда се за частните обществени учрждения 2% от тѣй събирания и внесенъ данъкъ и врѣхнинитѣ му, защото държавата за сторенитѣ ѝ услуги, трѣбва да заплаща слѣдующето се възнаграждение.

„Съ цѣль да става облагането на служащите у частни лица по-редовно и да не ставатъ укривателства, законопроектътъ вмѣнява на господаритѣ обязаностъ да доставятъ на финансовата властъ извѣстни свѣдѣния, даването на които съвсѣмъ не е обрѣменително. Подобна мѣрка съществува и въ други модерни законодателства (напр. Италия).

„Занапрѣдъ данѣтътѣ върху пенситѣ ще се задържа при изплащането имъ. Това се прави за облекчение въ изплащането на данъка. Вънъ отъ това облекчение, пенсионеритѣ ще се ползватъ и отъ облекченията по чл. 5 буква л и чл. 6.

„Неуредениятъ досега въпросъ за мѣстото на облагането, се разрѣшава отъ законопроекта, който му посветява специална глава.

„Най-трудниятъ и мѣчнонаразрѣшимиятъ въпросъ при прилагане принципа за облагане съ данъкъ приходитѣ, е начинътъ на опрѣдѣлянето на тѣзи приходи. Мѣчнотия за опрѣдѣляне на прихода отъ служебни занятия, отъ недвижими имоти и отъ движими капитали, вложени въ кредитни учрждения, подложени на държавенъ контролъ, нѣма. Мѣчнотията е при опрѣдѣляне приходитѣ отъ търговскитѣ, индустриалнитѣ и свободнитѣ занятия. Никѣдѣ, дѣто е въведенъ данѣтътѣ върху прихода, законитѣ за тоя данѣкъ не даватъ и не могатъ да даватъ правила и схеми за опрѣдѣляне приходитѣ изобщо по единъ обективенъ начинъ, тѣй като това е невъзможно. Тая важна работа е прѣдоставена на комисии. Въ настоящия законопроектъ е въприето всичко, което е необходимо, за да се даде гаранция на данъкоплатеца противъ възможнитѣ несправедливости въ облагането, като не е изпуснато отъ прѣдъ видъ и това: да не бѣде измамвано и държавното съкровище.

„Правото на министра на финанситѣ да рѣшава, като последна инстанция, въпроситѣ по облагането при общото опрѣдѣляне на данѣка, което по сегашнѣстующия законъ той има, е отнето и прѣдставено на едно върховно колегиално учрѣждение.

„Важната работа — опрѣдѣлянето на данѣка, е възложено на три вида комисии: първоначална, контролна и върховна. Първитѣ двѣ рѣшаватъ по същество, а последната е касационна, съ право въ много рѣдки случаи, бѣзъ основа на доставени ней данни, за да не се забавятъ работитѣ, да рѣшава въпроси и по същество. Въ първоначалнитѣ комисии, най-важната, която е и най-близка до населението, прѣдставителитѣ на данъкоплатцитѣ иматъ надмощие надъ прѣдставителитѣ на съкровището, когато споредъ сегашния законъ за данѣка върху занятията е тѣкмо обратно. Въ тая комисия нѣма да взема участие прѣдставителъ на всѣко съсловие. Той е замѣненъ съ единъ почетенъ гражданинъ, избранъ отъ данъкоплатцитѣ. Това е направено за гарантиране на тайната отъ лице, което е прѣко заинтересовано отъ положението на своитѣ конкуренти: търговци, индустриалци, занаятчи и др. т. Дългогодишниятъ досегашенъ опитъ при прилагане на закона за данѣка върху занятията, споредъ който въ първоначалната комисия има прѣдставителъ на съсловието, доказа не само излишността на тоя прѣдставителъ, но често пъти и врѣдата отъ него. Единъ почетенъ, незаинтересованъ гражданинъ, проникнатъ отъ дълга, който му налага званието му, членъ въ комисията, ще внесе несравнено по-го-

лѣма полза за справедливото опрѣдѣляне на данѣка, отколкото единъ прѣдставителъ на съсловието, живо заинтересованъ отъ положението на работитѣ на своитѣ събратя, чиито интереси много често сѣ въ противорѣчие съ тия на прѣдставителя имъ въ комисията. Контролната комисия има почти досегашния съставъ, като членътъ въ нея, гражданинъ, се замѣства съ прѣдставителъ на търговско-индустриалната камара. Най-голѣмата, обаче, гаранция за справедливо облагане на данѣкъ на данъкоплатцитѣ, каквато досега не съществуваше, е върховната комисия. Съставена отъ двама висши магистрати отъ Върховния касационенъ съдъ и отъ двама висши чиновници отъ Министерството на финанситѣ, тая комисия е едно въ голѣма степенъ полезно учрѣждение, и не може да има съмнѣние, че всички данъкоплатци, останали онеправдани по една или друга причина отъ първитѣ двѣ комисии, ще намѣрятъ тукъ удовлетворение на справедливитѣ си оплаквания.

„Процедурата по опрѣдѣлянето на данѣка, нагледна да обезпечи едно правилно извършване на работитѣ по данѣка, като гарантира тайната за положението на данъкоплатцитѣ, изисква да се държи заинтересованиятъ данъкоплатецъ винаги въ течение на тия работи, та да може, ако не е доволенъ, да търси защита прѣдъ по-горна инстанция. Това ще способствува да се намалятъ несправедливоститѣ по облагането до възможенъ минимумъ и изобщо ще подобри разхвърлянето на данѣка въ всѣко отношение.

„Съществуващитѣ стѣснителни положения въ чл. 31 отъ закона за данѣка върху занятията, сѣ отмѣнени. Макаръ че данѣкътѣ ще се опрѣдѣли за единъ периодъ отъ три години, прѣдвидено е и прѣзъ течение на тригодишния периодъ, за който е данѣкътѣ, да ставатъ измѣнения на последния, ако работитѣ на данъкоплатеца сѣ измѣнили съ една трета въ повече или по-малко. За начеване наново да се упражнява едно занятие нѣма да се иска дапѣтъ за цѣло полугодие, макаръ да е наченато занятитѣ въ последния день на полугодитѣ, както е сега, а данѣкътѣ ще слѣдва отъ началото на слѣдующия мѣсець, слѣдъ тоя, прѣзъ който е наченато, да се получава приходътъ.

„За да не се причиняватъ щети на съкровището отъ недобросъвѣстни данъкоплатци съ укриване на приходитѣ имъ отъ облагане, прѣдвидено сѣ наказание. По-тежки сѣ наказанията на случаитѣ, когато данъкоплатецътъ прѣднамѣрено, съ зла умнѣлъ, е оцѣтитъ съкровището. Почувствителнитѣ глоби въ такива случаи сѣ цѣлесъобразни и отъ полза за фиска и насърчение на добросъвѣстнитѣ данъкоплатци.

„Прѣдвидено е наказание и за въ случаитѣ, когато укривателътъ е умрѣлъ, но е оставилъ наследство. Подобно наказание съществува въ законодателството на благоустроениятъ държави и то упражнява едно благотворно влияние противъ укривателствата. Едно лице, знаейки, че щетитѣ, причинени отъ него на съкровището, не се заличаватъ съ смъртта му, и че тѣ винаги могатъ да се покриятъ отъ имотитѣ, които то е оставило на наследницитѣ си, по-мѣчно ще рискува реимето си на добросъвѣстенъ гражданинъ, ако знае, че дори и смъртта не може да освободи наследницитѣ му отъ неприятнитѣ да плащатъ глоби за открити неговни постѣпки противъ гражданскитѣ му обязанности. Има държави, дѣто между другитѣ цѣли, за които се прави задължително описване на имотитѣ на едно лице, веднага слѣдъ смъртта му, е и цѣльта да се открие имотното му състояние, слѣдователно, и това: декларирали ли е това лице напълно имотитѣ и приходитѣ си за облагане съ данѣкъ приживѣ или не, та да се наложи данѣкъ и глоба на наследството му.

Правилото, че всеки лично носи отговорността за действията си, въ фискалните закони, какъвто е и този за данъка върху приходите, не може да се прилага.

„Къмъ важните нововведения, които законопроектътъ съдържа, се отнася и давността, както за нарушенията, тъй и за данъка на укрития доходъ. Това постановление е много полезно. То ще освободи, отъ една страна, данкоплатците отъ страха да бъдатъ преследвани за нарушения, които се отнасятъ къмъ много изминали години, и отъ друга — финансова администрация отъ нуждата да издирва и констатира отдавна изминали нарушения.

„Тия сж въ общи черти по-главните нововведения, които съдържа законопроектътъ. Съставенъ слѣдъ дълги проучвания и слѣдъ като сж взети подъ внимание ония отъ постъпилите въ министерството бѣлѣжки и мнѣния на разните учрѣждения и лица, които сж или намѣрени приемливи, законопроектътъ поставя нашата данъчна система на здрави и научни основи. Върху тѣхъ занапредъ може да се гради, споредъ нуждите и указанията на времето, всичко, което се намѣри за справедливо и полезно. Едно е вънъ отъ всичко съмнѣние, то е, че законопроектътъ прѣмахва днешното неудовлетворително положение въ облагането съ данъкъ занятията и прѣдвижда редица подобрения, които нѣма да закъснѣятъ да се отразятъ благотворно върху всичките отрасли на народния поминѣкъ въ тая смисълъ, че облагането съ данъкъ приходите отъ тоя поминѣкъ нѣма да бѣде прѣчка за народното производство. Нѣма да има нито единъ данкоплатецъ, който да не почувствува облекчението, които тоя законопроектъ носи, защото неговата цѣль, както се каза и по-горѣ, не е да увеличи данъчното брѣме, а да внесе една, колкото е възможно по-голяма справедливостъ въ облагането приходите на данкоплатците.

„Съ това убѣждение, като прѣдставлявамъ настоящия законопроектъ на просвѣтеното внимание на г. г. народните прѣдставители, надѣя се, че тѣ, като го проучатъ, ще го гласуватъ съ пълна увѣреностъ, че сж извършили едно, колкото важно, толкова и добро и полезно дѣло.

„Гр. София, 2 февруарий 1912 г.

„Министъръ на финансите: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за данъка върху приходите.

„Глава I.

„Общи положения.

„Чл. 1. На данъкъ върху приходите подлежатъ всички приходи, произходящи: 1) отъ недвижими имоти, които се облагатъ съ данъкъ върху сградите; 2) отъ движими капитали и цѣнности; 3) отъ съвмѣстното дѣйствие на капитала и труда, и 4) отъ личния трудъ. Изключение правятъ приходите, прѣдвидени въ чл. 5 на тоя законъ.

„Чл. 2. Приходите споредъ източниците си, се дѣлятъ на слѣдующите петъ категории:

„А. Приходи отъ недвижими имоти, които се облагатъ съ данъкъ върху сградите,

„Б. Приходи отъ движими капитали и цѣнности,

„В. Приходи отъ търговия, индустрия и занаяти,

„Г. Приходи отъ свободни занятия,

„Д. Приходи отъ служебни занятия.

„Чл. 3. Съ данъкъ върху приходите се облага неочистениятъ (бруто) приходъ, слѣдъ като се спаднатъ отъ него разходите, необходимо присѣщи на занятието, отъ което се добива приходътъ,

„Въ никой случай разходите за обдържане на данкоплатеца и сѣмейството му не се изваждатъ отъ прихода, подлежащъ на облагане.

„Отъ облагаемите приходи, прѣдвидени въ чл. 1, точки 3 и 4, се спадатъ застрахователните премии за животъ или инвалидностъ, а така също пенсионните одържки на облагаемото лице, въ размѣръ най-много до 300 л. годишно.

„Прѣдприемачите, доставчиците и разните закупачи (чл. 25) се облагатъ върху общата стойност на всѣко прѣдприятие.

„Чл. 4. Длъжни сж да плащатъ данъкъ върху приходите:

„а) всички български и чужди подданици, живущи въ царството и вънъ отъ прѣдѣлите му, за приходите си, които иматъ източника си въ територията на царството;

„б) всички юридически лица, които иматъ сѣдалищата си въ царството, или ако нѣматъ такива, иматъ клонове, прѣдставителства или агенции въ царството или получаватъ приходи, имащи източника си въ територията на царството.

„Чл. 5. Освобождаватъ се отъ данъкъ:

„а) Негово Величество Царьтъ и Негово Царско Височество Прѣстонослѣдникътъ;

„б) държавата за своите стопанства;

„в) прѣдставителите на чуждите държави, акредитирани въ царството, тѣхните чиновници и служащи, консулите на чуждите държави, консулските агенти и служащите имъ, за заплатите и възнагражденията, които получаватъ за службата си, ако не сж български подданици, и ако държавите имъ освобождаватъ отъ съответенъ данъкъ българските прѣдставители, консули, чиновници и служащите имъ;

„г) окръжията, общините, търговските камари, за връхнините и другите такси, имащи характеръ на данъкъ, събирани за издържката имъ;

„д) черквите и други богомолни домове, за приходите отъ извършваното въ тѣхъ богослужение;

„е) приходите на пенсионните и други признати отъ държавата фондове, съ чисто благотворителна цѣль;

„ж) приходите на чисто благотворителните учрѣждения: болници, сиротопиталища, приюти и др. т., ако дѣйствуватъ на основание на устава, утвърдени отъ надлежната въ страната властъ и получатъ прѣдварително съгласието на министра на финансите за освобождение отъ този данъкъ;

„з) приходите отъ недвижими имоти, обложени съ поземеленъ данъкъ и приходите отъ развъждане на дребенъ добитѣкъ, обложени съ бегликъ;

„и) духовните лица за възнагражденията, които получаватъ за трѣбите;

„к) приходите, освободени отъ данъкъ съ специални закони;

„л) приходите по категории В, Г и Д, прѣдвидени въ чл. 2, на всѣко едно лице, когато тѣ (приходите) взети вкупъ не надминаватъ 300 л. годишно, и

„м) патните и дневните пари по смѣтка.

„Чл. 6. Лицата, които на 1 януарий на годината, за която е данъка, иматъ повече отъ три дѣца на възраст до 16 години включително, иматъ право на едно намаление на облагаемия имъ приходъ по 50 л. на всѣко дѣте за повечето отъ три.

„Чл. 7. Данъкътъ се събира:

„1) чрезъ одържки, при изплащане на приходите отъ държавните, окръжните, общинските учрѣждения, Българската народна, Земедѣлската и Кооперативна банки, търговските камари, Св. Синодъ и подвѣдомствените му учрѣждения, учрѣжденията на инославното и иновѣрното духовенство, Академията на науките, акционерите, командитно-акционерните, застрахователните и кооперативните дружества, всѣкакъвъ видъ благотворителни, ученолюбиви, просвѣ-

тителни дружества, читалища и въобще всички обществени учрѣждения, подлежащи на контролъ на Министерството на финанситѣ, чрѣзъ финансовитѣ инспектори;

„2) чрѣзъ изплащане, при сключване на договори за прѣдприятия на учрѣжденията, споменати въ прѣдидущия пунктъ, и

„3) чрѣзъ бирницитѣ, съгласно закона за събиране на прѣжитѣ данъци, въ всичкитѣ случаи, въ които не се събира чрѣзъ одържки.

„Чл. 8. Данъктътъ, за който се говори въ алинея трета на прѣдидущия членъ, се опрѣдѣля всѣки три години, било прѣзъ годината, която прѣдшествува тригодишния периодъ, било прѣзъ първата година на сѣщия периодъ.

„Чл. 9. Данъктътъ върху приходитѣ е прогресивенъ и се налага поотдѣлно върху общата сума на приходитѣ отъ всѣка една отъ категориитѣ, прѣдвидени въ чл. 2.

„Глава II.

„Приходи отъ недвижими покрити имоти.

„Чл. 10. Приходитѣ отъ недвижими покрити имоти сж: наемитѣ въ пари или въ натура отъ разнитѣ видове сгради и незастроени мѣста и други имоти, които не се облагатъ съ поземеленъ данъкъ.

„За всѣки наемъ трѣбва да се прѣдстави на финансовия началникъ, най-късно въ единъ мѣсець отъ деня на наемането, редовенъ, надлежно завѣренъ договоръ, или писмено необгербвано заявление отъ наемодавца и наемателя, въ което и двамата излагатъ размѣра на наема и условията на наемането.

„Отъ годишния наемъ на покрититѣ имоти се спадатъ: 1) лихвитѣ на ипотеки, тежащи върху сжщитѣ имоти, ако се докаже отъ заинтересования, че тия заеми сж сключени изключително за сжщитѣ имоти, а не за търговия, индустрия или за други каквито и да било цѣли; 2) 10% отъ наема за поправка, застраховка и погашение, и 3) данъктътъ върху сградитѣ и връхнинитѣ му.

„Ако цѣлятъ имотъ не е отдаденъ подъ наемъ, а само частъ отъ него, намаленията, прѣдвидени въ прѣдидущата алинея, се правятъ съразмѣрно за отдадената подъ наемъ частъ отъ имота.

„Чл. 11. Приходитѣ отъ тая категория се облагатъ съ данъкъ, както слѣдва:

- „2% за приходи до 5.400 л. включително;
- „3% за приходи до 7.500 л. включително;
- „4% за приходи до 12.000 л. включително;
- „5% за приходи до 20.000 л. включително;
- „6% за приходи до 50.000 л. включително;
- „7% за приходи отъ 50.001 л. и нагорѣ.*)

„Глава III.

„Приходи отъ движими капитали и цѣнности.

„Чл. 12. Къмъ тая категория приходи се отнасятъ лихвитѣ, дивидентитѣ и всѣкакъвъ видъ произведение отъ движими капитали и цѣнности, какъвто видъ да бждатъ тѣ, като:

„а) акции и дѣлове отъ всѣкакъвъ видъ дружества;

„б) облигации отъ всѣкакъвъ видъ заеми български и чужди, съ изключение на изрично освободенитѣ съ специалнитѣ за тѣхъ закони;

„*) Сега, по чл. 13 отъ закона за данъка върху занятията, безъ никакви спадания отъ наемитѣ се облагатъ, както слѣдва:

- „2% за доходъ до 5.400 л. включително;
- „3% за доходъ до 7.500 л. включително;
- „4% за доходъ до 12.000 л. включително;
- „5% за доходъ до 20.000 л. включително;
- „6% за доходъ до 50.000 л. включително;
- „7% за доходъ до 100.000 л. включително;
- „8% за доходъ отъ 100.000 л. нагорѣ.

„в) всѣкакъвъ видъ вземания: ипотечни, привилегировани и по документи съ незавѣрени подписи;

„г) влогове срочни и безсрочни въ кредитни учрѣждения и у частни лица;

„д) парични гаранции;

„е) ренти всѣкакъвъ видъ;

„ж) изпълнителни листове, рѣшения отъ арбитражни сѣдилища, спогодби и други такива книжа;

„з) текущи смѣтки. Изключватъ се търговскитѣ текущи смѣтки, водени между банкери, или между търговци, или банкери съ търговци, когато тия смѣтки неприкриватъ сключенъ заемъ, отворенъ кредитъ или влогъ, за които имащитѣ право на лихвитѣ отъ заема, кредита или влога не сж обложени съ данъкъ за вършене на подобни операции въ царството.

„Приходи отъ акции на дружества, които сж обложени и плащатъ данъкъ по тая законъ въ царството, не се облагатъ у акционеритѣ.

„Чл. 13. Приходитѣ отъ тая категория се облагатъ съ данъкъ, безъ да се спада за разходъ или за какво и да било друго, по слѣдующия размѣръ:

- „4% за приходи до 7.500 л. включително;
- „5% за приходи до 12.000 л. включително;
- „6% за приходи до 20.000 л. включително;
- „7% за приходи до 50.000 л. включително;
- „8% за приходи отъ 50.001 л. и нагорѣ.*)

„Чл. 14. Всичкитѣ държавни и обществени кредитни учрѣждения, сѣдебни пристави, както и другитѣ кредитни учрѣждения, които подлежатъ на държавенъ контролъ, сж длъжни, при изплащане лихвитѣ отъ движими капитали, да задържатъ слѣдуюеи се данъкъ и, най-много въ 15 дни отъ деня на задържането му, да го внесатъ въ държавното съкровище на приходъ. За задържания данъкъ, казанитѣ учрѣждения водятъ книга, образецътъ на която ще се опрѣдѣли въ правилника за прилагане на тая законъ.

„За неодържането на данъка отговарятъ солидарно учрѣждението и лицето, което извършва изплащането. Неодържаниятъ данъкъ и връхнинитѣ му, бирникътъ събира отъ отговорнитѣ лица, а тѣ иматъ право да търсятъ платената отъ тѣхъ сума отъ данъкоплатеца.

„Чл. 15. Всѣко частно лице, което се занимава съ банкерска търговия или лихварство и което приема влогове на оползотворение, е длъжно, най-късно въ петнадесетъ дневенъ срокъ, писмено да заяви на финансовата властъ за това, а при изплащане на лихвитѣ на правоимѣющия да изисква прѣдварително удостоверение отъ финансовия началникъ, че лицето е платило данъка върху тия лихви. Ако не му се прѣдстави удостоверение за изплащане на данъка, изплащачътъ на лихвитѣ е длъженъ да одържи данъка и връхнинитѣ му и да го внесе на надлежния бирникъ въ срокъ отъ 15 дни отъ одържането му.

„Влогоприемачътъ е длъженъ да води книгата, прѣдвидена въ чл. 14.

„Чл. 16. Финансовитѣ инспектори, финансовитѣ началници, а по селата и финансовитѣ агенти, иматъ право да прѣглеждатъ книгата за задържания данъкъ, за да се удостовѣрятъ, задържанъ и внесенъ ли е данъктътъ.

„Чл. 17. Кредитнитѣ учрѣждения, съ изключение на Българската народна, Българската земледѣлска и Българската кооперативна банки, както и банко-

*) Сега се облагатъ съгласно чл. 17 алинея втора отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г. съ 4% всички доходи безъ разлика отъ капитали, внесени въ кредитни учрѣждения. Всички останали, т. е. доходи отъ капитали, но внесени въ кредитни учрѣждения, се облагатъ по размѣритѣ, прѣдвидени въ чл. 13 на закона за данъка върху занятията.

ритѣ и лихваритѣ, влого-приемачи, които задържатъ данѣкъ, иматъ право да получатъ за възнаграждение 2% отъ одържаната и внесена сума за данѣкъ и връхнини.

„Глава IV.

„Приходи отъ търговия, индустрия и занаяти.

„Чл. 18. Всички приходи, произходящи отъ съвмѣстното дѣйствие на капитала и труда, се отнасятъ къмъ тая категория, а именно: всички печалби отъ разни видове търговски занятия на едро и дребно, включително фабрикация и търговия съ тютюнъ и спиртни питиета, издателство на книги, вѣстници и списания, печалби отъ прѣпродажба на земи и сгради, когато това се върши съ цѣль за печалба, отъ разни индустриални занятия, отъ обработването на наета земя, отъ скотовѣдство и отъ занаяти и пр.

„Чл. 19. Като основа за налагане данѣка служатъ приходитѣ отъ занятието на облагаемото лице прѣзъ годината, която прѣдшествува тая на облагането, ако печалбитѣ прѣзъ нея година сж нормални. Ако занятието е наченато наново, за основа на облагането на данѣка се взема печалбата за изтеклото до облагането врѣме. Въ всѣкой случай, трѣбва да се държи смѣтка и за обстоятелствата, които могатъ да влияятъ върху вървежа на занятието до изтичането на периода.

„Облагаемъ приходъ се счита и стойността на стокитѣ и произведенията, които данѣкоплатецътъ взема за свое лично и на сѣмейството му потребление.

„Чл. 20. Приходитѣ отъ тая категория се облагатъ съ данѣкъ въ слѣдующия размѣръ:

„1 ¹ / ₄ % за приходи до	1.200 л. включително;
„2% за приходи до	2.400 л. включително;
„2 ¹ / ₄ % за приходи до	3.600 л. включително;
„2 ¹ / ₂ % за приходи до	5.400 л. включително;
„3% за приходи до	7.500 л. включително;
„3 ¹ / ₂ % за приходи до	10.000 л. включително;
„4% за приходи до	15.000 л. включително;
„4 ¹ / ₂ % за приходи до	20.000 л. включително;
„5% за приходи до	30.000 л. включително;
„5 ¹ / ₂ % за приходи до	50.000 л. включително;
„6% за приходи отъ	50.001 л. и нагорѣ.*)

„Чл. 21. Занаятчи и всѣкакви работници, които работятъ съ дневна или мѣсечна заплата, се облагатъ по размѣритѣ, прѣдвидени въ прѣдидущия членъ, като се взема прѣдъ видъ работното врѣме прѣзъ годината.

„Чл. 22. Отъ приходитѣ се спадатъ лихвитѣ на заети суми, вложени въ търговията, индустрията или занаята, както и несѣбираемитѣ вземания на всички тѣзи, които водятъ правилно редовни търговски книги. Лихвитѣ за собствени капитални на търговеца, индустриалеца или занаятчия, или на негови съдружници, както и разходи за заплати или възнаграждения на сжщитѣ, не се спадатъ.

„Намалява се сжщо тѣй съотвѣтенъ процентъ за погашение на сгради, машини и други инвентарни прѣдмети на индустриални и занаятчийски прѣдприятия.

„Чл. 23. За спаднатитѣ лихви за дългове се облага съ данѣкъ заемодавецътъ, чийто приходъ сж тѣ, и то ако тоя приходъ не е вече обложенъ въ царството да плаща данѣкъ.

„Чл. 24. Ако заемодавецътъ не живѣе въ царството, изплащането на данѣка върху лихвитѣ му

става отъ дължника. Квитанциитѣ за платения данѣкъ, заемодавецътъ е длъженъ да приема отъ дължника си като пари.

„Ако дължникътъ не изплати доброволно данѣка за лихвитѣ, които плаща, бирникътъ ги събира отъ него принудително.

„Чл. 25. Къмъ търговскитѣ занятия се причисляватъ и занятията на прѣдприемачитѣ на разни работи: държавни, окръжни, общински и на общественитѣ учрѣждения, доставчикитѣ на разни прѣдмети за войската, болницитѣ, затворитѣ и др. т., наемателитѣ на риболовството, закупникитѣ на разни общински права и такси, пощенскитѣ прѣдприемачи и др. т.

„Тѣ се облагатъ съ данѣкъ върху общата сума на прѣдприятнето, въ слѣдующия размѣръ:

„2 ⁰ / ₀₀ на суми до	20.000 л. включително;
„3 ⁰ / ₀₀ на суми до	50.000 л. включително;
„4 ⁰ / ₀₀ на суми до	100.000 л. включително;
„5 ⁰ / ₀₀ на суми до	200.000 л. включително;
„6 ⁰ / ₀₀ на суми до	500.000 л. включително;
„7 ⁰ / ₀₀ на суми до	1.000.000 л. включително;
„8 ⁰ / ₀₀ на суми отъ	1.000.001 л. нагорѣ*)

„Прѣдприемачитѣ сж длъжни, слѣдъ утвърждаване на търга и при подписване на контракта съ правителството, окръжията, общинитѣ и общественитѣ учрѣждения, да заплатятъ принадлежащия се данѣкъ, заедно съ връхнинитѣ, въ противенъ случай, търгътъ се унищожава и данѣкътъ се събира по принудителенъ начинъ чрѣзъ бирника, било отъ прѣдприемача, било отъ виновнитѣ въ несѣбирането на данѣка лица солидарно.

„Ако, безъ да е платенъ данѣкътъ, нѣкое учрѣждение продължава да счита прѣдприятнето за не-унищожено, началникътъ на това учрѣждение остава солидарно съ прѣдприемача отговоренъ лично за данѣка. Послѣдниятъ се събира чрѣзъ бирника принудително, заедно съ 10% лихва до деня на окончателното му изплащане отъ виновния, а той има право да го дири отъ прѣдприемача.

„Чл. 26. Данѣкътъ, въ означения по-горѣ размѣръ, се плаща и когато не е ставало търгъ, но за извършването на прѣдприятнето се е сключилъ контрактъ по доброволно съгласие, или пъкъ условията сж сключени съ търговска кореспонденция.

„Чл. 27. Данѣкътъ се прѣдплаща върху цѣлата сума на прѣдприятнето, безъ да се гледа колко врѣме ще продължава то.

„Чл. 28. За прѣдприятия, на които не е опрѣдѣлена стойността въ съгласенията (контрактитѣ и др. т.), данѣкътъ се прѣсметѣ върху приблизителната стойностъ, изчислена отъ тържната комисиия.

„Чл. 29. Ако при сключването окончателнитѣ смѣтки на прѣдприятнето се види, че сумата по него е уголъмена, поради извършени допълнителни работи или доставки, или други причини, прѣдприемачътъ е длъженъ да доплати данѣка за разликата. За тоя допълнителенъ данѣкъ сж отговорни длъжностнитѣ лица, ако при приготвянето на смѣткитѣ не сж го прѣдвидѣли или при изплащането имъ, не сж го задържали. Въ такъвъ случай, данѣкътъ се събира чрѣзъ бирника отъ отговорното лице, което има право да го събере отъ дѣйствителния дължникъ.

„Чл. 30. Не се повръща данѣкъ, взетъ върху прѣдприятие, което не е извършено или довършено, по причина на унищожение договора, ако за това е виновенъ прѣдприемачътъ. Сжщо не се повръща данѣкъ за прѣдприятие, което не е достигнало стойността, върху която е прѣдплатенъ данѣкътъ, освѣнъ ако прѣдприятнето се е намалило съ 25% отъ договорната стойностъ, въ който случай взетиятъ въ повече данѣкъ се повръща.

*) Сега се облагатъ съгласно чл. 13 отъ закона за данѣка върху занаятията по слѣдующитѣ размѣри:

„2% за доходъ до	5.400 л. включително;
„3% за доходъ до	7.500 л. включително;
„4% за доходъ до	12.000 л. включително;
„5% за доходъ до	20.000 л. включително;
„6% за доходъ до	50.000 л. включително;
„7% за доходъ до	100.000 л. включително;
„8% за доходъ отъ	100.000 л. нагорѣ.

*) Сега се облагатъ съгласно чл. 8 отъ закона за данѣка върху занаятията, по сжщитѣ размѣри.

„Чл. 31. Прѣдприемачи, които взематъ прѣдприятія отъ частни лица и отъ прѣдприемачи на държавни, окръжни, общински и обществени работи, се облагатъ съ данъкъ върху печалбата, по размѣритѣ, прѣдвидени въ чл. 20.

„Чл. 32. Прѣдприемачитѣ на държавни, окръжни, общински и обществени работи сж длъжни да задържатъ отъ вземанията на подпрѣдприемачитѣ си слѣдующия се данъкъ, споредъ удостовѣренieto на финансовия началникъ, което всѣки подпрѣдприемачъ е длъженъ да достави.

„Въ противенъ случай, данъкътъ се събира чрѣзъ бирника или прѣдприемача. Последниятъ не губи право да дири данъка отъ дѣйствителния данъкоплатецъ.

„Чл. 33. Къмъ приходитѣ отъ търговия и индустрия се отнасятъ и приходитѣ на акционернитѣ, командитнитѣ, командитно-акционернитѣ, застрахователнитѣ, кооперативнитѣ и други дружества.

„Тия отъ тѣхъ, които сж задължени да прѣдставляватъ на сѣдебнитѣ власти и да обнародватъ годишни равномѣтки, се облагатъ по печалбитѣ за изтеклата година, включително и резервитѣ, съ изключение на математическитѣ резерви, резервитѣ отъ премии, прѣнесени за смѣтка на слѣдната година, и резерви за неизплатени и за непрѣдвидени загуби на застрахователнитѣ дружества — се облагатъ, както слѣдва:

- „3% за приходи до 10.000 л. включително;
- „4% за приходи до 20.000 л. включително;
- „5% за приходи до 50.000 л. включително;
- „6% За приходи отъ 50.001 л. и нагорѣ.*)

„Данъкътъ въ никой случай не може да бѣде по-малко отъ 2‰ отъ внесенія капиталъ на дружеството.

„Чл. 34. Клоноветѣ на чуждестраннитѣ дружества сж длъжни да водятъ на български езикъ, освѣтъ книгитѣ, прѣдвидени въ търговския законъ, и книги, въ които вписватъ всички събрани въ царството премии и изплатени застраховки, ако тия дружества сж застрахователни. Всичкитѣ имъ книги сж достъпни за финансовата властъ.

„Глава V.

„Приходи отъ свободни занятия.

„Чл. 35. Къмъ свободнитѣ занятия се отнасятъ занятията на адвокатитѣ, докторитѣ на медицината, инженеритѣ, архитектитѣ, ветеринаритѣ, зѣболѣкаритѣ, акушеритѣ, живописцитѣ, скулпторитѣ, писателитѣ (автори, прѣводчи на книги, журналисти, кореспонденти на вѣстници и списания и др. т.), музикантитѣ, актьоритѣ, прошенписцитѣ, ходатаитѣ и др. т.

„Приходитѣ отъ тия занятия се облагатъ по размѣритѣ, прѣдвидени въ чл. 20 отъ настоящия законъ.**)

„Глава VI.

„Приходи отъ служебни занятия.

„Чл. 36. Къмъ приходитѣ отъ служебнитѣ занятия се отнасятъ всички безъ разлика заплати и възнаграждения, плащани на разни лица отъ държавата, окръжитѣ, общинитѣ, общественитѣ учрѣждения и частнитѣ лица. Къмъ заплатитѣ се прибавятъ раз-

нитѣ видове прѣдставителни пари, безотчетнитѣ пѣтни и дневни, стойността на безплатно жилище, храна, облѣкло, освѣтление, отопление и др. т.

„На лица, които получаватъ заплати до 700 л. годишно, не се прибавя къмъ облагаемитѣ приходи нищо за безплатно жилище, храна, облѣкло, освѣтление и отопление.

„Къмъ тая категория се отнасятъ и всички видове пенсии: заслуживши, народни, граждански, военни, съ изключение на инвалиднитѣ, които не се облагатъ.

„Въ тая категория спадатъ и тантиемитѣ на членоветѣ на управителни и провѣрителни сѣвети въ разнитѣ дружества.

„Всичкитѣ тия приходи се облагатъ въ слѣдующия размѣръ:

- „1 $\frac{3}{4}$ % за приходи до 1.200 л. включително;
- „2% за приходи до 3.000 л. включително;
- „2 $\frac{1}{2}$ % за приходи до 5.400 л. включително;
- „3 $\frac{1}{2}$ % за приходи до 7.500 л. включително;
- „4 $\frac{1}{2}$ % за приходи до 12.000 л. включително;
- „5% за приходи до 15.000 л. включително;
- „5 $\frac{1}{2}$ % за приходи до 20.000 л. включително;
- „6% за приходи отъ 20.001 л. и нагорѣ.*)"

„Чл. 37. Данъкътъ върху приходитѣ отъ служебни занятия на всички лица безъ разлика, които получаватъ заплати, възнаграждения и др. т. отъ държавата, окръжитѣ, общинитѣ и общественитѣ учрѣждения, се задържа при изплащането имъ на правоимѣющитѣ и се внася въ съкровището, въ сроковетѣ, опрѣдѣлени въ правилника за прилагането на тоя законъ.

„Данъкътъ се изчислява върху общата сума на годишнитѣ заплати и полученитѣ прѣзъ годината разни възнаграждения, като прѣдставителни, безотчетни пѣтни и дневни, тантиеми, лекционни, възнаграждения, за участие на комисии, за рецензиране, безплатно жилище, освѣтление, отопление и др. т.

„Въ началото на слѣдующата година се прави уравниелна смѣтка и недоплатениятъ данъкъ се досѣбира.

„Чл. 38. Отговорни за правилното одържане и редовното внасяне на данъка сж началствующитѣ лица, счетоводителитѣ и лицата, които изплащатъ заплатитѣ и възнагражденията. Незадържанитѣ на врѣме данъкъ се събира чрѣзъ бирника отъ отговорното лице. Платения тѣй данъкъ, отговорното лице има право да дири отъ сѣщинския данъкоплатецъ.

„Чл. 39. Съ изключение на държавнитѣ, окръжнитѣ, общинскитѣ учрѣждения, Българската народна банка, Българската земледѣлска банка, Българската кооперативна банка, търговскитѣ камари, останалитѣ обществени учрѣждения иматъ право да получаватъ възнаграждение 2% отъ тѣй събрания данъкъ.

„Чл. 40. Споменатитѣ въ чл. 16 длъжностни лица сж длъжни да провѣрватъ, задържа ли се правилно и внася ли се напълно данъкътъ въ съкровището.

„Чл. 41. Частнитѣ лица сж длъжни да заявятъ на финансовата властъ, въ срокъ отъ 15 дни, имената, прѣзимената, занятията и постоянното мѣстожителство на наститѣ у тѣхъ служащи, заплатитѣ имъ и възнагражденията, по които сж се условили да имъ даватъ, било въ пари, било въ натура (храна, облѣкло, жилище, освѣтление, отопление и др. т.)

„*) Сега се облагатъ по чл. 13 отъ закона за данъка върху занятията, както слѣдва:

- „2% за доходъ до 5.400 л. включително;
- „3% за доходъ до 7.500 л. включително;
- „4% за доходъ до 12.000 л. включително;
- „5% за доходъ до 20.000 л. включително;
- „6% за доходъ до 50.000 л. включително;
- „7% за доходъ до 100.000 л. включително;
- „8% за доходъ отъ 100.000 л. нагорѣ.

„**) Сега се облагатъ по размѣритѣ, означени срѣщу чл. 33.

„*) Сега, безъ никакви спадания по чл. 5 отъ закона за данъка върху занятията, се облагатъ въ слѣдния размѣръ:

- „2% за доходъ до 2.400 л. включително;
- „3% за доходъ до 5.400 л. включително;
- „4% за доходъ до 7.500 л. включително;
- „5% за доходъ до 12.000 л. включително;
- „6% за доходъ отъ 12.000 л. нагорѣ.

„Пенсиятъ се облагатъ по размѣритѣ въ чл. 13, като се сумиратъ съ доходи отъ движими и недвижими имоти, ако има такива. Вижъ размѣритѣ срѣщу чл. 20 отъ тоя законопроектъ.

„При изплащане заплатитѣ имъ, господаритѣ сж длѣжни да изискватъ доказателства за изплащане на данѣка върху сжщитѣ; иначе, тѣ трѣбва да задържатъ послѣдния и да го задържатъ на разположение на финансовия началникъ.

„Когато увеличаватъ заплатитѣ на своитѣ служаци, частнитѣ лица сж длѣжни въ срокъ отъ 15 дни да съобщаватъ за тия увеличения на финансовия началникъ.

„Свѣдѣния за бесплатно жилище, храна, облѣкло, освѣтление и отопление не се даватъ за лица, които получаватъ заплати до 660 л. годишно.

„Чл. 42. Данѣктъ върху пенсиятѣ се задържа при изплащането и се внася въ съкровището, въ срокъ, опрѣдѣленъ въ правилника за прилагане на тоя законъ.

„Чл. чл. 38 и 40 се прилагатъ и по данѣка върху пенсиятѣ.

„Чл. 43. Ако лицето, получаващо пенсия, получава и заплата отъ частно лице или учрѣждение, длѣжно е да заяви на финансовия началникъ въ срокъ отъ единъ мѣсецъ, отъ деня на получаването на заплатата, за да му се прѣсмѣтне данѣктъ върху общата сума на пенсията и на заплатата, и разликата да доплати.

„Глава VII.

„Мѣсто на облагането.

„Чл. 44. За облагането съ данѣкъ върху приходитѣ, който не се събира чрѣзъ одържки, всѣко лице, живущо въ царството, е длѣжно да има едно постоянно мѣстожителство.

„Въ случай че лицето промѣни постоянното си мѣстожителство, длѣжно е писмено да извѣсти за това въ срокъ отъ десетъ дни на финансовия началникъ, въ околията, дѣто е било обложено.

„Чл. 45. Данѣктъ се налага тамъ, дѣто лицето има постоянното си мѣстожителство, за всичкитѣ си приходи, отдѣто и да идатъ тѣ.

„Лицата, които не живѣятъ въ царството, а получаватъ приходи, имащи источника си въ него, се облагатъ тамъ, отъ дѣто идатъ приходитѣ имъ. Ако получаватъ приходи отъ разни мѣста, данѣктъ се налага въ мѣстото, дѣто е най-големиятъ имъ приходъ.

„Чл. 46. Данѣктъ на юридическитѣ лица се налага въ мѣстото, дѣто е сѣдалището имъ, а ако нѣматъ такова, тамъ, дѣто е клонътъ, прѣдставителството или агенцията имъ, или въ мѣстото, отъ дѣто получаватъ приходитѣ си.

„Чл. 47. Данѣктъ на омѣжени жени се налага тамъ, дѣто е мѣстожителството на мъжетѣ имъ, освѣнъ ако живѣятъ раздѣлени, въ който случай се облагатъ, дѣто иматъ постоянното мѣстожителство, а данѣктъ върху приходитѣ на дѣцата се налага въ мѣстото, дѣто е постоянното мѣстожителство на лицето, което има надъ тѣхъ родителска или на-стойническа власть.

„Чл. 48. Лица, които се намиратъ на учение, въ войската, на лѣчение, въ затворитѣ или нѣйдѣ на прѣбивание, се облагатъ тамъ, дѣто по-прѣди сж имали постоянното си мѣстожителство.

„Глава VIII.

„Опрѣдѣляне на данѣка.

„Чл. 49. Всѣко лице, което има приходи, данѣкъ отъ които тоя законъ не прѣдвижда да се задържа при изплащането имъ, е длѣжно въ срокъ не по-малкъ отъ 15 дни, опрѣдѣленъ отъ министра на финанситѣ, да подаде срѣщу разписка на финансовия началникъ, ако въ мѣстожителството има такъвъ, или на общинския кметъ, ако нѣма финансово управление, декларация по образца, опрѣдѣ-

ленъ въ правилника за прилагането на тоя законъ. Въ тая декларация той по съвѣстѣ трѣбва да покаже подробно и напълно: 1) всичкитѣ си неочистени (бруто) приходи отъ разни категории, прѣдвидени въ чл. 2 на тоя законъ; 2) необходимо присжщитѣ и други разходи, спадането на които е допуснато отъ закона, и 3) прихода, който остава за облагане.

„Декларацията се подписва отъ данѣкоплатеца или законния му пълномощникъ.

„Декларациитѣ на малолѣтнитѣ и недѣеспособнитѣ се подписватъ отъ тѣхнитѣ настойници. Декларациитѣ на юридическитѣ лица се подписватъ отъ натоваренитѣ съ управлението на имотитѣ и работитѣ имъ лица.

„Лица, приходитѣ на които сж освобождени отъ данѣкъ по чл. 5 буква л, не подаватъ декларация.

„Чл. 50. Декларациитѣ се приготвяватъ отъ Министерството на финанситѣ, а се раздаватъ отъ общинскитѣ управления на данѣкоплатцитѣ. Ако до извѣстенъ срокъ, опрѣдѣленъ отъ финансовия началникъ, нѣкой данѣкоплатецъ не получи декларация, длѣженъ е да си достави самъ такава.

„Чл. 51. Слѣдъ изтичането на срока за подаване на декларациитѣ, такива не се приематъ, освѣнъ отъ лицата, които по доказано уважителни причини (тежко болѣдуване, лишение отъ свобода, отсъствие въ чужбина и др. т.) не сж могли наврѣме да подадатъ декларациитѣ си.

„Чл. 52. Постѣпилитѣ въ всѣко финансово управление декларации се прѣглеждатъ отъ финансовия началникъ. Ако послѣдниятъ заблѣжи нѣкаква непълнота или неяснотъ, незабавно нарежда да се повика данѣкоплатецътъ, ако живѣе тамъ, за да уреди декларацията си. Ако данѣкоплатецътъ живѣе другагдѣ, съобщава му се писмено за недостатцитѣ въ декларацията му и се поканва въ срокъ отъ петъ дни да достави писмено нужнитѣ разяснения.

„Чл. 53. Постѣпилитѣ въ общинскитѣ управления декларации се прѣглеждатъ отъ секретарь-бирника, който е длѣженъ да изпѣлни работата, прѣдвидена въ прѣдидущия членъ. Слѣдъ това декларациитѣ се пазятъ до пристигане на чиновника отъ финансовата администрация (помощникъ или финансовъ агентъ).

„Чл. 54. Въ срокъ най-много до два мѣсеца финансовиятъ началникъ лично и чрѣзъ помощницитѣ си, въ централния градъ на околията, и чрѣзъ помощницитѣ си и финансовитѣ агенти за околията, събира свѣдѣния за числото и размѣра на приходитѣ на всѣкой данѣкоплатецъ, както и дали всички данѣкоплатци сж подали декларация или не.

„Чл. 55. Опрѣдѣлянето на данѣка както по подаденитѣ декларации, тѣй и на лицата, които не сж подали такива, се възлага на слѣдующитѣ комисии:

„а) първоначална, една или нѣколко въ всѣка околия;

„б) контролна, една въ всѣки окръгъ;

„в) върховна, при Министерството на финанситѣ.

„Членоветѣ на всичкитѣ тѣзи комисии полагатъ клетва, че ще дѣйствуватъ по съвѣстѣ и че ще пазятъ въ тайна добититѣ отъ данѣкоплатцитѣ и декларации имъ свѣдѣния за приходитѣ имъ и за разходитѣ, които подлежатъ на изваждане.

„Първоначалната и контролната комисии се назначаватъ отъ министра на финанситѣ, а върховната по докладъ отъ министра на финанситѣ съ указъ отъ царя.

„Чл. 56. Първоначалната комисия се състои отъ помощника на окръжния финансовъ началникъ, околийския финансовъ началникъ, помощника му или финансовия агентъ за прѣдседателъ и членове: кметътъ или помощникътъ му и единъ гражданинъ, избранъ отъ данѣкоплатцитѣ за единъ срокъ отъ три години.

„Избраното от данъкоплатците лице не може без уважителни причини да се откаже от избора си. Когато взема участие въ комисията, то получава от общинското управление възнаграждение: въ градовете от 5 до 10 л. и въ селата от 2 до 3 л. на денъ.

„Чл. 57. Контролната комисия се състои от окръжния финансовъ началникъ за прѣдседателъ и членове: единъ отъ помощниците му, прѣдседателя на окръжната постоянна комисия и прѣдставителъ на търговската индустриална камара.

„Само прѣдставителътъ на търговско-индустриалната камара, ако не е чиновникъ, има право на възнаграждение отъ 5 до 10 л. на денъ, плащано отъ същата камара.

„Чл. 58. Върховната комисия се състои: отъ главния секретаръ при Министерството на финансите, единъ членъ и единъ прокуроръ при Върховния касационенъ съдъ и отъ началника на отдѣлението за прѣжити данъци. Прѣдседателствува най-старшия по класъ и служба.

„За секретаръ на комисията министърътъ на финансите назначава единъ отъ помощниците на началника на отдѣлението за прѣжити данъци.

„Чл. 59. Комисията рѣшаватъ по вѣнчегласие. При раздѣла на гласовете, гласътъ на прѣдседателя наддѣлява.

„Чл. 60. Засѣданията на комисията не сж публични.

„Чл. 61. Прѣдседателитъ на първоначалната и контролната комисии сж по право и прѣдставители на държавното съкровище. Тѣ сж длъжни да оставатъ на особено мѣсто винаги, когато прѣдседателствуватъ отъ тѣхъ комисии опрѣдѣлятъ данъка несправедливо въ вреда на съкровището. Тия особени мѣстни се считатъ за тѣжби и се разглеждатъ, като такива, отъ по-горнитѣ инстанции.

„Чл. 62. Присъствието на лицата, съставляващи комисията, въ засѣданията на послѣднитѣ е задължително. Въ случай на извинително отсъствие, тѣ се замѣнятъ съ други лица, своевременно назначени. Ако нѣкой отъ членовете на първоначалната и контролната комисии, съ целъ да попрѣчатъ на работитѣ по опрѣдѣление на данъка, не се явятъ въ засѣдание, министърътъ на финансите назначава вмѣсто тѣхъ други лица, като накаже отклонившитѣ се по чл. 106 отъ този законъ.

„Чл. 63. Първоначалнитѣ комисии начеватъ работитѣ си едновременно. Врѣмето за начеването се опрѣдѣля отъ министра на финансите.

„Чл. 64. Първоначалната комисия има за задача да опрѣдѣли справедливо данъка върху приходитѣ на данъкоплатците.

„Тя има право:

„1. да призовава данъкоплатците да се явятъ прѣдъ нея, да даватъ устни обяснения по декларациите, или да изисква писмени обяснения по тѣхъ;

„2. да изисква доказателства за потвърждение на изложението въ декларациите;

„3. да назначава вѣщи лица за опрѣдѣляне на приходитѣ, и

„4. да събира на мѣстото свѣдѣния.

„Чл. 65. Данъкоплатецъ, който е призованъ отъ комисията да даде свѣдѣния, ако не се яви безъ уважителни причини, или се яви, но откаже да даде такива, губи право да обжалва опрѣдѣления му отъ комисията данъкъ.

„Чл. 66. Всичкитѣ държавни, окръжни и общински учрѣждения, съ изключение на кредитнитѣ, сж длъжни да даватъ на комисията исканитѣ отъ нея свѣдѣния за приходитѣ на данъкоплатците.

„Чл. 67. Комисията, като има прѣдъ видъ декларациите на данъкоплатците и свѣдѣнията, събрани за тѣхнитѣ приходи, опрѣдѣля данъка имъ.

„Чл. 68. Когато нѣма достатъчно данни за опрѣдѣляне приходитѣ на данъкоплатците, комисията опрѣдѣля данъка имъ споредъ разходите, които правятъ за тѣхъ лично, за сѣмействата имъ и за други лица, като държи сметка за приходитѣ имъ, произходящи отъ имоти и занятия, обложени съ други данъци.

„Чл. 69. Комисията или финансовиятъ началникъ съобщава писмено чрезъ общинскитѣ управления на всички данъкоплатци, въ чийто декларации е направено измѣнение, както и на ония, които не сж подали такива, срѣщу разписка своето рѣшение, като имъ посочва срока и мѣстото за обжалване, въ случай на незадоволство отъ тѣхна страна.

„Чл. 70. Рѣшенията на първоначалната комисия се обжалватъ, чрезъ финансовия началникъ, прѣдъ контролната комисия въ двѣнедѣленъ срокъ, считанъ отъ деня на съобщението.

„Чл. 71. Контролната комисия има за задача справедливо опрѣдѣляне данъка на данъкоплатците въ цѣлия окръгъ.

„Тя има право:

„1. да изисква доказателства за потвърждение на изложението въ декларацията и въ тѣжбата;

„2. да намалява данъка на ония данъкоплатци, които намѣри, че сж онеправдани;

„3. да увеличава данъка на ония данъкоплатци, за които прѣдседателътъ на първоначалната комисия е останалъ при особено мнѣние, ако тя го намѣри за основателно, и

„4. да увеличава данъка на данъкоплатците, за които тя сама намѣри, че е опрѣдѣленъ низко, или за които прѣдседателътъ ѝ направи прѣдложение и тя го намѣри за основателно.

„Чл. 72. Контролната комисия е длъжна да поправа всички намѣрени грѣшки и опущения на първоначалната комисия.

„Чл. 73. Контролната комисия има и правата, прѣдвидени въ чл. 64 пунктове 3 и 4.

„Чл. 74. Всѣкой данъкоплатецъ има право найкъсно петъ дни до разглеждане тѣжбата му отъ контролната комисия да даде писмени прѣдъ сжщата комисия допълнителни обяснения и да ги подкрѣпи съ доказателства.

„Чл. 75. Слѣдъ като първоначалната комисия свърши работата си, околийскитѣ финансовъ началникъ изпраща на окръжния финансовъ началникъ всички декларации съ приложенията имъ, разписките за връчване рѣшенията на данъкоплатците, постѣпилитѣ отъ послѣднитѣ тѣжби и свѣдѣния по тѣхъ.

„Чл. 76. Окрѣжниятъ финансовъ началникъ получава изпратенитѣ му книжа, взема си бѣлѣжка за констатиранитѣ нередовности и за опрѣдѣления низко данъкъ и свиква контролната комисия на засѣдание.

„Чл. 77. Контролната комисия съобщава взетитѣ си рѣшения по начина, прѣдвиденъ въ чл. 69.

„Чл. 78. Рѣшенията на контролната комисия се обжалватъ, чрезъ окръжния финансовъ началникъ, прѣдъ върховната комисия, въ двѣнедѣленъ срокъ, считанъ отъ деня на съобщението.

„Ако поради неточно показване на мѣстожителството си, съобщенията по тоя членъ и по чл. 70 не могатъ да се връчатъ на лицето, срокътъ за обжалване рѣшенията на комисията захваща да тече отъ деня на получаване писмото на общинското управление, съ което писмо се повръщатъ съобщенията невръчени.

„Чл. 79. Окрѣжниятъ финансовъ началникъ дава нужнитѣ свѣдѣния по всѣка постѣпила тѣжба, прилага при нея декларацията и относящите се по опрѣдѣлянето на данъка книжа и ги изпраща на върховната комисия, както и всички декларации, по които той е останалъ при особено мнѣние.

„Чл. 80. Върховната комисија е независимъ органъ. Тя е послѣдна инстанция по всички въпроси за опрѣдѣляне на данѣка. Тя има за задача точното и правилното прилагане на закона и правилника за приложението му.

„Тя има право: да отмѣня незаконнитѣ рѣшения на контролната комисија и да поврща на сѣщитѣ за ново опрѣдѣление на данѣка при сѣщия или другъ съставъ или, ако намѣри за умѣстно, споредъ представенитѣ ѝ данни, сама да опрѣдѣля тоя данѣкъ.

„Рѣшенията на върховната комисија сѣ задължителни за контролната и за всички други длъжностни лица, до които се отнасятъ.

„Чл. 81. Рѣшенията на върховната комисија сѣ окончателни и не подлежатъ на обжалване.

„Чл. 82. Врѣмето, прѣзъ което всѣка комисија ще е длъжна да свърши работата си, ще се опрѣдѣля въ правилника за приложение на тоя законъ.

„Чл. 83. Данѣкътъ за приходи, които начеватъ да текатъ прѣзъ годината, се опрѣдѣля за отъ началото на мѣсеца, който иде слѣдъ този, прѣзъ който е наченалъ да тече приходѣтъ, въ размѣръ, споредъ числото на мѣсечитѣ, които оставатъ до края на годината.

„Чл. 84. Лице, което прѣкрати съвсѣмъ занятieto си, или на което приходитѣ се прѣкратятъ окончателно, има право на прѣкратаване на данѣка му. Прѣкратаване на данѣка става, слѣдъ като лицето прѣдстави достатѣчни доказателства, че приходѣтъ е прѣкратенъ, за отъ началото на мѣсеца, който иде слѣдъ тоя, въ който е станало прѣкратаването, и ако заявлението е направено въ мѣсеченъ срокъ, отъ деня на прѣкратаването на дохода. Инакъ, заличаването на данѣка става за отъ началото на слѣдующето полугодие.

„Въ случай, когато прѣкратаването на прихода е въ слѣдствие: на смъртъ, изселване изъ царството, постѣпване на военна служба, обявяване въ несостоятелностъ, затваряне за повече отъ 15 дни, заявление не е нужно. Заличаването на данѣка се извършва отъ финансовата властъ, слѣдъ като ѝ се прѣдставятъ доказателства.

„Чл. 85. Когато прѣзъ течение на периода нѣкое лице начене нѣкое занятие, или захване да получава доходи, длъжно е въ 15-дневенъ срокъ отъ начеването да върши занятieto си, или да получава доходи, да подаде на финансовия началникъ декларация, за да му се опрѣдѣли данѣкътъ. Данѣкътъ се опрѣдѣля отъ финансовата администрация, която замѣня първоначалната комисија, а обжалванията ставатъ прѣдъ контролната и върховната комисији.

„Чл. 86. Опрѣдѣленитѣ данѣци на данѣкоплатцитѣ сѣ въ сила до изтичане на тригодишния периодъ. Измѣнението на тѣхъ може да стане само ако обложенитѣ приходи прѣзъ периода се намалятъ съ една трета отъ размѣра, върху който е опрѣдѣленъ данѣкътъ, или пъкъ се увеличаватъ съ една трета отъ тоя размѣръ. Намалението на данѣка става по заявление отъ данѣкоплатеца, а увеличението по заявление на единъ финансовъ органъ. И едното, и другото се извършва отъ финансовия началникъ. Рѣшенията на послѣдния трѣбва да бждатъ основани на доказателства за настаналото увеличение или намаление. Рѣшението му се съобщава на заинтересованитѣ. Тѣ иматъ право да го обжалватъ прѣдъ надлежитѣ комисији, по реда и въ сроковетѣ, установени за обжалване на наложенитѣ данѣци (чл. чл. 70 и 78). Въ всѣкой случай, намаленията и увеличенията на данѣка ставатъ за отъ началото на слѣдующето полугодие.

„Чл. 87. Финансовитѣ началници, тѣхнитѣ помощници и финансовитѣ агенти иматъ право да влизатъ прѣзъ работното врѣме въ мѣстото, дѣто се извършва занятие, подлежаще на данѣкъ, да съби-

ратъ свѣдѣния, нужни за облагането, и да надзираватъ за правилното изпълнение на тоя законъ.

„Сѣщитѣ чиновници иматъ право да искатъ свѣдѣния отъ всички държавни, окрѣжни и общински учрѣждения, съ изключение на кредитнитѣ, нужни за опрѣдѣлянето на данѣка. Казанитѣ учрѣждения сѣ длъжни да имъ ги даватъ своевременно.

„Чл. 88. Данѣкътъ на прѣходящитѣ и съ незавърдено мѣстожителство лица се опрѣдѣля и събира незабавно отъ единъ чиновникъ на финансовата администрация.

„Лицето има право да обжалва опрѣдѣления и събрания му данѣкъ прѣдъ окрѣжния финансовъ началникъ и прѣдъ министра на финанситѣ, който рѣшава окончателно.

„Чл. 89. Декларациитѣ, приложенията имъ и изобщо книгата по данѣка съставляватъ тайна и не сѣ достѣпни, освѣнъ на чиновницитѣ, които работятъ по опрѣдѣлението, събирането и контролирането на данѣцитѣ.

„Глава IX.

„Опрѣдѣляне и събиране данѣна на дружествата, подлежащи на обществена отчетностъ.

„Чл. 90. Данѣкътъ на акционерни, командитно-акционерни и други дружества, които споредъ търговския законъ сѣ задължени да публикуватъ годишнитѣ си равномѣтки (чл. 33), се опрѣдѣля всѣка година и се изплаща най-късно до 1 юлий сѣщата година. Неплатениятъ въ тоя срокъ данѣкъ се счита за закъсѣнѣлъ и върху него се налага глоба, прѣдвидена въ чл. 19 на закона за събиране на прѣжитѣ данѣци.

„Чл. 91. Всѣко отъ тия дружества, най-късно до 1 май всѣка година, е длъжно да подаде на финансовия началникъ декларация, прѣдвидена въ чл. 49, придружена съ годишната равномѣтка и отчета на дружеството за изтеклата година.

„Чл. 92. Финансовиятъ началникъ прѣгледва равномѣтката и отчета и свиква първоначалната комисија да опрѣдѣли данѣка. Комисията, ако намѣри за нужно, може да изиска писмени доказателства по разнитѣ суми въ равномѣтката. Тя може сѣщо да възложи на единъ или двама отъ членоветѣ си на мѣстото да прѣвѣрятъ равномѣтката и да изискатъ подробни разяснения за характера на сумитѣ въ нея, които не ѝ сѣ ясни и добрѣ опрѣдѣлени. Управлението на дружеството е длъжно да даде всички свѣдѣния на комисията и да я улесни въ работата ѝ.

„Чл. 93. Рѣшенията на комисията се съобщаватъ на управлението на дружеството въ сроковетѣ, опрѣдѣлени въ прѣдидущата глава, и се обжалватъ прѣдъ контролната и върховната комисија, както е казано въ чл. чл. 70 и 78.

„Чл. 94. Финансовиятъ началникъ има задълженията, прѣдвидени въ чл. 61.

„Глава X.

„Събиране на данѣна.

„Чл. 95. Данѣкътъ, който се опрѣдѣля отъ комисији и се събира отъ бирницитѣ, става събираемъ, слѣдъ като се потвърди отъ контролната комисија, ако опрѣдѣлянето му е извършено прѣзъ годината, за която е данѣкътъ.

„Слѣдъ окончателното опрѣдѣляне на данѣка, финансовата администрация е длъжна да уравни смѣтката на всѣки данѣкоплатецъ чрѣзъ досѣбиране или поврщане на събраното въ повече.

„Чл. 96. Данѣкътъ, опрѣдѣленъ отъ комисији, се изплаща въ сроковетѣ, прѣдвидени въ чл. 16 отъ закона за събиране на прѣжитѣ данѣци, съ изключение на тоя, дължимъ отъ дружества и отъ прѣходящи лица.

„Чл. 97. Полицейските власти сж длъжни въ всички случаи, когато даватъ позволителни на лица за упражняване занятия, прѣдварително да изискватъ квитанция за изплащане на данъка, или удостоверение отъ финансовия началникъ, че данъкътъ е обезпеченъ съ залогъ.

„Глава XI.

„Наказателни разпореждания.

„Чл. 98. Нарушителитѣ на втората алинея отъ чл. 10 се наказватъ съ глоба отъ 5 до 100 л. Ако пъкъ въ договоритѣ или заявленията укриватъ истинския размѣръ на наема, наказватъ се както наемодавецътъ, така и наемателътъ съ глоба равна на петорния укривъ данъкъ.

„Чл. 99. За незавеждане и неправилно водене на книгата, прѣдвидена въ чл. 14, началникътъ на учрѣждението подлежи на глоба отъ 10 до 200 л.

„Чл. 100. Лице, което въпрѣки чл. 15, не заяви на финансовата властъ, че приема влогове и незаведе и води правилно книгата, прѣдвидена въ сѣщия членъ, се наказва съ глоба отъ 10 до 200 л. Ако пъкъ такова лице изплаща лихви, безъ да иска удостоверение или не задържи данъка върху тѣхъ, остава отговорно за послѣдния и бирникътъ го събира отъ него. Той не губи право да търси платенитѣ суми отъ дѣйствиелния данъкоплатецъ.

„Чл. 101. Дружества, които не водятъ или водятъ нередовно прѣдвиденитѣ въ чл. 34 книги, подлежатъ на глоба отъ 500 до 2.000 л. Ако въ тия книги умислено не се вписватъ всички внесени приходи, освѣнъ редовния данъкъ, се събира и глоба, равна на петъ пѣти укривъ данъкъ.

„Чл. 102. За ненавѣременно внасяне задържания, съгласно чл. чл. 14, 15, 37 и 42 данъкъ, се плаща отъ виновния 10% глоба-лихва.

„Чл. 103. Нарушителитѣ на чл. 41 подлежатъ на глоба отъ 5 до 50 л. и оставатъ отговорни за данъка на служащитѣ си.

„Чл. 104. За неизпълнение на чл. 44 виновнитѣ се наказватъ съ глоба отъ 5 до 20 л.

„Чл. 105. За неподдаване въ опрѣдѣления срокъ, безъ уважителни причини, декларацията, прѣдвидена въ чл. чл. 43, 49 и 91, виновниятъ подлежи на глоба отъ 5 до 100 л.

„Ако съвсѣмъ не се подаде декларация, или въ подадената лицето не покаже никакъ единъ или нѣколко отъ приходитѣ, които получава отъ разнитѣ категории, прѣдвидени въ чл. 2, или пъкъ не покаже напълно ония свои приходи, точния размѣръ на които то знае и който размѣръ може да се установи съ формални писмени доказателства, наказва се съ глоба равна на тройния укривъ данъкъ.

„Тия нарушения се покриватъ съ петгодишна давностъ, считана отъ края на годината, прѣзъ която е трѣбвало да се декларира приходътъ. Давността се простира и върху данъка на укривания приходъ.

„Ако нарушителътъ умре, прѣслѣдватъ се наследниците му, до размѣръ на оставеното имъ наследство.

„Чл. 106. Членъ отъ комисията по опрѣдѣляне на данъка, който безъ уважителни причини се откаже отъ назначението си, или безъ уважителни причини не посѣщава засѣданията на комисията, глобява се отъ 20 до 100 л.

„Чл. 107. Длъжностно лице, което откаже да даде свѣдѣнията, прѣдвидени въ чл. чл. 66 и 87, наказва се отъ началството си съ глоба отъ 10 до 100 л.

„Чл. 108. Прѣдставителитѣ на акционерни и други такива дружества, за неизпълнение на чл. 92, подлежатъ на глоба отъ 50 до 500 л.

„Чл. 109. Общински кметъ, помощникъ, секретаръ-бирникъ или другъ общински чиновникъ и служащъ,

натоваренъ съ работа по тоя законъ, който съвсѣмъ неизпълни или занемари работата си, наказва се съ глоба отъ 5 до 100 л.

„Чл. 110. Прѣдседателъ или членъ на комисията, или какъвто и да е другъ чиновникъ, който наруши тайната по опрѣдѣлянето на данъка, наказва се по чл. 442 отъ наказателния законъ.

„Чл. 111. Полицейски органъ, който наруши чл. 97, наказва се съ глоба отъ 5 до 100 л.

„Чл. 112. Нарушенията на настоящия законъ се привеждатъ въ извѣстностъ съ актове, съставени отъ органитѣ на финансовата администрация.

„Чл. 113. Глобитѣ по чл. чл. 98, 99, 100, 103, 104 и 105 се палататъ отъ окръжния финансовъ началникъ съ постановление. Тѣ влизатъ въ законна сила и се събиратъ чрѣзъ бирникитѣ, ако въ двѣнадцеленъ срокъ, отъ деня на връчването прѣписъ отъ постановлението на глобения, той не подаде тѣжба до надлежния съдъ.

„Чл. 114. Глобитѣ по чл. чл. 101, 106, 108, 109 и 111 се налагатъ съ заповѣдъ отъ министра на финанситѣ. Тия по чл. чл. 101 и 108 се обжалватъ прѣдъ окръжния съдъ въ двѣнадцеленъ срокъ, считанъ отъ деня на връчване прѣписъ отъ заповѣдта на глобения. Всичкитѣ останали сж окончателни. Единитѣ и другитѣ се събиратъ чрѣзъ бирникитѣ.

„Глава XII.

„Разни постановления.

„Чл. 115. Министерството на финанситѣ ще изработи правилникъ за прилагане на тоя законъ.

„Чл. 116. Опрѣдѣлениятъ данъкъ върху занятията за периода 1910—1912 г. остава въ сила до изтичане на сѣщия периодъ. Първото общо опрѣдѣляне на данъка върху приходитѣ, споредъ настоящия законъ, ще стане прѣзъ 1913 г. за периода 1912—1914 г.

„Чл. 117. Законътъ за данъка върху занятията и всичкитѣ му измѣнения и допълнения, както и чл. 17 отъ закона за бюджета за 1909 г. и всички други закони, които противорѣчатъ на тоя законъ, се отмѣнятъ.“

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата бургазкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Николовъ.

Г. Николовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Смѣло може да се каже, че единъ отъ най-важнитѣ законопроекти — ако не най-важниятъ — съ които има да се занимаемъ въ тази сесия, е законопроектътъ за данъка върху приходитѣ. Наистина, ние тукъ дълго време се занимавахме и въ послѣдствие приехме законопроекта за измѣнение избирателния законъ, съ който се широко засѣга упражнението правдинитѣ и правата на българскитѣ граждани; безспорно, че това измѣнение е отъ грамадно значение за напредъка на страната, но, както въ всички случаи, тѣй и въ този, всичко, което се отнася до права и правдини, не толкова интересува българскитѣ граждани, колкото онова, което се отнася до неговитѣ интереси, до неговата кесия. Данъкътъ върху приходитѣ е най-важниятъ данъченъ законъ, съ който ние ще има да се занимаемъ прѣзъ тази сесия и, може-би, най-важниятъ данъченъ законъ, съ който ще има да ни занимава г. финансовиятъ министъръ прѣзъ цѣлата наша законодателна дѣйностъ. Като е тѣй, налага ни се едно особено внимателно отнасяне къмъ прѣдложения законопроектъ.

Данъкътъ върху приходитѣ не е една новостъ за нашия данъченъ животъ. Тоя данъкъ, тѣй, както ни се прѣдставлява, съдържа въ себе си редъ елементи, които постепенно-постепенно сж прониквали въ системата на нашитѣ прѣми данѣци и специално въ

данъка върху занятieto, който сега ще се замѣсти отъ данъка върху прихода. Кои сж тия елементи, които отъ тѣй нареченитѣ реални, обективни данъци, се отдѣлятъ въ специалния данѣкъ върху приходитѣ, върху това ще се спремъ по-нататѣкъ. Въ настоящия случай е важно за насъ, че съ тоя законопроектъ ни се дава възможностъ да уредимъ до известна степенъ частъ отъ нашитѣ прѣми данъци. Оплакванията отъ всички страни, между всички насъ, относително постоянното увеличение на косвенитѣ данъци сж безспорни; всички ние, когато разглеждаме теоретично, намираме, че трѣбва да се тури край на постоянното увеличение на косвенитѣ данъци. Ето сега ни се пада дѣйствително случай да приложимъ своитѣ възгледи, като дадемъ едно по-правилно разширение на началото за повече облагане съ прѣми данъци. Г. министърътъ на финанситѣ въ доклада си казва, че съ настоящия законопроектъ той не гони тази цѣль, именно увеличение на доходитѣ, които хазната би могла да има отъ този данѣкъ, а гони само едно справедливо разпрѣдѣление на данъка; но сѣ пакъ, безспорно е, че ако не утрѣ, то други день, въ слѣдствие увеличението на всички онѣзи обекти, които се облагатъ по този законъ, ще имаме и едно увеличение на този данѣкъ. И като е тѣй, ще трѣбва още сега да видимъ, да-ли прѣмиятъ данѣкъ, който ще има да приемемъ, именно данѣкътъ върху приходитѣ, прѣдставлява онѣзи гаранции, които сж нужни, за да можемъ да сме спокойни, че дѣйствително прѣмата данъчна система се укрѣпва въ нашето законодателство, и че се укрѣпва по единъ справедливъ и цѣлесъобразенъ начинъ.

Неотдавна, г. г. народни прѣдставители, отъ това мѣсто се казаха, ако не хвалебствия, то, въ всѣки случай, насърчителни думи, относително она родъ финансова дѣятелностъ, която въ много случаи прѣдпочита да прибѣгва къмъ косвенитѣ данъци, отколкото къмъ прѣмитѣ. Азъ не съмъ партизанинъ на тия хвалебствия, и не само заради туй, че косвенитѣ данъци съдържатъ въ себе си една несправедливостъ, не само заради туй, че лѣгатъ на широкитѣ обществени слоеве, но и заради туй, че тѣ носятъ една деморализация за данѣкоплатцитѣ, защото косвенитѣ данъци не развиватъ онази морална връзка, която трѣбва да бѣде всѣкога налице при отношението на данѣкоплатеца спрѣмо хазната. И благодарение на тази погрѣшностъ въ нашата финансова система, бихъ казалъ, въ нашата данъчна система, да прибѣгваме сѣ повече и повече къмъ косвенитѣ данъци, ние дойдохме до едно плачевно положение, да бждемъ свидѣтели на ропоти, възмущения, протести, събраниа всѣкога, когато се говори за едно прѣустройство на нашата прѣма данъчна система. Хората прѣстанаха да виждатъ връзката, която тѣ иматъ спрѣмо хазната, и облагитѣ, разбира се, които иматъ отъ туй, че даватъ срѣдства на хазната; тѣ възсха да не виждатъ, че при помощта на срѣдствата, които тя черпи отъ тѣхъ, имъ се отплаща съ поддържането на правовъ редъ, съ грижа за тѣхнитѣ права и т. н., а, напротивъ, въ слѣдствие на увеличението и постоянното прѣдпочитане на косвенитѣ данъци, лека-полека данѣкоплатцитѣ, като не знаятъ кога, какъ и колко се взема отъ тѣхъ подъ формата на косвени данъци, възсха да губятъ връзката между себе си и хазната и благодарение на отслабването, тѣй да се каже, на това чувство на родство, чувство на близостъ, чувство на солидарностъ съ интереситѣ на хазната, въ много случаи ние сме свидѣтели на ропоти, които повечето пѣти биватъ незаслужени. Не искамъ да кажа, че тѣзи ропоти въ нѣкои случаи не сж основателни — такива случаи, когато дѣйствително негодуванията на населението сж справедливи и се дължатъ на една разпоредба или пѣкъ на една практика на нашитѣ финансови органи, които заслужаватъ осждаване, сжществуватъ, но без-

спорно е и обстоятелството, че ако данѣкоплатцитѣ тѣй малко искатъ да знаятъ за връзката си съ хазната, за връзката си съ фиска, това се дължи, отъ друга страна, на постоянното прѣдпочитане на косвенитѣ данъци прѣдъ прѣмитѣ.

Като оставимъ настрана, г. г. народни прѣдставители, протеститѣ, които се явиха въ срѣдата на различнитѣ обществени слоеве покрай прокарването прочутитѣ забѣлѣжки на покойния министъръ Паяковъ, ние можемъ да си спомнимъ недавнитѣ протести на данѣкоплатцитѣ по новитѣ прѣдѣлки по данъка върху сградитѣ. Може-би, въ много случаи финансовитѣ органи да сгрѣшиха, но безспорно е, че голѣмитѣ протести, които се явиха въ различнитѣ крайща въ страната, а особено въ София, се дължатъ на обстоятелството, дѣто собладателитѣ на обекти, които слѣдва да бждатъ обложени съ прѣмъ данѣкъ, гледатъ колкото се може повече и повече да освободятъ себе си отъ тѣзи тежести, като оставятъ хазната да върви по отѣпкиания пѣкъ за придобиване срѣдства, като тласнатъ хазната къмъ косвенитѣ данъци, къмъ които досега въ повечето случаи тя е прибѣгвала. Само това даже, г. г. народни прѣдставители, е достатъчно, за да ви убѣди, че дѣйствително ще трѣбва непрѣмѣнно ние да обръщаме повече внимание на нашата прѣма данъчна система, една частъ отъ която е данѣкътъ върху занятията, който сега се измѣня въ данѣкъ върху приходитѣ.

Безспорно е, че първиятъ и важенъ въпросъ, който ще се яви въ умовѣтъ на всички васъ, който, безспорно е занимавалъ и Финансовото министерство, е въпросътъ: докъдѣ да се простира облагането съ данѣкъ върху приходитѣ. Неотдавна, г. г. народни прѣдставители, при общитѣ дебати по бюджета, се изказаха мнозина отлѣво и отдѣсно, щото, ако ще се създава данѣкъ върху приходитѣ, този данѣкъ да засѣга всичкитѣ приходи, а не само онѣзи, които досега сж били прѣдметъ на облагане по закона за данъка върху занятията и които сега сж прѣдметъ на облагане по законопроекта за данъка върху приходитѣ. Неотдавна чухме гласове отъ туй мѣсто, настойчиво стремежи се да обосноватъ своето искане, че трѣбва непрѣмѣнно и приходитѣ на земледѣлцитѣ да подлежатъ на облагане такова-же, на каквото облагане подлежатъ и приходитѣ, които сж изброени въ настоящия законопроектъ — приходи, които прѣимуществено получава градското население. Да се спремъ и да видимъ, да-ли заслужава този възгледъ възприемане или пѣкъ ще трѣбва да го отхвърлимъ, и ако слѣдва да го отхвърлимъ, да кажемъ съображенията, поради които ще направимъ това.

Когато е въпросъ, г. г. народни прѣдставители, за приемане на едно законодателство, особено за приемане на едно данъчно законодателство, ние не можемъ да си служимъ съ образци отъ други държави. Най-малко данъчното законодателство позволява копиране, и ако нѣкой дойде да ви каже, че прѣдлаганиятъ законопроектъ е копие отъ който и да е законъ, вие ще трѣбва да отхвърлите това негово твърдение като несъстоятелно. Вѣрно е, че прѣдлаганиятъ законопроектъ има редъ принципи, които сж възприети отъ принципитѣ на другитѣ западноевропейски законодателства, които уреждатъ тази материя, но вѣрно е така сѣщо, че то е нѣщо оригинално, българско. Въ него даже има една подробностъ, която поразява; вие можете да видите отражение на всички онѣзи интереси, които се борятъ вънъ отъ камарата и които ще се борятъ въ камарата. Това бѣше нѣмскиятъ икономистъ Робертусъ, който каза, че „данъчната система е отражение, е рефлексъ на икономическата структура на дадено общество“. Именно въ настоящия законопроектъ, г. г. народни прѣдставители, вие ще намѣрите този

рефлексъ. И ако бихте прослѣдили нашето законодателство относително тази част и въ миналото, вие ще видите, че и въ миналото то е давало отгласъ, то е изразявало всички онѣзи пастроения въ обществото, които въ дадено врѣме сѣ съществували; то е отразявало въ себе си всички онѣзи интереси, споредъ тѣхната сила, разбира се, и споредъ тѣхната слабостъ, които въ дадено врѣме сѣ съществували. Ето защо, казвамъ азъ, на законопроекта гледамъ като на едно дѣло оригинално, българско, и затуй ще искамъ да се спира надъ него въ огледъ съ досегашното наше законодателство по тази материя и въ огледъ съ сегашното наше положение, съ сегашната наша икономическа структура, за да вида, доколко въобще то е едно развитие на миналото, доколко то отговаря на нуждитъ на настоящето и доколко то ще задоволи нуждитъ на бъдещето. Отъ тази гледна точка, г. г. народни прѣдставители, погледнато на законопроекта, има да се каже много нѣщо. Азъ ще се старая, обаче, да бъда кратъкъ, убѣденъ, че съ краткостта и съ яснотата, която окшко ще гледамъ да добия, повече ще спечели, отколкото съ една пространна рѣчь по този въпросъ.

Ако погледнемъ на нашия законъ за данъка върху занятията отъ 1894 г., дѣло на уважаемия тогавашенъ министъръ на финанситъ г. Гешовъ, днеска президентъ-министъръ, ние ще видимъ, че въ него се възприематъ нѣколко модерни начала, които дотогава сѣ били чужди на нашето законодателство. Въ закона за данъка върху занятията се приема, прѣди всичко, принципътъ на прогресивностъ въ облагането, единъ принципъ, който дотогава не е съществувалъ; въ законопроекта се приема принципътъ на декларацията на дохода, единъ принципъ, който дотогава окшко не е съществувалъ. Но какъ животътъ не е свършенъ, така окшко и дѣлото, което е било извършено тогава, не е могло да бѣде свършено така, както то може да бѣде сега свършено. Тогавашниятъ законопроектъ е отговарялъ на тогавашнитъ нужди, на дотогавашното развитие на нашия икономически животъ, а новиятъ законопроектъ въ много отношения отговаря на новитъ условия, на новитъ нужди, безъ да задоволява пѣкъ други нужди. Върху които въ послѣдствие азъ ще се спра. Моята мисль е тази: да подчертая, че принципътъ, които сега лежатъ въ новия законопроектъ, не издѣлжъ сѣ намѣрили достатъ, не издѣлжъ сѣ се утвърдили въ нашата данъчна система. Постепенно-постепенно проникватъ нови елементи, които въ послѣдствие, взети въ съвкупностъ, съставляватъ пѣлата физиономия на данъка върху приходитъ. Тѣзи нови елементи, които прѣвъ пѣтъ ние виждаме налице въ закона за данъка върху занятията, сѣ именно прогресията и, отъ друга страна, декларацията на прихода. Това, обаче, което ще намѣримъ въ данъка върху занятията, не ще го намѣримъ въ прѣдложения законопроектъ. Прогресията се отнасяше само за служебнитъ занятия, защото тамъ точно доходътъ можеше да се знае. Споредъ чл. 13 отъ стария законъ за данъка върху занятията, тази прогресия се отнасяше само за рентитъ, за доходитъ отъ недвижими и движими имоти и цѣнности; за останалитъ доходи, каквито бѣха тѣзи отъ индустрията, отъ занаятитъ, отъ свободнитъ занятия и т. н., не съществуваше никаква прогресия, по простата причина, че чиститъ доходи въ тѣзи занятия не се облагаха, а занятията се дѣлѣха само на редъ категории — на края таблицата на закона пояснява това — и въ огледъ съ доходитъ, до известна степенъ, отнасяха се и данъкоплатцитъ къмъ различни категории. Въ послѣдствие, обаче, развитието на стопанския животъ ни даде възможностъ да видимъ, че има редъ стопански единици, редъ стопанства, които, ако обложите съ по-голѣмата кате-

гория, ще бѣдатъ тежко обложени, а ако ги обложите съ по-малката категория, ще бѣдатъ много леко обложени, и затуй стана нужда да се увеличатъ категоритъ. По този начинъ прѣжнитъ малко категории се увеличиха, станаха много повече. Тази промѣна въ таблицата, която е приложена на края на закона, се дължи на обстоятелството, че въ срѣдата на нашитъ стопанства настѣпи една по-голѣма диференция, на която трѣбваше да отговаря и данъчното законодателство, трѣбваше да отговаря и една по-детайлна таблица. Направиха се измѣнения въ таблицата, но и тѣ, г. г. народни прѣдставители, не задоволиха. Не задоволиха не толкова данъкоплатцитъ, но не задоволиха самия фискъ. Нуждитъ на нашата държава, безспорно, растатъ. Тѣзи нужди сѣ наложили на финансовия министъръ Паяковъ необходимостта да се яви съ единъ новъ законопроектъ до Народното събрание, който, прокаралъ, да даде възможностъ за увеличение на данъцитъ отъ тази категория. И, дѣйствително, приематъ се извѣстнитъ забѣлѣжки, които дадоха възможностъ да порасне данъктъ отъ тази категория до единъ размѣръ, който приближава удвояването. Безспорно е, че една голѣма несправедливостъ се установяваше съ приемането на тѣзи забѣлѣжки. Несправедливостта се състоеше не въ обстоятелството, че по отношение на търговцитъ, по отношение на индустриалцитъ, по отношение на занаятцитъ, по отношение на свободнитъ професии се установяваше прогресивно облагане, което дотогава не съществуваше, но несправедливостта се състоеше въ туй, че всичкитъ доходи, безъ огледъ какъвъ е тѣхниятъ източникъ, се облагаха така, както се облагаха доходитъ по чл. 13, както се облагаха, слѣдователно, рентитъ отъ недвижимитъ или движимитъ имоти и цѣнности. Тамъ именно бѣше грѣшката на туй законодателство, че то, като искаше да приеме прогресивното облагане и по отношение на останалитъ занятия, на останалитъ форми на приходъ, прибѣгна къмъ една скала, която създаваше най-голѣма тежестъ за данъкоплатцитъ. Значи, идеята за прогресивно облагане бѣше една идея на врѣмето си, една идея, която, както виждате, и г. министърътъ на финанситъ, който ни прѣдлага настоящия законопроектъ, възприема. Спорътъ е въ това, дали скалата на облагането трѣбваше да бѣде онази на чл. 13, или же трѣбваше да бѣде една по-слаба. Намирамъ, че всички онѣзи, които възставатъ противъ височината на това облагане, противъ облагането по скалата въ чл. 13, сѣ, безспорно, прави. Това облагане не само че носѣше една несправедливостъ вътрѣ въ отдѣлитъ на едно занятие, но носѣше и грамадна несправедливостъ въ сравнение съ различнитъ категории, като сравнявате дохода отъ търговия и индустрия, като сравнявате, отъ друга страна, дохода отъ недвижими имоти, като сравнявате, отъ трета страна, дохода отъ служебни занятия, или пѣкъ дохода отъ свободни професии. Тази несправедливостъ трѣбваше да бѣде отстранена, и ние виждаме, дѣйствително, че въ прѣдлагания законопроектъ, въ това отношение, се отива напредъ и сѣ направени усилия да се освободимъ отъ тая несправедливостъ. Доколко, обаче, тѣзи усилия дѣйствително ще спомогнатъ да отстранимъ несправедливостта, това е единъ въпросъ, върху който тепърва ще има да се спремъ.

Прѣдлаганиятъ законопроектъ, г. г. народни прѣдставители, както виждате, се явява въ резултатъ на редъ усилия, извършени отъ нашето Финансово министерство въ продължение на много години, сочйки да подчинятъ на едно и окшко облагане всички онѣзи доходи, които сѣ били облагани споредъ закона за данъка върху занятията.

Прѣди да навлѣземъ въ обстойното разглеждане на самия законопроектъ, ще трѣбва да се върнемъ върху въпроса, който отначало си зададохме и върху

който слѣдва да дадемъ единъ пъленъ отговоръ: дали ще трѣбва сега, когато ние тукъ, въ новия законопроектъ, правимъ една ревизия на всичкото минало въ тази област и отстраняваме противорѣчията, доколкото това е възможно, дали ще трѣбва, казвамъ, да вмѣкнемъ въ облагането споредъ този законъ и прихода на земледѣлците, или не трѣбва да направимъ това. Ето единъ въпросъ, както казахъ и порано, който заслужава нашето сериозно внимание. Не трѣбва ни за минута при рѣшаването на този въпросъ да вземаме юрнекъ отъ която и да било страна. Ако ще трѣбва да се спремъ върху законодателството по тази материя на други страни, това ще трѣбва да го направимъ съ огледъ на онѣзи икономически условия, въ които живѣе тази страна. Не направимъ ли това, безспорно, ние ще направимъ една крупна грѣшка. Много отъ г. г. народните представители искатъ, што и земледѣлскиятъ доходъ да подлежи на облагане по този законъ. За да можете да обложите единъ доходъ, трѣбва, преди всичко, той да съществува, т. е. той трѣбва да съществува като нѣщо опрѣдѣлено, изчисляемо или за лицето, което го получава, или пъкъ вие, представители на фиска, да можете да го изчислите. Не знае ли лицето, което получава дохода, колко е този доходъ, не можете ли вие, финансовата властъ, да изчислите по известни признаци този доходъ, вие, ако се рѣшите да направите едно облагане на този неизвѣстенъ, неизчислимъ доходъ, рискувате да направите една най-крупна грѣшка и да причините даже бунтъ въ срѣдата на земледѣлското население; защото, г. г. народни представители, не трѣбва да се забравя, че единъ данѣкъ, колкото и лошъ да е, щомъ населението е свикнало съ него, той е подобъръ данѣкъ отъ онзи, който сочи да подобри положението му, но който въ много отношения може да съдържа грѣшки, по простата причина, че не е проученъ добръ. Ето защо, казвамъ, не трѣбва да се бърза въ тази област, и не трѣбва да се бърза по слѣдните съображения. Ние казахме, че трѣбва самитъ данѣкоплатци да знаятъ своя доходъ. Нема нашитъ дребни земледѣлци-стопани знаятъ какъвъ е тѣхниятъ чистъ доходъ? Ами че прогресивниятъ подоходенъ данѣкъ всекога трѣбва да има за обектъ чистия доходъ. Дѣйствително, това е пакъ едно теоретическо положение. Въ сжщностъ, чистиятъ доходъ е този доходъ, който получавате слѣдъ изтичането на годината, когато фискътъ ще ви обложи преди изтичането на годината. Но, казвамъ, тенденцията трѣбва да бже тази, што неупрѣмно данѣкоплатецътъ да знае самъ или пъкъ да можете вие отстранити да опрѣдѣлите неговия чистъ доходъ. Не можете ли да направите това, не влизайте въ една област, въ която можете да си счупите главата; по-хубаво недейте влиза да облагате единъ обектъ, който не е изчислимъ, не е опрѣдѣлимъ, за физиономията на който вие нѣмате първоначални данни. Недейте, г. г. народни представители, се рѣшава да обгърнете въ данѣка върху приходитъ и данѣка за поземелната собственост по примѣра на нѣкои други държави. Вѣрно е, че въ Англия, по шедула А и по шедула Б, подлежи на облагане както рентата, така и доходътъ на фермиера, но вие знаете какви сж поземелнитъ отношения въ Англия. Тамъ има голѣми ладлордове, които ние нѣмаме и не желяемъ да имаме, и знае се рентата, която се получава отъ имота. Тѣй че, тамъ не съществува никаква мжчнотия за фиска да знае какво получаватъ хората; знае се какво може извѣстенъ фермиеръ да получи. Даже въ Англия, дѣто просвѣщеніето и отчетността въ стопанството е по-развито, отколкото у насъ, и тамъ фермиерътъ не се облага по чистия доходъ, който не може да намѣри лесно нито той, нито фискътъ, а и тамъ прибѣгватъ къмъ единъ презумтивенъ начинъ за изчисление обекта на облагането.

Този презумтивенъ начинъ прѣдполага, че доходътъ на фермиера е половина или една трета отъ поземелната рента — нѣщо подобно. Въ всѣки случай, и тамъ, когато е дума за земледѣлците — тѣзи, които иматъ занятие земледѣлие — не ги облагатъ по чистия доходъ, защото считатъ, че този чистъ доходъ не може да се изчисли лесно. Въ този случай, казвамъ, ние не трѣбва да забравяме английскитъ поземелни отношения, за които ние сме съвсѣмъ чужди.

Ако се обърнемъ къмъ Прусия, г. г. народни прѣдставители, ние ще намѣримъ, че и тамъ поземелнитъ отношения не сж такива, както у насъ. И тамъ едрата собственост е застѣпана — Прусия, както знаете, е юнкерска страна, страна на крупното земледѣлие и землевладѣние — слѣдователно, и тя не може да служи за примѣръ, защото отчетността, която може да иматъ тамъ въ земледѣлското стопанство, въ никой случай не можемъ да имаме ние тукъ. Ако бихме приели едно облагане доходитъ на земледѣлца и ако оставимъ на самия земледѣлецъ да изчисли това облагане, той не може да го изчисли никога; ако го оставимъ на комисията, тя може да върши произволи, защото външнитъ признаци, въз основа на които може да се изчисли този доходъ, сж неизяснени. Отъ друга страна, въ такъвъ случай ние рискуваме да дадемъ възможностъ на комисията да върши грамадни произволи, безъ да може заинтересованото лице да добие удовлетворение, защото то нѣма да може да докаже съ нищо, че изчислението на дохода, което комисията прави, е чрѣзвичайно високо — 2—3 пѣти по-високо. Като е тѣй, г. г. народни прѣдставители, не трѣбва да позволимъ, штоо фискалнитъ власти да иматъ въ това отношение рѣцѣтъ си развързани дотамъ, што да могатъ да вършатъ каквито щатъ произволи, безъ да могатъ да бждатъ съ нѣщо опровергнати, защото земледѣлецътъ не може никога да докаже на една комисия, че изчислението на неговия доходъ е високо, по простата причина, че самъ той не може да изчисли този доходъ. Ето защо, казвамъ, г. г. народни прѣдставители, не трѣбва въ случая да вземаме примѣръ отъ коя и да било страна.

Тѣкмо тукъ ми иде на умъ да посоча другъ единъ примѣръ, примѣрътъ, който прѣдставлява за насъ Индия. Ще кажете, че отивамъ много далечъ. Ако се спирамъ, между другото, на Индия, това го правя съ огледъ на нашитъ условия. Индия е дребноземледѣлска страна и, може-би, нейниятъ примѣръ най-много ще помогне да си изяснимъ, дали може да има справедливо приложение едно облагане дохода на земледѣлците въ страна дребноземледѣлска или не. Въ 1860 г. въ Индия е билъ въведенъ данѣкътъ върху приходитъ. Не сж се минали много години, този данѣкъ нѣколко пѣти е билъ измѣняванъ; 60—70, дори до 80% отъ оцѣнкитъ на комисията били обтжвани. Най-послѣ, дошли сж до съзнание да разбератъ, че въ една страна, кждѣто има дребноземледѣлско стопанство, дребнитъ стопанства никога не могатъ да иматъ отчетъ за дохода, който получаватъ и, въ края на крайщата, въ 1886 г. сж унищожили данѣка върху приходитъ. Данѣкътъ върху приходитъ, колкото врѣме е съществувалъ, постоянно е билъ измѣняванъ, но, въ всѣки случай, съ нищо не е могло да се отстранятъ произволитъ на фискалнитъ власти, които тѣ, може даже добросовѣстно, но не справедливо, да вършатъ по отношение на данѣкоплатцитъ, и съ нищо не е могло да се намали увеличението на оплакванията отъ този данѣкъ. Има примѣри просто поразителни въ това отношение, доколко е тежко, доколко е несправедливо облагането на дребнитъ земледѣлци.

Ето, слѣдователно, било че искаме да се обърнемъ на западъ, било че искаме да се обърнемъ на изтокъ, дѣто данѣкътъ върху приходитъ въ тази или онази

форма съществува, ние идваме до убъждение, че този данък е неприложим за страни съ дребно земледѣлско стопанство.

И по други съображения, г. г. народни прѣдставители, той е неприложимъ. Трѣбва да има, прѣди всичко, една по-висока култура у населението, което ще плаща този данък, и не само една култура, която да го обвързва съ държавата и съ фиска, но една обща култура, едно общо просвѣщение. А имаме ли ние тѣзи условия налице? Безспорно, г. г. народни прѣдставители, че ги нѣмаме. И досега въ всички случаи декларациитѣ, които се пишатъ въ селата, се пишатъ отъ секретарь-бирницитѣ и писаритѣ, и тѣ сж въ положение да направятъ каквито щете произволи около писането на декларациитѣ. Мислите ли вие, че ние сме узрѣли дотамъ, щото да можемъ да дадемъ възможностъ на секретарь-бирницитѣ да опрѣдѣлятъ данъкъ, какъвто искатъ да опрѣдѣлятъ, и мислите ли, че данъкоплатецътъ, при сегашния новъ интелектуаленъ уровеньъ, може да контролира онова, което се пише въ декларацията? Той не може да го разбере. Даже ние, хора просвѣтени, често пѣти не можемъ да го разберемъ. И ние, които плащаме данъкъ върху занятието, трѣбва да се взираме въ всѣка една графа и буква на декларацията, за да разберемъ какво трѣбва да напишемъ. Мислите ли, че лесно ще го разбератъ земледѣлцитѣ, па, ако щете, и секретарь-бирницитѣ? Та, азъ казвамъ, нужно е прѣди всичко да съществува извѣстно просвѣщение, което да дава възможностъ да се разбере цѣлата онази данъчна книжка, която ще се рови въ такъвъ случай.

Нужно е, отъ друга страна, едно икономическо просвѣщение или едно просвѣщение, тъй да се каже, смѣтководно: да имате вие сами прѣдставление за дохода, който получавате, или пъкъ да съществуватъ извѣстни обективни признаци, такива, каквито не се поддаватъ на субективно извѣрване, които да могатъ да спомогнатъ на фискалната властъ да опрѣдѣли данъка. Азъ намирамъ, г. г. народни прѣдставители, че нѣмаме нито едно условие налице, и като е тъй, ще трѣбва да приемемъ, че данъкътъ върху приходитѣ не трѣбва да засѣга земледѣлския доходъ, т. е. не трѣбва да засѣга онзи доходъ, който получава земледѣлецътъ съ занятието си като земледѣлецъ. Този доходъ за доста врѣме още ще трѣбва да остане обложенъ, ако не по настоящия поземеленъ данъкъ, то, на всѣки случай, по единъ данъкъ, който да е имущественъ данъкъ, но не и данъкъ върху доходитѣ. А пъкъ вие знаете, че, ако ние бихме приели имуществения данъкъ, тогава бихме могли да вмѣкнемъ въ него нѣкои елементи, които характеризиратъ подоходния данъкъ. Тамъ бихме могли да вмѣкнемъ и изчислението, изваждането на лихвитѣ при ипотеки, тамъ бихме могли да вмѣкнемъ извѣстни суми за похабяване на инвентари и т. н. Но това е единъ отдѣленъ въпросъ. На всѣки случай, не може, г. г. народни прѣдставители, да искаме, щото тъкмо сега данъкътъ върху приходитѣ да засегне и земледѣлския доходъ.

Освѣнтъ тѣзи условия, нужно е, казвамъ, да съществува една по-голяма връзка между данъкоплатцитѣ и фиска. За жалостъ, тази връзка у насъ или съзнанието за съществуването на тази връзка е доведено до минимумъ. Ще трѣбва доста усилия да може данъкоплатецътъ да навѣтзе отново въ единъ приятелски отношения съ фиска, да може той да съзнава, че онова, което му се взема отъ фиска, му се възвръща, както богатиятъ дъждъ се възвръща на земята, като по-напрѣдъ се е изпарилъ отъ водата. Та, казвамъ, поради всѣки тѣзи съображения, тезата да се приеме и облагането приходитѣ на земледѣлцитѣ е теза, сега поне, незащищаема, и ние не трѣбва да искаме отъ финансовия

министъръ една реформа, която да надскочи нашитѣ условия, една реформа, която ще напомня на книжностъ, а нѣма да напомня на реалнитѣ, истинскитѣ български условия.

Има, г. г. народни прѣдставители, и друго едно съображение, поради което не може и не трѣбва да се отлага разглеждането и прокарването на този законопроектъ, а трѣбва да се прокара въ настоящата още сесия. Ако вие видите разнитѣ постановления на края на законопроекта, ще намѣрите, че прѣзъ тая година, 1912, изтича тригодишниятъ обложенъ периодъ и, ако ние бихме оставили този законопроектъ да го разгледаме наесенъ, ние ще го прѣтупаме тогава криво-лѣво, безъ да прокараме онова, което е желателно за нѣкои — да обложимъ земледѣлцитѣ — но ние нѣма да дадемъ възможностъ на фискалнитѣ органи да изучатъ добръ приетия законъ, да го разяснятъ на своитѣ подвѣдомствени чиновници, нито ще дадемъ възможностъ да се изяснятъ нѣкои работи съ правилникъ, и да се приготви цѣлата книжка работа, която е нужна за облагането за 1913 г. Ако ние не бихме прокарали сега този законъ, г. г. народни прѣдставители, ние бихме дали възможностъ, облагането за 1913 г. да стане по крайно несправедливитѣ забѣлѣжки — така поне се поддържа отъ всѣки — а, на всѣки случай, азъ мисля, това не се желае отъ никого.

Д. Ганчевъ: Ние сме обложени за 1912 г.

Г. Николовъ: За 1912 г. — Ето защо, казвамъ, ще трѣбва да се отнесемъ сериозно къмъ работата, която ни е дадена и да считаме, че този законопроектъ трѣбва да бѣде една отъ най-важнитѣ работи, които трѣбва да привѣршимъ още сега.

Азъ встъпвамъ къмъ разглеждането на законопроекта. Не искамъ да кажа, че всичко въ него е добро. Безспорно, че по едно съзнание, което се диктува отъ самата работа на финансовитѣ органи, по едно съзнание, което се диктува отъ признаването на дадени обективни обществени условия, отъ нуждата да се установи едно по-голямъ по-правилно облагане на данъкоплатцитѣ по този законъ, нѣкои нови начала сж намѣрили своето мѣсто въ прѣдложения законопроектъ. Тѣзи нови начала, едни отъ които сж извънредно цѣнни, заслужаватъ на първо мѣсто нашето внимание. Ако вие прѣгледате, г. г. народни прѣдставители, алинея трета на чл. 3, ако прѣгледате алинея трета на чл. 10, ако прѣгледате чл. 22, вие ще намѣрите, че за пръвъ пѣтъ въ нашето законодателство се дава достъпъ на едно начало, което повече и повече ни приближава къмъ едно по-справедливо облагане. Въ чл. 3 алинея трета е казано: (Чете) „Отъ облагаемитѣ приходи, прѣвидени въ чл. 1 точки 3 и 4, се спадатъ застрахователнитѣ премии за животъ или инвалидностъ, а така сжщо пенсионнитѣ одрѣжки на облагаемото лице“. Както виждате, за пръвъ пѣтъ се изважда у насъ онази частъ отъ прихода, която въ настоящия случай, по цитирания членъ, е нужна да отиде, за да може да се гарантира самото лице, самиятъ творителъ на всѣки блага, самиятъ данъкоплатецъ. Ако прѣгледате чл. 10 алинея трета, ще намѣрите, че при облагане на недвижими имоти (Чете) „отъ годишния наемъ на покрититѣ имоти се спадатъ: 1) лихвитѣ на ипотеки, тежащи върху сжщитѣ имоти, ако се докаже отъ заинтересования, че тия заеми сж сключени изключително за сжщитѣ имоти, а не за търговия, индустрия или за други каквито и да било цѣли; 2) 10% отъ наема за поправка, застраховка и погашение и 3) данъкътъ върху сградитѣ и връхнитѣ му.“ Може-би, всичко това да не е толковъ въ свършенъ видъ редактирано и въ свършенъ видъ прието тукъ, но безспорно е, че за пръвъ пѣтъ у насъ се стремятъ повече и повече да доближатъ

истинския доходъ, и само него, чистия доходъ, да направятъ обектъ за облагане по този законъ. Ако вие се обърнете по-нататъкъ и прѣгледате чл. 22, ще намѣрите, че отъ приходитѣ, които търговецътъ, индустриалецътъ или занаятчията има, ще „се спадатъ“ лихвитѣ на заети суми, вложени въ търговията, индустрията или занаята, както и несъбираемитѣ вземания на всички тѣзи, които водятъ правилно редовни търговски книги.“ Наистина, не може пъкъ въ извѣстни случаи да не се направи ограничение, както е въ случая, напр., ограничението за всички онѣзи, които водятъ търговскитѣ книги, защото, ще се съгласите, че и фискътъ не може на всичко да върва. Безспорно е, че който иска да се ползува отъ облагитѣ на закона, ще трѣбва непременно да се принуди на една по-голяма отчетностъ, на едно по-голямо смѣтководство; безспорно е, въ всѣки случай, че въпрѣки, може-би, ненапълно сполучливата редакция, която, впрочемъ, въ послѣдствие може да бѣде поправена — азъ говоря само за принципа — за пръвъ пътъ у насъ се изчисляватъ онѣзи суми, които въ никой случай не съставлятъ чистъ доходъ, онѣзи суми, които досега се облагаха, защото можеше често пъти вие, като имате ипотекиранъ имотъ, да плащате всички доходъ отъ имота за ипотека и, въ края на крайщата, да обложатъ още единъ пътъ този доходъ, при всичко че сте го дали за ипотека. А сега, щомъ докажете, че имате ипотека за този имотъ, всички лихви за ипотека ще трѣбва да се извърлятъ и, може-би, вие сега ще платите два, три, четири пъти по-малко отъ онова, което досега сте плащали, защото досега, както казахъ, сте плащали и върху лихвитѣ, които сте давали на банкитѣ, какъ будъто-би вие сте имали такъвъ приходъ. Сжщото начало, г. г. народни прѣдставители, е възприето и въ чл. 22. Единъ търговецъ, както бѣше досега, може да се ползува изключително съ кредитъ иkonto плаща на своя кредиторъ, да получи годишенъ доходъ 1.000 л. безъ да смѣта лихвитѣ; отъ тѣзи 1.000 л., като плати 900 л. лихвитѣ, които дължи на кредитора — той ще да има чистъ доходъ само 100 л. Вземамъ примѣрно това. Питамъ ви: не е ли голѣмо придобѣние въ духа на справедливостта, въ духа на социалната правда, щото търговецътъ да не плаща данъкъ и върху оня мнимъ доходъ, който въ сжщность отива като лихви за неговия кредиторъ? Безспорно, това е едно грамадно придобѣние. Вѣрно е, че това, може-би, не ни се прѣдставя тукъ въ свършенъ видъ, но, г. г. народни прѣдставители, нищо въ живота не се явява въ свършенъ видъ, и още по-малко въ свършенъ видъ се явява нѣщо въ законодателството. Постепенно-постепенно извѣстни нови начала правятъ завоевания, разблѣскватъ налѣво и надѣсно този пътъ, въ който има да се движатъ, и по този начинъ най-сетнѣ се намиратъ на широкия дръмъ, където тѣ сж пълни господари. Така е, г. г. народни прѣдставители, и въ настоящия случай. Азъ намирамъ, че, ако има нѣщо, което да е най-справедливо и което най-много да отговаря на нашия икономически нужди, то е принципътъ, възприетъ въ тѣзи членове. Не можеше, г. г. народни прѣдставители, това, което ние приемаме и трѣбва да приемемъ сега, да го имаме прѣди 15—20 години, по простата причина, че кредитнитѣ отношения тогава не бѣха такива, каквито сж сега. Благодарение силното увеличение на кредита, било въ търговията, било въ занаятитѣ, било въ недвижимата собственостъ, налага се, значи, една нужда, непременно тѣзи суми, които се плащатъ за заетитѣ пари, да се извадятъ отъ дохода.

Друга добра страна на законопроекта е възприемането на прогресивното облагане. Наистина, прогресията въ облагането не за пръвъ пътъ сега се

явява, но, на всѣки случай, досега тя сжществуваше само по отношение на рентитѣ и по отношение на служебнитѣ занятия; нея виждаме въ заблѣжитѣ на покойния министъръ Паяковъ. Въ послѣдствие, тѣзи заблѣжитѣ, като приеха облагането за всички случаи по чл. 13, установиха прогресивното облагане за всички категории доходи, безъ, обаче, въ самия законъ да има наредби, по които да могатъ да се ръководятъ финансовитѣ власти за изчислението на тѣзи доходи. Заблѣжитѣ, които на врѣмето сж били приети, може-би сж били приети на бърже, както впрочемъ е и станало, и, може-би, не съ пълно разбиране на материята, която се е разглеждала, понеже слѣдъ късно сѣждане и умора, може да се прокара много нѣщо, което въ послѣдствие при спокойствие сами да осждаме. Та, казвамъ, принципътъ за прогресивното облагане за пръвъ пътъ въ този законопроектъ се възприема за всички категории доходи, за които се говори въ чл. 1 отъ сжщия законопроектъ. Доколко въ разнитѣ категории доходи тази прогресия е изразъ на справедливостъ, изразъ на социална правда, върху това ще има сетнѣ да се спремъ. На всѣки случай, азъ мисля, че нѣма да се намѣри никой въ срѣдата на Народното събрание, който да вдигне гласъ противъ прогресивното облагане, и като е тѣй, азъ не считамъ за нужно да пледирамъ по-нататъкъ за него.

Друго едно начало, което сжщо е придобивъ на новия законопроектъ, е, г. г. народни прѣдставители, декларацията. Декларация, обаче, имаме и въ стария законъ. Като е въпросъ за декларацията и въ свързка съ нея за изчислението на дохода и за начина на облагането, тукъ ще ми позволите да се обърна къмъ едно постановление въ стария законъ, което не намирамъ въ новия законопроектъ и което стои по-горѣ отъ наредбитѣ, що ни се прѣдлагатъ въ настоящия случай. Докато най-напрѣдъ въ стария законъ въ чл. 25 се казваше: (Чете) „Като се опрѣдѣлятъ разредитѣ на данъка на всичкитѣ занятия, надлежитѣ списъци се публикуватъ за прѣглеждане отъ данъкоплатцитѣ въ продължение на единъ мѣсецъ, въ който срокъ тѣ могатъ и да подаватъ на сжщитѣ комисии направо или чрѣзъ общинскитѣ кметове заявления (необгербвани), ако намиратъ, че сж прѣтоварени съ наложения имѣ данъкъ, или че други данъкоплатци сж били фаворизирани...“ Докато, казвамъ, въ чл. 25 отъ стария законъ ние намираме единъ общественъ контролъ за облагането, именно всѣки данъкоплатецъ можеше да се потъжи и да каже: „Еди-кой си данъкоплатецъ обложихте ниско, а азъ имамъ доказателства, че той има по-голями доходи, прѣдставямъ ви доказателства за тѣзи доходи, и вие трѣбва да ме изслушате, да държите смѣтка за тѣхъ и да го обложите по-високо“, докато, казвамъ, това можеше да стане споредъ стария законъ, споредъ новия законопроектъ не може да стане. Азъ мисля, че щомъ въ новия законопроектъ сж възприети принципи, които въ много отношения прѣвъзходствуватъ онова, що на врѣмето е било прието въ стария законъ за данъка върху занятията, ще трѣбва и въ това отношение да не отиваме назадъ. Ако не отиваме напредъ, трѣбва да се спремъ на онова, което е било вече извоювано, именно да се даде възможностъ и занаятѣ да става това, още повече, г. г. народни прѣдставители, че тази наредба, практикувана, не е прѣдизвикала възмущение у никого, не е прѣдизвикала възмущението и протеститѣ на печатъ и на събрания. Нека не се опасяваме въ настоящия случай, че ще разобличимъ търговската тайна или тайната на индустриалеца и занаятчията. Въ сегашно врѣме, когато при помощта на мисити у насъ, а на западъ — на специални бюра, хората изучаватъ кредитоспособността на всѣко лице, съ което иматъ работа, и му знаятъ

всички смѣтки, при сегашното общо стремление, казвамъ, за изучаване кредитоспособността и за изучаване въобще материалното състояние на всички стопани, респективно на всѣки данъкоплатецъ, да искаме да се върнемъ пакъ назадъ отъ положението, което е възприето въ чл. 25 отъ стария законъ, азъ мисля, че, ако направимъ това, ще направимъ голѣма грѣшка. Ние нѣма да можемъ да запазимъ търговската тайна; тя въ много случаи пакъ ще бѣде разобличена, а пъкъ само изгубваме тази хубава възможностъ, която ние давахме на данъкоплатеца, когато вижда, че неговиятъ съседъ, богатъ, е обложенъ много по-ниско, отколкото самиятъ той, защото сжму смѣтали доходитѣ по-ниско, отколкото сж въ смѣтността, да съобщимъ на финансовитѣ власти за това. Ако ние не позволимъ на този, който е заинтересованъ не прѣко, а косвено отъ подобно несправедливо облагане, да може да протестира, ние ще дадемъ възможностъ на едно несправедливо облагане, което искаме да избѣгнемъ.

Въ прѣдлагания законопроектъ, г. г. народни прѣдставители, има и други хубави начала. Такова е, напр., началото да слѣдва облагането не по полугодие, както бѣше досега, а отъ мѣсеца, който иде подиръ. Овзи мѣсець, отъ който е започнато занятието. Това е, може-би, едно дребно приобръщение, но, безспорно, то е едно приобръщение, което ще трѣбва сжщо да подцѣртаемъ, като нелишено отъ значение, тъй като дребнитѣ стопани, особено онѣзи въ градоветѣ, които поради своята слаба имотностъ, днесъ се залавятъ за една работа, а утрѣ трѣбва да се заловятъ за друга, ще могатъ да получатъ едно по-справедливо облагане: нѣма да плащатъ данѣкъ за цѣли петъ или шестъ мѣсеца, прѣзъ които тѣ не сж упражнявали занятието.

Има, обаче, г. г. народни прѣдставители, и други страни на законопроекта, които, може-би, нѣма да харесатъ на много отъ васъ, пъкъ донѣждѣ не харесватъ и на мене. Въ първия, па и въ втория членъ на законопроекта вие ще намѣрите едно раздѣление на дохода, изброяване на различнитѣ категории доходи и посочване въ послѣдствие по каква скала на облагане ще подлежи всѣка една отъ тѣзи категории. Казано е въ законопроекта — нѣма защо да ви посочвамъ члена — че изчислението на доходитѣ ще става по отдѣлни категории, които сж на брой петъ, и че облагането ще става по отдѣлни категории. Казано сж една дума, приходниятъ данѣкъ, който ни се прѣдлага да приемемъ, е парцеленъ, а не глобаленъ приходенъ данѣкъ, както го казватъ, или приходенъ данѣкъ, който налага сумирането на доходитѣ. Въ това отношение, ако се обърнемъ къмъ стария законъ, ще намѣримъ едно постановление, което не трѣбва да забравяме и въ настоящия случай, което, може-би, ще улесни и нашата защита за прокарването на едно по-големо сумиране доходитѣ отъ разнитѣ категории. Въ чл. 13 алинея втора е казано: (Чете) „Къмъ търговскитѣ занятия се причисляватъ лицата, които иматъ доходи (ренти) отъ движими (капитали, цѣнни книжа и други цѣнности, пенсии, сж изключение на инвалиднитѣ, и пр.) и отъ недвижими имоти, които не плащатъ поземеленъ данѣкъ, независимо отъ данѣка за занятията, които би упражнявали, плащатъ данѣкъ въ размѣръ ...“ — изброява се размѣрътъ. — „Сумата за данѣка, която ще плати рентниерътъ, се прѣсметта върху общия му доходъ отъ всичкитѣ му движими (капитали, цѣнности, пенсии и пр.) и недвижими имоти, наедно“. Вѣрно е, че въ чл. 13 не се прѣдвижда да се облагатъ всички доходи, като се сумиратъ. Вѣрно е, че се прѣдвижда облагането на онази цифра, която се получава отъ сумирането на доходитѣ отъ движимитѣ и недвижимитѣ имоти, значи, на доходитѣ по категории а и б. Обаче въ настоящия законопроектъ този принципъ на сумиране на тѣзи два дохода отъ тѣзи двѣ раз-

лични категории, и облагането имъ възъ основа на получената сума, не се възприема. Наистина, въ стария законъ не можеше да се възприеме този принципъ по отношение на доходитѣ, които идватъ отъ търговия, занаяти, свободна професия, по простата причина, че тамъ нѣмаше облагане на чистия доходъ по прогресия, а имаше просто на просто категории. Въ настоящия случай, обаче, ние имаме изчислението на чистия доходъ за всички видове доходи и, слѣдователно, улеснява се нашата задача да искаме, щото процентътъ на облагането да се опрѣдѣли възъ основа на цѣлата сума, която прѣдставлява годишния доходъ на данъкоплатеца. Ако не отиваме по-напрѣдъ, то не трѣбва да отиваме и по-назадъ. Ако ние не бихме отишли дотамъ, да искаме, щото данѣкътъ върху приходитѣ да визира сбора на приходитѣ отъ всички категории и процентътъ да се опрѣдѣли възъ основа на туй каква е цѣлата сума отъ всички приходи, ако това не можемъ да приемемъ поради технически прѣчки или поради липса на онѣзи обективни условия, които да улесняватъ изчисляването на тѣзи доходи и, слѣдователно, лесното облагане, то азъ мисля, че не бихме имали основание да отиваме по-назадъ, отколкото сме отишли досега. Моето пожелание е, щото да се намѣри начинъ въ комисията — вѣроятно азъ ще имамъ възможностъ да посоча на такъвъ начинъ — който, споредъ моето схващане, ще даде възможностъ като се изчисляватъ доходитѣ отъ различнитѣ категории, да могатъ да се сумиратъ, и процентътъ на облагането да бѣде сж огледъ на цѣлата сума отъ всички категории приходи, а не само по отдѣлна категория. Това е, обаче, единъ въпросъ, който може да бѣде третиранъ обстойно въ послѣдствие при разглеждане на съответния членъ; тукъ само нахвърлямъ принципа, който въ послѣдствие ще бѣде подвергнатъ на изучаване, на разкритикуване, и може да бѣде и приетъ. Този данѣкъ, г. г. народни прѣдставители, е парциаленъ подоходенъ данѣкъ, обаче законопроектътъ позволява да се облагатъ доходитѣ не само като ги събирате по отдѣлна категория, но и като отдѣли и частици доходъ отъ една категория. Таквъзъ облагане, г. г. народни прѣдставители, прѣдставлява облагането по чл. 14 отъ законопроекта. Въ цѣлата глава III вие ще намѣрите постановления, сж които на притежателитѣ на доходи отъ движими капитали се прави едно улеснение, което не се прави никому, което не се прави нито на притежателитѣ на недвижимъ имотъ, което не се прави нито на притежателитѣ на индустриални заведения, нито на занаятчиата, нито на търговеца, нито на индустриалеца, което не се прави, нито на данѣкоплатеца отъ свободнитѣ професии, нито на данѣкоплатеца отъ служебнитѣ занятия. Вие ще видите, че тукъ е позволено доходътъ да се събира въ неговия източникъ. Ако вие имате, да кажемъ, въ 10 различни банки доходи отъ цѣнни книжа и отъ лихви на капитали, то нѣма да ви събератъ доходитѣ отъ тия различни банки и да получатъ, да кажемъ, 20.000 л., и послѣ да изчислятъ процента върху 20.000 л., който въ такъвъ случай ще бѣде по този законопроектъ 6%, а ще взематъ да обложатъ дохода ви отъ всѣка банка поотдѣлно. Ако въ 10 банки сте вложили капитали и отъ тѣзи капитали получавате доходъ, да приемемъ примѣрно, по 2.000 л. отъ всѣка банка, тогава вие ще бѣдете обложени само съ 4%, а не съ 6%. Азъ, г. г. народни прѣдставители, не искаме да се спирамъ на примѣри, но могатъ да се посочатъ примѣри, които сж поразителни въ това отношение поради несправедливостта, която носятъ. Безспорно е, че въ законопроекта е направена една фаворизация за носителитѣ на движимитѣ капитали. Както доходътъ отъ недвижия имотъ, тъй и тоя отъ движимия имотъ сж доходи фондираны; както за постѣпването на единия, тъй и за постѣпването на другия, личниятъ трудъ, здравето, разположението

и неразположението на данъкоплатеца не играе никаква роля. Като е така, азъ мисля, че както въ единия случай, тъй и въ другия ще трѣбва да има едно по-високо облагане. Ако Народното събрание не може, по една или друга причина, да намѣри възможностъ, щото да събира тѣзи доходи и да прави облагането върху събранитѣ доходи по двѣтъ категории, азъ бихъ искалъ по цѣлия доходъ да става облагането, то поне ще трѣбва да установимъ една таблица, една скала, въ която да бждатъ еднакви облаганията, както по първата категория, така и по втората. Ако, г. г. народни прѣдставители, вие сравните облагането по чл. 11 съ това по чл. 13, като имате прѣдъ видъ, при облагането по чл. 11, всички суми, които се плащатъ като данѣкъ върху сградитѣ, вие ще видите, че фаворизацията, която се прави на дохода отъ движимия капиталъ, е още по-голъма, отколкото на пръвъ погледъ изглежда. Тукъ, за примѣръ съмъ направилъ една малка таблица. Ще посоча само на единъ, два случая. Ако вие имате доходъ, да кажемъ отъ недвижимъ имотъ 2.400 л., то ще платите 8% — това е по моето изчисление — като смѣтамъ и данѣка върху сградитѣ. Не зная, но мисля, че въ смѣтката ми нѣма грѣшка.

Министъръ Т. Теодоровъ: Не ще да е съвсѣмъ права. Облагането е само по два процента.

Г. Николовъ: Да, но смѣтайте и данѣка върху сградитѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Той е на 1.000, а не на 100.

Г. Николовъ: Въ всѣки случай, може-би цифрата да не е толкова точна, но, безспорно, идеята е вѣрна. Въ такъвъ случай, казвамъ, онѣзи, които иматъ доходъ отъ недвижимъ имотъ ще бждатъ обложени заедно съ данѣка върху сградитѣ, съ 8%, а онѣзи, които иматъ доходъ отъ движимъ капиталъ и цѣпности съ 4%. Вие виждате, че единитѣ се облагатъ два пкти по-тежко отъ другитѣ. Ако бихъ продължилъ нататкъ, азъ мога да ви посоча и други примѣри. Направилъ съмъ цѣли изчисления, които ме убѣждаватъ по единъ безспоренъ начинъ, че на тѣзи, които иматъ доходъ отъ капитали и цѣпности е направено едно прѣдпочитане, едно облекчение или една фаворизация въ облагането, която по отношение на другитѣ не е допустната. Вѣрно е, че въ едновременнония проектъ, който Финансовото министерство бѣше разпратило за разучване, въ много отношения тази несправедливостъ бѣше по-голъма, и благодарение на забѣлжжитѣ, които се направиха отвсѣждѣ, Финансовото министерство дѣйствително установи за служебнитѣ занятия една нова скала, която носи по-голъма справедливостъ. Не считамъ за нужно да се спирамъ и да соча особената несправедливостъ, която съществува въ облагането на фондиранитѣ и нефондиранитѣ доходи. Прави ми, обаче, впечатлѣние, че докато лицето, което получава 10.000 л. отъ търговия, индустрия и свободни занятия, ще плаща 4%, че докато лицето, което е на служебно занятие, ще плаща 4½%, че докато лицето, което получава доходъ отъ недвижимъ имотъ, съ данѣкъ върху сградитѣ, ще плаща 10%, лицето, което получава доходъ отъ движимъ имотъ и цѣпности, ще плаща 5%. Което, обаче, особено бие на очи, то е, че акционернитѣ дружества, които получаватъ този доходъ, ще плащатъ 4%. Значи, докато акционернитѣ дружества ще плащатъ 4%, докато частнитѣ лица, търговци и индустриалци ще плащатъ 4%, служебнитѣ занятия ще плащатъ 4½%. На всѣки случай, менѣ ми се струва, че тукъ, съ нееднаквото облагане на фондиранитѣ и нефондиранитѣ доходи, принципътъ, относително по-лекото облагане на нефондиранитѣ доходи, не е спазенъ.

Желателно е въ туй отношение да се отиде къмъ едно по-вѣрно и по-еднакво схващане и прилагане на този принципъ.

По-нататкъ, г. г. народни прѣдставители, хвърля се на очи обстоятелството, дѣто споредъ проекта — чл. 33 — облагането на застрахователнитѣ дружества, на акционернитѣ, на командитнитѣ и на кооперативнитѣ е поставено на едно и сѣщо мѣсто; прѣдвидено е да става по единъ и сѣщъ начинъ. Безъ да се спирамъ сега върху обстоятелството, доколко тази скала е дѣйствително изразъ на справедливостта, и изразъ на една социална правда, доколко тя не прѣдставлява една привилегия за акционернитѣ дру-

Но не е само фактътъ, дѣто кооперативнитѣ дружества не трѣбва да бждатъ третираны еднакво съ онѣзи дружества, които гонятъ само спекулативни цѣли, които носятъ само печалби. Кооперативнитѣ дружества ще трѣбва непрѣмѣнно да получатъ едно облекчение въ облагането и това облекчение, г. г. народни прѣдставители, ние дължимъ да го направимъ, още повече, че кооперативното дѣло е още въ началото си и, слѣдователно, трѣбва да му дадемъ поширока възможностъ за по-нататъшно развитие.

Но не е само фактътъ, дѣто кооперативнитѣ дружества сж турени наедно съ застрахователнитѣ дружества, който, може-би, обрѣща нашето внимание въ настоящия случай. Другъ единъ фактъ по-крупенъ, отъ по-голъмо обществено значение е този, че облагането на акционернитѣ дружества е едно облагане, така поне, както е прѣдвидено въ законопроекта, въ много отношения по-леко отъ всѣко друго облагане. Какви сж доводитѣ на финансовия министъръ, относително тази фаворизация, бихъ казалъ, на акционернитѣ дружества, възъ отъ онуй, което е казано въ мотивитѣ на законопроекта по този въпросъ, не мога да зная. Обаче, казаното въ мотивитѣ менѣ не ме задоволява. Тамъ е казано, че дивидентитѣ, които се раздаватъ на акционеритѣ, сж всѣкога много помалки, отколкото общата печалба на акционерното дружество и, слѣдователно, когато ще се облагатъ акционернитѣ дружества, ще трѣбва да се прави смѣтка, че се облагатъ въ сѣщностъ малкитѣ доходи на акционеритѣ. Да, но ако тѣзи акционери вложеха своитѣ капитали поотдѣлно въ прѣдприятия, можеха ли да иматъ тия доходи? Не можеха да ги иматъ. Тѣ иматъ тѣзи голѣми доходи благодарение на обстоятелството, че капиталитѣ сж сгруппирани, благодарение на редъ улеснения, които съществуватъ за акционернитѣ дружества, и, като е тъй, понеже тѣ използватъ всичкитѣ прѣимущества на крупния капиталъ, понеже отъ друга страна пѣкъ лицата, които получаватъ дивиденти не влагатъ абсолютно никакъвъ трудъ, както правятъ индустриалцитѣ, търговцитѣ, занаятчиитѣ, които биха работили съ сѣщия капиталъ, то слѣдва да се приеме, че тѣ ще трѣбва да бждатъ обложени по-високо, не така, както е прѣдвидено въ законопроекта. Може-би е още по-несправедливо това облагане, г. г. народни прѣдставители, като виждате, че облагането се спира на 50 хиляди лева, че отъ 50 хиляди лева нагорѣ процентътъ на облагането не расте. Докато, споредъ забѣлжжитѣ на бившия министъръ Паяковъ, това облагане можеше да бжде до 8%, сега, споредъ скалата на чл. 13, това облагане едвамъ достига 6%. Мисля, че не ще бжде право, ако ми се възрази, какво държавата трѣбва всѣчески, съ всички улеснения да покровителствува акционернитѣ дружества, защото отъ тѣхъ ще има, безспорно, грамадна полза, и за тѣхното по-нататъшно развитие тя има нужда да държи смѣтка. Безъ да отричамъ нуждата отъ едно покровителство на тия дружества, азъ мисля, че не трѣбва, въ стремлението си да ги покровителствуваме, да отиваме до едно фаворизиране, което е въ врѣда на другитѣ отрасли на промишлената дѣя-

телност, на другитѣ приходи, които слѣдва да бъдат обложени споредъ този законопроектъ.

Както казахъ, тази скала започва съ единъ процентъ отъ 3% и свършва на 6%. Значи, тя не представлява едно възхождение отъ най-малкото къмъ най-големьото така, както това го има въ другитѣ скали. И отъ друга страна, г. г. народни представители, никой не може да се оплаче, че акционернитѣ дружества, които сѫ обложени сега съ 8%, сѫ фалирали, че сѫ се спънали въ своята дѣятелност. Напротивъ, ние виждаме, че отъ день на день, и при стария режимъ, и при режима на Паяковитѣ забѣлжки, акционернитѣ дружества прѣуспѣватъ и даватъ печалба. Това обстоятелство е достатъчно да ни убѣди, че досегашниятъ процентъ не е билъ въ положение да спъне тѣхното развитие, че не е затормозилъ напредъка на тѣхното дѣло. А пъкъ на-ли за финансиста най-важното е опитътъ? Азъ мисля, че опитътъ въ настоящия случай говори най-много въ полза на тезата, която защитавамъ, какво процентътъ за облагането доходитѣ на акционернитѣ дружества, така, както е прѣдвиденъ въ законопроекта, е низкъ, а трѣбва да отиде по-високо. Какъвъ ще бѣде този процентъ, това не ме занимава въ настоящия моментъ. Азъ изобщо педирамъ, че облагането е слабо и че трѣбва непрѣмънно да се повиши. Не трѣбва, отъ друга страна, г. г. народни представители, да се забравя и това обстоятелство, че ние като страна, въ която сега се формира всичко, въ която лека-полека се кристализира икономическия животъ, се намираме въ условия за най-плодотворно влагане на капиталитѣ, за едно най-лесно обогатяване при помощта на какъвто и да било другъ родъ дѣятелност. Изобщо у насъ процентитѣ на капитала, доходътъ, който той дава, е по-голямъ. И като е тъй, не трѣбва да ни се сочатъ други страни и да ни се казва, че тамъ процентътъ е по-малкъ, отколкото у насъ. Тамъ процентътъ може да е по-малкъ, обаче тамъ капиталитѣ никога не дава тѣзи големи доходи, каквито може да даде у насъ. И послѣ, азъ мисля, че въ тая областъ сравнение не трѣбва да става, защото, ако ние ми посочите сравнение по облагането споредъ еди-какви си категории въ други страни, за да ме убѣдите, ще трѣбва да ми посочите какви врѣхнини, какви косвени данъци се плащатъ тамъ, ще трѣбва да ни посочите цѣлата данъчна система, за да можемъ да разберемъ, да-ли е високо това облагане или не.

Д. Ганчевъ: Не трѣбва да забравяте, че въ Германия и Англия търговията се води при много благоприятни условия, отколкото въ България. Тѣй че, трѣбва да имате прѣдъ видъ и това нѣщо.

(Прѣседателското мѣсто се заема отъ подпрѣседателя г. А. Буровъ)

Г. Николовъ: И въпреки това, г. г. народни представители, тамъ се задоволяватъ съ единъ много по-малкъ процентъ на печалба, отколкото у насъ.

Д-ръ М. Багаровъ: Затова българитѣ сѫ прокопсали отъ голѣмитѣ проценти.

Г. Николовъ: Ето защо, казвамъ, не трѣбва въ настоящия случай да ни спира обстоятелството, че нийдѣ другадѣ облагането е ставало по-лесно. Но въ сжщностъ, г. г. народни представители, облагането приходитѣ на акционеритѣ нийдѣ не е така леко, така благоприятно, както то се прѣдвижда въ настоящия законопроектъ. Може-би има една или двѣ малки страни, въ които не сжществува данъкъ върху доходитѣ на акционернитѣ дружества и отдѣленъ данъкъ върху дивидентитѣ на акционеритѣ. Въ грамадно число държави сжществува единиятъ и другиятъ доходъ — това даже напоследъкъ руското

Министерство на финанситѣ бѣше прѣдложило и въ своя данъкъ върху приходитѣ и то искаше, щото да се облагатъ, отъ една страна, доходитѣ на акционернитѣ дружества, а отъ друга страна — и доходитѣ на акционеритѣ поотдѣлно. Виждате, слѣдователно, че не може да се привеждатъ, отъ една страна, нито примѣри отъ чужди законодателства, които да говорятъ противъ тезата, която поддържамъ, нито пъкъ, отъ друга страна, разсѣждавайки тѣй, съ огледъ на нашитѣ условия, ние можемъ да оправдаемъ едно слабо облагане на акционернитѣ дружества. За ментъ, като ржководна идея въ настоящия случай важи началото, щото държавата, физикътъ да получи колкото се може повече доходъ. Азъ не съмъ партизанинъ на туй: да стискаме отъ всѣкъдѣ, т. е. да не искаме да вземаме данъци. Азъ намирамъ, че ще трѣбва да дадемъ всички възможни, законни срѣдства, посилни на нашитѣ условия, всички тия срѣдства да бъдатъ дадени въ ржцѣтъ на държавата, за да може тя да ги използва за производителни цѣли, за цѣли, благодарни за цѣлото население. И ето защо казвамъ въ настоящия случай, ако азъ педирамъ противъ туй слабо облагане, това го правя съ цѣлъ да се увеличи мощта на държавата, за да може тя, при помощта на повече срѣдства, които би получила, да разрѣши много или частъ отъ задачитѣ, които лежатъ на нея. Отъ друга страна, при установяването на скалата непрѣмънно ще трѣбва да имаме прѣдъ видъ, щото въ никой случай акционернитѣ дружества да не бъдатъ обложени по-долу, отколкото сѫ обложени търговцитѣ, индустриалцитѣ и собственицитѣ. Ако имате доходъ 20.000 л. и ние сте търговецъ или индустриалецъ, то за вашитѣ 20.000 л. доходъ ние ще платите 4½%; ако едно акционерно дружество има този доходъ, то ще плати само 4%. Ние виждате, че дотамъ не може и не трѣбва да се отива. Нѣщо повече. Ако ние сте единъ работникъ или въобще човѣкъ съ свободна професия и получавате тия доходи, ние, значи, за капиталъ отъ 20.000 л., полученъ отъ личенъ трудъ, ще бъдете обложени съ 4½%, когато акционерното дружество ще бѣде обложено съ 4%. Кой каквото ще да ми говори, но безспорно е, че тази таблица за акционернитѣ дружества е непригодна: едно, защото стѣпалата между нея сѫ на голѣмо разстояние едно отъ друго — започватъ съ 3%, 4%, 5%, 6%, междини нѣма — и отъ друга страна тя спира много скоро, едвамъ до 6%, докато по другитѣ категории отива до 7%.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, ние ще трѣбва да имаме прѣдъ видъ, че въ това дѣло трѣбва непрѣмънно да се влага и социална правда. Азъ разбирамъ, че въ настоящия законопроектъ се влагатъ извѣстни интереси и че тѣзи интереси не могатъ да намѣрятъ тукъ отражение. Тукъ ще говорятъ, може-би, не всички, но нѣкои отъ името на търговското съсловие; други ще говорятъ отъ името на недвижимата собственост, или ако не говорятъ, въ всѣки случай ще има такива, които ще изхождатъ отъ възгледитѣ и интереситѣ на различнитѣ тѣзи съсловия; други, съзнателно или несъзнателно, ще говорятъ отъ името на акционернитѣ дружества, но върху това не се спирамъ; трети ще говорятъ, като изхождатъ отъ интереситѣ на движимия капиталъ. Но, казвамъ, ние, като законодатели, ще трѣбва да намѣримъ равнодѣйствующата на тѣзи сражающи се сили и тази равнодѣйствующа трѣбва да помогне за сѣпплението между разнитѣ съсловия — не да се ослаби, а напротивъ, да се уяки връзката между тѣхъ. Ние ще трѣбва да създадемъ едно законодателство въ тази областъ, което да даде възможностъ да се усили социалната правда и да можемъ да отиваме напредъ безъ катастрофи, безъ сътресения, безъ негодувание, трайно, разбира се, защото слу-

тайно всёкога ще го има, което може да дойде отлѣво или отдѣсно. И като е въпросъ за жертви, тѣзи жертви ще трѣбва да ги дадатъ на първо мѣсто ония общественѣ съсловия, които въ всёко отношение сѫ поставени материално по-добрѣ. Ето защо, казвамъ, безъ да се спирамъ върху подробноститѣ, азъ намирамъ, че ще трѣбва при прѣработването на тѣзи таблици да се ржководимъ отъ идеитѣ, които току-що изнесохъ.

Другитѣ въпроси, съ които имамъ да ви занимаю, г. г. народни прѣдставители, не сѫ отъ толкова важно естество. Ще ви посоча, прѣди всичко, на онова постановление отъ законопроекта, което установява тѣи наречения existenz-minimum — чл. 5, буква л: изключватъ се отъ облагане всички онѣзи доходи на едно лице, които събрани наедно, не надминаватъ цифрата 300 л. годишно. Намирамъ, г. г. народни прѣдставители, че тази цифра е съвсѣмъ малка, че тя съвсѣмъ не задоволява онѣзи нужди, които ние сочимъ да задоволи съ установяването на existenz-minimum-a. Вѣрно е, че по стария законъ този existenz-minimum бѣше 150 л. и че сега ние го удвояваме. Вѣрно е, че най-напрѣдъ данъкоплатитѣ трѣбваше да платятъ три лева и комуто се слѣдваше да плаща по-долу отъ три лева, не плащаше нищо, освобождаваше се отъ данѣкъ, а сега, комуто се слѣдва да плаща 6 л., нѣма да плаща нищо. Но вѣрно е, отъ една страна, че слѣдъ толкова години при нарасналото поскупване на живота, а отъ друга страна, при увеличението на прѣмитѣ и косвени данѣци, existenz-minimum-ътъ, който трѣбва да изразява най-малкото необходимѣи срѣдства за прожияването на данъкоплатеца, този existenz-minimum отъ 300 л. е малѣкъ. Сега, въ настоящия случай, разбира се, не може да се каже каква трѣбва да бѣде тази цифра, но въ всёки случай цѣльта, която се гони съ установяването на existenz-minimum-a, не може да се постигне при този размѣръ, който е прѣдвиденъ въ законопроекта. Ще трѣбва, значи, непрѣмѣнно въ това отношение да се отиде по-напрѣдъ, като се има още повече прѣдъ видъ обстоятелството, че косвенитѣ данѣци не оставатъ необложени никого.

По-нататѣкъ, г. г. народни прѣдставители, хвърля се на очи едно постановление на чл. 10, което азъ намирамъ за твърдѣ важно. Чл. 10 казва така: (Чете) „Приходитѣ отъ недвижими покрити имоти сѫ: наемитѣ въ пари или въ натура отъ разнитѣ видове сгради и незастроени мѣста и други имоти, които не се облагатъ съ поземеленъ данѣкъ“. За да ви покажа, доколко така редактиранъ членъ е непъленъ и несправедливъ, ще взема слѣдующия примѣръ. Вие имате една къща отъ 20.000 л. и понеже сте бѣденъ, принуденъ сте да живѣете въ една или двѣ стаи, а другитѣ давате на наематели, и наемътъ, който ще получавате, ще бѣде обложенъ. Вие другия, обаче, сте богатъ човѣкъ, имате построенъ палатъ за $\frac{1}{2}$ милионъ лева, или за 200.000 л. или за 100.000 л.; вие нѣма да плащате нищо затова, че живѣете въ голѣмъ палатъ, защото казва ви законътъ, нѣма да имате никакви доходи. Добрѣ, но законодателството никого не може да има за цѣль...

Министъръ Т. Теодоровъ: Ще плаща данѣкъ върху сградитѣ.

Г. Николовъ: Да, но то е малко, защото първиятъ ще плаща данѣкъ и върху сградитѣ и върху наема. Г. финансовиятъ министъръ ме прѣкъсва и ми казва: „Той ще плаща данѣкъ върху сградитѣ“.

Министъръ Т. Теодоровъ: Безъ да получава никакъвъ доходъ отъ своя палатъ.

Г. Николовъ: Безспорно, той ще плаща данѣкъ върху сградитѣ, но и първиятъ данъкоплатецъ, за

който ви говоря, и той ще плаща данѣкъ върху сградитѣ, освѣнъ това ще плаща и данѣкъ върху приходитѣ. Може ли законодателството да покровителствува една разточителностъ въ полза на едни и въ врѣда на други? Може ли законодателството да ви каже: ако вие искате, седете въ палати, ние нѣма да ви обложимъ затуй, че живѣете въ палати. Азъ мисля, че това не трѣбва да го позволимъ. На западъ има други данѣци, които отстраняватъ тази несправедливостъ. На западъ, както въ Прусия напр., сжществува общъ имущественъ данѣкъ, който облага високо самия имотъ и който далечъ не е така слабъ, както нашия законъ за данѣка върху сградитѣ. Азъ мисля, че, ако и да не получавате доходи отъ своитѣ палати, но отъ обстоятелството, че вие искате да се ширите нашироко, че искате да имате палати, да имате градини, хазната ще трѣбва да каже: за васъ, данъкоплатецъ, за васъ, гражданинъ, отъ това обстоятелство, че искате да живѣете на такава широка нога, ще тегля заключение, че можете да плащате по-голѣмъ данѣкъ. Защо ние да опростимъ този данѣкъ на този, който живѣе въ палати, а да не го опростимъ на онзи, който живѣе въ една стая и който отъ нужда дава другитѣ стаи подъ наемъ? Ама ще кажете вие: „Азъ този доходъ не получавамъ“. — „Да, но вие доброволно се отказвате отъ него, и щомъ доброволно се отказвате отъ него, азъ пъкъ, законодательтъ, нѣма защо да се отказвамъ да получавамъ данѣкъ срѣщу онзи доходъ, който ти не искашъ да използвашъ. Азъ искамъ да получавамъ и отъ тебе, защото, ако не получавамъ отъ тебе, имотния, тогава азъ онеправдавамъ слабоимотния. Азъ не ти позволявамъ да живѣешъ пишно, да живѣешъ въ разкошъ, безъ да те облагамъ съ какъвъ и да е данѣкъ“.

Послѣ на този въпросъ, г. г. народни прѣдставители, може да се гледа отъ друга една гледна точка. Въ алинея втора на чл. 3, дѣто се казва какво се изважда отъ дохода, е казано слѣдующето: (Чете) „Въ никой случай разходитѣ за одѣждане на данъкоплатеца и сѣмейството му не се изваждатъ отъ прихода, подлежащъ на облагане“. Значи, ако вие имате нужда да наемете една къща, ще бѣде обложена и частъта отъ дохода, който вие давате за наемъ, защото той не се изважда. А въ сжщностъ за богатия човѣкъ, който живѣе въ своята къща, за него въ такъвъ случай нѣма да сжществува никакъвъ доходъ. Значи, и отъ тази гледна точка погледнато на въпроса намирамъ, че е крайно несправедливо приемането на такава едно положение. Ето защо азъ намирамъ, че ще трѣбва непрѣмѣнно да се обгърнатъ въ облагането и онѣзи имоти, които не даватъ доходи, но на които доходътъ чрѣзъ прѣдположение, по хипотетиченъ начинъ да бѣде изчисленъ. Знае се въ единъ градъ единъ имотъ какъвъ доходъ може да даде, и този прѣдполагамъ доходъ ще трѣбва да се обложи, защото данъкоплатецътъ, гражданинътъ самъ се отказва отъ този доходъ.

По-нататѣкъ, г. г. народни прѣдставители, искамъ да ви обърна вниманието върху друго едно обстоятелство, върху обстоятелството, че има и други изключения отъ облагането. Това изключение, напр., е освобождението отъ данѣкъ за занятие на лица, които се ползватъ отъ закона за покровителстване на мѣстната индустрия. Азъ намирамъ, че това освобождение отъ облагане не трѣбва да има мѣсто, по простата причина, че безъ да прѣдставлява една голѣма сума, едно голѣмо покровителство, освобождението отъ облагане дава възможностъ за нагърненнието на единъ важенъ принципъ — всеобщността на облагането. Ето защо азъ бихъ поддържалъ въ закона, ако настоящиятъ законопроектъ стане законъ, да не изключваме отъ облагане и тѣзи данъкоплатци.

Така сжщо може да се поиска облагане на доходитѣ отъ спестовнитѣ каси, може да се поиска обла-

гане на доходите от държавните и общински пълни книжа, но, разбира се, последното желание не може да се внесе в закона; достатъчно е само тук г. финансовият министър да ни каже, че за в бъдеще ще гледа да отстрани тази практика, за да се счита дадоволени в това отношение. Защото, върно е, че по този начин ние фаворизираме една категория граждани в вреда на друга. Може пък кой рентиер, който живее в София с пълни книжа, понеже върхнините в София сж много голѣми, а той, като се прѣхранва само от доходите на пълните си книжа, нѣма да плаща никакви върхнини по простата причина, че не плаща данѣкъ, слѣдователно, не плаща никакви върхнини. Па даже и от тази гледна точка ако се погледне на въпроса, слѣдва да се приеме, че ще трѣбва за в бъдеще, понеже сега не може да се внесе законопроект — което е дадено, дадено е, а пъкъ в закона не може да се каже: забранява се това и това — ще трѣбва да приемемъ като доказано и като полезно едно такова искане, което да се има прѣдъ видъ от нашите висши финансови органи. Тѣзи сж, г. г. народни прѣдставители, идентѣ, които искаха да изнеса прѣдъ васъ и които смѣтамъ, че ще трѣбва да се иматъ прѣдъ видъ при прѣглеждането на настоящия законопроектъ в комисията. Разбира се, понеже ние сега сме в общитѣ дебати по законопроекта, върху подробности не се спирахъ и не трѣбва да се спирамъ, защото азъ считамъ, че в комисията ще можемъ да поработимъ споредъ силитѣ си по всички тия въпроси и, слѣдователно, върху подробноститѣ, които има в законопроекта, върху нѣкои празноти или върху нѣкои дребни противорѣчия нѣма защо да се разпростирамъ тукъ. Моята основна мисль е тая, че законопроектътъ не трѣбва да визира други доходи, освѣнъ тѣзи, които сж изброени в него. Може би тукъ може най-много да се разшири той, да обхване въ себе си само доходите отъ поземелната собственост, но и това е единъ въпросъ, който е свързанъ съ много трудности. Всички други доходи, които сж прѣдвидени тукъ за облагане, сж достатъчни и не трѣбва да се простираме по-нататкъ. Ще трѣбва, обаче, при нареждането на закона въ неговитѣ подробности да дадемъ достѣпъ на онѣзи принципи, които от тази трибуна се изнасятъ до толкозъ, до колкото нашитѣ икономически и обществени условия позволяватъ това. Азъ мисля, обаче, че ние не сме въ неблагоприятно положение по отношение на нашитѣ обществени условия и че тѣ ще ни позволятъ едно по-голѣмо застъпничество на принципитѣ, които изложихъ тукъ прѣдъ васъ отъ трибуната. Не трѣбва да се стрѣскаме отъ обстоятелството, че около законопроекта ще се разгорятъ много страститѣ, че ще заговорятъ много интереси, не трѣбва да се спираме прѣдъ обстоятелството, че ще има много противорѣчиви мнѣния. Ще трѣбва да не забравяме, че това е държавниятъ интересъ, който ще трѣбва да застъпимъ на първо мѣсто въ настоящия законопроектъ и че прѣдъ държавния и, слѣдователно, народниятъ интересъ, трѣбва всѣкакви частни интереси, съсловни и класови да отстъпятъ; тѣ нѣматъ мѣсто тамъ, дѣто се строи едно законодателство въ името на социалната справедливостъ, тържеството на която ние желаемъ въ нашата страна. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Кръстю Попкрѣстевъ.

К. Попкрѣстевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Вѣрно е туй, което каза моятъ прѣдшественникъ, че ако има единъ отъ най-важнитѣ законопроекти, който е прѣдставенъ намъ на разглеждане, той е законопроектътъ за данѣка върху приходите. Азъ признавамъ, че тази материя е извън-

редно трудна и по нея много трудно може да се говори. Въпроситѣ, които засѣгатъ, отъ една страна, имотното състояние на хората, отъ друга страна пъкъ нашия фискъ, сж въпроси извънредно трудни. Още по-трудни сж за единъ младъ народенъ прѣдставителъ, като мене, който за трети пътъ се качва на тази трибуна да борави съ такава една сложна и трудна материя. Заради туй азъ прѣдварително още ще ви моля да бждете снизходителни спрѣмо мене, едно, защото материята е трудна, второ, защото законопроектътъ се внася много скоро и нѣмахме възможностъ да го проучимъ, трето, защото ние сме вече отегчени и като-че-ли малко наклонни да слушаме, и четвърто, защото това, което ще говоря, може-би на мнозина нѣма да се хареса, защото не е модно, то е даже реакционно, както щете го наречете, но то е, споредъ мене, справедливо и то е належащо, то е потребно да стане сега у насъ, ако искаме дѣйствително да създадемъ единъ законъ за данѣка върху приходите, който да не се чувствува толкозъ злѣтъ отъ населението. Само като се водимъ отъ единъ принципъ, както каза моятъ прѣдшественникъ, на когото ржководното начало било: колкото е възможно повече данѣци да вземаме отъ населението, до толкозъ, до колкото може да търпи, азъ мисля, че ще отидемъ много далечъ, ако кажемъ, че непрѣмѣнно трѣбва да вземаме много данѣци, че непрѣмѣнно трѣбва да се отиде дотамъ, докѣдѣто може да се отиде, и даже нѣкъдѣ да прѣскочимъ границитѣ на възможното. Не, ние се пакъ трѣбва да оставимъ единъ промежутъкъ между възможното, и туй, което е въ интереса на данѣкоплатеца, за да му дадемъ единъ кракъ на движение. Не трѣбва съвършено да ограничаваме нашия данѣкоплатецъ и да го обвържемъ съ желѣзни вериги, за да не му дадемъ възможностъ да шавне на никѣдъ, защото тоя начинъ на обвързване ще го накара да издѣхне, най-сетнѣ, като единъ затворникъ.

Данѣкътъ върху приходите, какъвто сега се внася у насъ, не е нѣщо ново; то е съществувало отъ най-стари врѣмена, имало го е даже още въ врѣмето на атинянитѣ — за това ни говори Монтеско. Въ послѣдствие е писано до него отъ редъ икономисти и става особено интересенъ въпросътъ за тоя данѣкъ тогава, когато се явяватъ социалъ-демократитѣ или социалиститѣ. Той е билъ въвежданъ въ Англия въ 1798 г., билъ е отхвърленъ и въ послѣдствие пакъ въвежданъ. Както каза и прѣждеговорившиятъ, той е въведенъ и въ редъ други държави, нѣкъдѣ отхвърленъ, нѣкъдѣ не. У насъ той е билъ въведенъ още въ 1895 г. съ закона за данѣка върху сградитѣ и върху ...

М. Такевъ: Занятията.

К. Попкрѣстевъ: ... нѣкои занятия само, не всички. И още тогава вие ще видите поддржниците на идеята за прогресивенъ данѣкъ се намиратъ както между икономиститѣ, така и особено между политичитѣ, даже между икономиститѣ по-малко има поддржници на прогресивното облагане върху прихода, отколкото между политичитѣ. По-лесно е на мегдана да се говори, че туй е по-справедливо, туй трѣбва да бжде, защото то дразни чувството на населението, защото бѣднитѣ, работницитѣ, като чуватъ това, че тѣ нѣма да плащатъ данѣкъ, а ще плащатъ само богатитѣ, се възраждатъ отъ такива мисли, които се явяватъ по мегданитѣ и казватъ: „Ето какво ни трѣбва, ние нѣма да плащаме нищо, богатитѣ ще плащатъ и работата ще се уреди много добръ; ние нѣма въ нищо да страдаме“. Тѣй че, казвамъ, повече политичитѣ сж за този данѣкъ, отколкото самитѣ икономисти. Между икономиститѣ за данѣка върху приходите е говорилъ още Адамъ Смитъ въ своята политическа икономия. Азъ ще ви

цитирамъ само една негова мисълъ, която говори за въ полза на този данъкъ: „Не е разумно, казва, богатитѣ да плащатъ за разносикѣ на държавата не само пропорционално на тѣхнитѣ приходи, но нѣщо повече отъ тази пропорция“. „Азъ отивамъ по-далечъ, продължава Жанъ Батистъ Сей — не Леонъ Сей — и нѣма да се побоя да кажа, че прогресивниятъ данъкъ е единичниятъ справедливъ“. Другъ единъ френски икономистъ, Гарниеръ Жозефъ, който сжщо се е занимавалъ съ този въпросъ и който поддържа тази реформа, казва: „Споредъ мене, рационалниятъ данъкъ е цѣната на услугитѣ, извършени отъ публичната властъ — данъкътъ трѣбва да бжде плащанъ отъ всички, безъ изключение; той трѣбва да е простъ, прѣмъ и по прѣдпочитане да е сложенъ върху прихода; най-сетнѣ, данъкътъ трѣбва да бжде събиранъ по прогресивно-ограничителна пропорция“. Или, както той измисля единъ новъ терминъ: данъкътъ да не бжде тѣй, както е сега въ нашия законъ, а да бжде професионаленъ; т. е. облагането да става на пояси и всѣки поясъ да плаща извѣстна квота данъкъ. Колкото и да се увеличаватъ приходитѣ нагорѣ, то само горнитѣ се облагатъ съ по-голямъ процентъ, а за по-долнитѣ пояси си оставатъ сжщитѣ облагателни проценти, както и при по-малкитѣ приходи.

Причината, задѣто се внасятъ такива прѣдложения въ Народното събрание, както сега у насъ, за въвеждане на подобни данѣци, навредъ почти я намираме една и сжща — справедливостта. Справедливостта изисква едно по-добро разпрѣдѣление на тежеститѣ върху самото население. Ето защо не трѣбва да бжде тѣй, както е било, а трѣбва да се измѣни. Въ сжщностъ и у насъ тѣзи сж били мотивитѣ на първия законъ, който е внесенъ по този въпросъ. Ще ви прочета думитѣ на нашия уважаемъ шефъ г. Иванъ Евстратиевъ Гешовъ, сега министъръ-прѣдседателъ, който въ изложението на мотивитѣ къмъ първия законъ е казалъ: (Чете) „Справедливостта изисква, щото по-заможниятъ, по-сѣстоятелниятъ гражданинъ да принесе за поддържането на държавата прогресивно по-голямъ жертви, отколкото по-бѣдниятъ. Заможниятъ данѣкоплатецъ ще отдѣли отъ излишното, отъ луксозното, когато бѣдниятъ ще даде отъ нужното, отъ необходимото. На това основание ние трѣбва да приемемъ въ облагането принципътъ на прогресията, отдавна вече приетъ и приложенъ въ нѣкои отъ напредналитѣ европейски страни“. Даже и днеска, когато ни се внесе този законопроектъ, тази мисълъ пакъ я има на нѣколко мѣста. Особено обръщамъ вниманието на първата страница, дѣто е казано: (Чете) „Главната негова цѣль не е да увеличи приходитѣ на държавното съкровище чрѣзъ едно по-високо облагане, или чрѣзъ засѣгане на нови източници, а да спомогне и да гарантира, доколкото това е възможно, едно по-справедливо отъ политико-социално гледище опрѣдѣление и разпрѣдѣление на данѣка върху прихода“. Позволете ми, обаче, да ви кажа, че въ сжщностъ задѣ тѣзи справедливости често пѣти, даже винаги, стои друго нѣщо, което съвсѣмъ не е справедливо. Винаги, когато държавата има нужда отъ единъ новъ данъкъ, тя излиза съ единъ законопроектъ, даже въ моменти най-рѣшителни и трудни, за прогресивенъ данъкъ. Че това е така, по-ясно може да се види въ Англия, защото тамъ хората назоваватъ нѣщата съ думитѣ имъ, а не ги замаскиратъ тѣй, както е у насъ, въ Европа. Питъ, който прѣвъ е внесълъ законопроекта за прогресивното облагане, казва: „Ние обяхме съ пълна готовностъ, съ всички сили да поддържаме нашето рѣшение — да защищаваме свободата си — и отъ тази гледна точка трѣбва да се разглежда моятъ финансовъ планъ. Ние чувствуваме удовлетворение, като знаемъ, че колкото и да е тежко брѣмето на налозитѣ, но прѣдъ

видъ на врѣменнитѣ пожертвувания, то е леко въ сравнение съ цѣнността на тѣзи блага, които сме повикани да защищаваме“. Тогава именно се е водила войната между Англия и Франция. И тогава Англия трѣбваше да прави грамадни разноси. Редовнитѣ приходи не достигнаха, въ слѣдствие на което трѣбваше непрѣмънно да се въведатъ едни врѣменни данѣци, които да засѣгатъ прѣимуществено по-богатитѣ класове, съ така наречения income tax, съ въвеждането на принципа за existenz-minimum. Не се минаха, обаче, много години, и въ 1803 г., когато се видѣ, че този данъкъ е ужасенъ и цѣлото население протестираше за неговото въвеждане — самото прилагане на закона е било съвършено лошо — тогава правителството се принуди да унищожи този данъкъ, като даже се яви единъ лордъ, мисля Бругхамъ, който прѣдлага на камарата, щото всичкитѣ книжа, всичкитѣ документи, които сж останали отъ стария данъкъ, да се унищожатъ, за да не знае никой, кой какви приходи е ималъ и да не може никога тоя данъкъ да се въобнови. Явиха се, обаче, врѣмена пакъ трудни и той наовно се въведе въ Англия. И забѣлжете, че това става послѣдователно, когато държавата е имала голѣма нужда отъ срѣдства. Джонъ Стюартъ Милъ, който е единъ отъ най-свѣтлитѣ умове на Англия, по този въпросъ сжщо казва, че когато има зоръ една държава, когато е въ затруднение, тогава трѣбва да облага съ него, а не като редовенъ приходенъ източникъ.

Г. Николовъ: Той отъ 1842 г. и досега сжществува въ Англия; и въ Прусия сжществува.

К. Попкрѣстевъ: Азъ ще ви говоря по-послѣ. — Той казва: „Единъ данъкъ върху прихода, лоялно установенъ, би билъ отъ гледището на справедливостта данъкъ най-малко конгестиремъ отъ всички. Това, което може да му се вмѣни, въ печалното положение, въ което се намира публичниятъ моралъ, е невъзможността да се констатира реалниятъ приходъ на данѣкоплатцитѣ. Споредъ мене, не е лошото въ принуждаването на данѣкоплатеца да декларира прихода си, но че нѣма никаква инквизиционна властъ, търпима за най-разположения народъ да я търпи, която може да позволи на фискалнитѣ власти да установятъ данѣка върху истинското познаване богатството на данѣкоплатеца. Може да се констатира размѣрътъ на наема и на повечето отъ фиксирани приходъ, но възнагражденията на разнитѣ професии и най-вече печалбата отъ търговията, която самото заинтересовано лице не може прѣдварително да знае, могатъ още по-малко да бждатъ правилно оцѣнени отъ чиновника. Безчестниятъ хора успѣватъ да плащатъ само една малка частъ отъ това, което слѣдва да платятъ, когато честнитѣ могатъ да бждатъ принудени да платятъ повече, отколкото трѣбва. Прочее, опасно е принципалната справедливостъ на данѣка върху приходитѣ да не е въ сжщностъ несправедливостъ на практика и че тоя данъкъ, който повидимому е най-справедливиятъ, да не бжде въ сжщностъ по-несправедливъ, отколкото много други, които на прѣвъ погледъ изглеждатъ много по-несправедливи. Прѣкиятъ данъкъ върху приходитѣ трѣбва да се запази като единъ извѣрденъ ресурсъ, опрѣдѣленъ за голѣмитѣ национални нужди, въ присѣствие на които необходимостта да се намѣрятъ ресурси господствува надъ всички обжекции.“

Въ 1851 и 1852 г. пакъ въ Англия се назначи една комисия, която да проучи този въпросъ. Тя е дошла до сжщото заключение, че този данъкъ трѣбва да бжде не редовенъ, а извѣрденъ, когато държавата има голѣма нужда. Това се потвърждава и отъ редъ

държавни мъже въ Франция, какъвто е Казимиръ Перие, бившъ прѣдседателъ на френската република.

Менѣ ми се струва, г. г. народни прѣдставители, че ако вие прослѣдите този въпросъ и у насъ, ще се убѣдите, че и у насъ не се е цѣлѣла само справедливостта, а, безспорно, и увеличение на данѣния то-варъ. Населението съ закона за данѣка върху сгра-дитѣ по старото облагане плащаше 4⁰/₁₀₀. Слѣдъ като се въведе новиятъ прогресивенъ данѣкъ, то почна да се облага съ 4, 5 и 6⁰/₁₀₀. Справедливостъ щѣше да има тогава, когато се започнеше отъ 3⁰/₁₀₀ и се вър-вѣше къмъ 4 и 5⁰/₁₀₀. Но тогава, когато се отива къмъ 4, 5, 6, то не е вече справедливостъ, а е съвсѣмъ друго: че има нѣкои хора, които трѣба да плащатъ повече, и имъ поставяме повече данѣкъ, за да уве-личимъ приходитѣ отъ този данѣкъ. Даже въ сегаш-ния законопроектъ има извѣстни мѣста, каждѣто, без-спорно, данѣкътъ на извѣстни занаятия е намаленъ, но има нѣкъдѣ, каждѣто е увеличенъ, само че тѣзи работи ставатъ полека-лека. Ние сега може да го приемемъ тѣй, както си е, а идната година ще дой-датъ други слѣдъ насъ, които ще повдигнатъ малко скалитѣ, стѣлбитѣ; тѣхниятъ процентъ ще се уве-личи, и ние ще плащаме много повече, отколкото ще плащаме споредъ този законопроектъ. Но менѣ ми се струва, че даже тѣй, както е, ние ще увеличимъ приходитѣ за държавата отъ данѣцитѣ, и ще ги уве-личимъ, може-би, съ повече отъ два милиона лева. Точни смѣтки не могатъ да се направятъ сега, но, при едно стриктно приложение на закона, отъ тия данѣци ще се получи минимумъ единъ милионъ по-вече, отколкото сѣ получавани досега.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ако се увеличи богат-ството, ще се увеличи и приходътъ; при сѣщото бо-гатство, нѣма да се увеличи.

Г. Добриновичъ: Ако е единъ милионъ, това е нищо.

Н. Попкрѣстевъ: То е минимумъ, но по-нататѣкъ автоматически ще расте.

П. Пешевъ: Стига да порасте богатството.

Г. Добриновичъ: Има много професии, които не сѣ облагани досега.

Д. Ганчевъ: Може да стигне и 12 милиона лева; ще стане както митото: отъ 8 на 14%. Ако бждемъ живи, ще говоримъ.

Г. Добриновичъ: Приходящитѣ, врѣменно живу-щитѣ досега не сѣ плащали нищо.

Н. Попкрѣстевъ: И азъ мисля, че справедливостта не е единствениятъ мотивъ за внасянето на такъвъ единъ законопроектъ.

Къмъ края на изложението на мотивитѣ е казано. (Чете) „Нѣма да има нито единъ данѣкоплатецъ, който да не почувствува облекчението, които този законопроектъ носи, защото неговата цѣль, както се каза и по-горѣ, не е да увеличи данѣчното брѣме, а да внесе една колкото е възможно по-голѣма справед-ливостъ въ облагането приходитѣ на данѣкоплат-цитѣ.“

Ако, г. г. народни прѣдставители, дѣйствително никой отъ данѣкоплатцитѣ нѣма да почувствува те-жеститѣ на новия законъ, . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Въ сравнение съ се-гашнитѣ тежести.

Н. Попкрѣстевъ: . . . ако не се измѣнятъ данѣч-нитѣ отношения, каквито досега сѣществуватъ, въ

такъвъ случай нѣма нужда да създаваме новъ за-конъ. Азъ мисля, че непрѣмѣнно ще се измѣнятъ отношенията между фискалната властъ и данѣко-платеца, и тогава въ какво се състои справедли-востта? Ще има нѣкои, които ще плащатъ повече, а ще има други, които ще плащатъ по-малко — това е безспорно; но ще има нѣкои непрѣмѣнно да почув-ствуватъ тежестта на този законъ, на този новъ данѣкъ, и такива ще има доста.

Министъръ Т. Теодоровъ: Всички ще почувству-ватъ облекчение, както е казано. Това се потвърждава отъ цифритѣ, а не сѣ само фрази.

Н. Попкрѣстевъ: Ще приказваме подирѣ, когато се събиратъ приходитѣ. Азъ поне за мене си никога нѣма да повѣрвамъ, че посредствомъ този законъ, прнетъ така, както си е, ще се събиратъ толкова при-ходи, колкото сѣ прѣвдвидени; непрѣмѣнно ще има едно увеличение, и туй увеличение е именно новата тежестъ, която вече не е справедливостъ споредъ закона.

Г. Добриновичъ: Това е цѣльта на закона — да има повишение.

Г. Николовъ: Вижте ония таблици, скалитѣ къмъ този законопроектъ и ще видите, че нѣма увеличение.

Н. Попкрѣстевъ: Вѣрно е, г. г. народни прѣдстави-тели, че патентната система, която сѣществуваше у насъ, не е тѣкмо справедливата и стана невъзможна у насъ, щомъ като има хора, които получаватъ при-ходи, надвишаващи данѣка, какъвто се прѣдвижда максимумъ въ нашитѣ таблици. Тѣй че, отмѣняването на патентната система е належаще. Азъ съмъ съглас-енъ съ туй и ще можемъ повече приходи да събе-ремъ; но тѣй, както е нареденъ настоящиятъ законъ, тѣй както сѣ увеличени ония скали, азъ ви увѣря-вамъ, че ще има много данѣкоплатци, които, като ще бждатъ тикани нагорѣ, нагорѣ отъ финансовата властъ, ще бждатъ оставени на извѣстна височина, ще паднатъ отъ тамъ и ще бждатъ пропаднали зави-наги въ бездната. Такива данѣкоплатци ще има, и тѣ нѣма да бждатъ малко.

Г. Добриновичъ: Той е майсторски нареденъ, гле-дай си работата. (Смѣхъ)

Д. Ганчевъ: Ще ни вадятъ душата съ памукъ, че да се не усѣща даже.

Н. Попкрѣстевъ: Въ финансовата наука има разни дефиниции за понятието данѣкъ. Най-главния сѣ три. Съ едната дефиниция се казва така: данѣкътъ е частта, която всѣки единъ гражданинъ дава на дър-жавата въ замѣна на услугитѣ, които получава отъ нея. Сега, тия услуги, споредъ поправката на ма-дамъ Роайе, могатъ да бждатъ и минали, и настоящи, и бждещи. Има друга една дефиниция, която казва, че данѣкътъ е една премия, която единъ гражданинъ дава въ замѣна на гаранцията, която пъкъ държа-вата му прави за неговия имотъ и за неговия животъ. Най-сетнѣ, има и трета, която минава за най-модерна, а именно: данѣкътъ е плащане разносикѣ на дър-жавата, които сѣ потрѣбни, за да се експлоатира правилно националното богатство. Както каза прѣ-ждеговорившиятъ, най-правилно е данѣкътъ да бжде опрѣдѣленъ като частъ, която единъ гра-жданинъ дава въ замѣна на услугитѣ, които полу-чава отъ държавата. Е добръ, ако вие искате да обло-жите тия лица, които иматъ повече приходъ не пропорционално съ тѣхния приходъ, а прогресивно, трѣбваше да прѣдставите тукъ аргументи; да дока-жете, че дѣйствително тия лица се ползуватъ повече

отъ държавните облаги, отколкото другите, които плащат по-малко данък и имат по-малко приходъ. Азъ такъвъ аргументъ не чухъ, освѣтъ единъ: това е социална реформа, която трѣбва непрѣмѣнно да се вгледа въ настоящето и да подпомогне на бѣдните класи; тя трѣбва да засѣга тия, които нѣматъ нищо или пѣкъ иматъ малко. Азъ бихъ желалъ да ми се изброятъ случаи, дѣто ония, които иматъ повече приходи, не съразмѣрно, а прогресивно се ползватъ непрѣмѣнно съ повече отъ богатата на настоящата държава; бихъ желалъ да зная, да-ли дѣтето на човѣкъ, който плаща повече данъкъ, който има повече приходи, отива на друго мѣсто въ училище, отколкото дѣтето на другъ човѣкъ, който плаща много по-малко или има по-малки приходи; да-ли има нѣкаква специална облага за него? Азъ сжщото бихъ казалъ и за желѣзниците, и за хиляди и хиляди случаи, кждѣто ще видите, че дневната демократическа държава не може да допусне никакви привилегии нито на бѣдни, нито на богати, нито на хора, които иматъ много приходи, нито на хора, които нѣматъ приходи. Дневната демократическа държава заради туй именно е демократическа, защото дава равни права, както е у насъ, на всички граждани. Ние имаме еднакво избирателно право, безразлично какъвъ приходъ получаваме. Ако бѣше въ Белгия или Германия, тамъ въпросътъ е малко по-друго-яче: тамъ, който плаща по-много, има повече гласове, който плаща по-малко, има по-малко гласове. У насъ не е така; у насъ всѣки има само единъ гласъ, безразлично на богатството, което има, безразлично на данъка, който плаща. У насъ основните училища сж достъпни за всички, безразлично на положението; у насъ въ прогимназиите и въ Университета не се прави разлика въ положението, за да бѣде нѣкои приетъ; у насъ даже самото чиновничество се рекрутира не отъ най-богатитъ хора, не отъ хората, които иматъ повече приходи, защото, който има приходи, той не става чиновникъ, а който нѣма приходи, той ще стане чиновникъ. У насъ не е както въ Русия, или както е въ други нѣкои държави, дѣто службите се раздаватъ не по достойнство, както у насъ, а заради туй, защото вие сте били нѣкакъвъ наследникъ или нѣкакъвъ баронъ и не зная какво. Въ една демократическа държава не могатъ да се приематъ никакви привилегии къмъ когото и да било, отъ когото и да било и за каквото и да било. Ако е въпросъ за гаранции, които държавата дава повече за единъ човѣкъ, който има повече приходи, за запазване неговиятъ животъ, отколкото за единъ, който постоянно седи въ крѣмата и пие, нека данъкътъ бѣде пропорционално съ приходите, които има, а не прогресивно, защото такива грижи специални нѣма. Азъ бихъ могълъ да изреда хиляди случаи, но не искамъ, защото и безъ това въпросътъ е много ясенъ и нѣма нужда отъ повече обяснения.

Моятъ другаръ, уважаемиятъ г. Николовъ каза, че прогресивниятъ данъкъ е единствениятъ справедливъ данъкъ. И даже нѣщо повече: той е, казва, и мораленъ, и благодарение, казва, на нашата досегашна финансова система, при която косвенитѣ облагания станаха сѣ по-голъми и по-голъми, въведе се и деморализация между нашитѣ данъкоплатци, скжса се и оная връзка, която сжществуваше между фиска и данъкоплатците, когато тази връзка не трѣбва да се скжсва, а трѣбва винаги да има единение — азъ поне така разбирамъ — между данъкоплатците и фиска, и туй единение ще го намѣримъ тъкмо тукъ, когато облагаме прогресивно нашитѣ данъкоплатци. Именно по тази справедливостъ и по тази моралностъ ще ми позволите да ви кажа нѣколко думи.

Азъ мисля, че съ въвеждането на новия данъкъ се въвежда тъкмо неморалността. Ето защо. Защото интересътъ и съвѣстътъ на данъкоплатеца сж поста-

вени въ противорѣчие. Единъ данъкоплатецъ, споредъ закона, е длъженъ да подаде декларация. Тогава какво излиза? Ако е мораленъ, ще прѣдстави въ декларацията толкова своитѣ приходи, колкото дѣйствително ги има, ако може точно да ги изчисли; но ако не е мораленъ, какво ще стане?

М. Такевъ: Ще излъже.

Н. Попкрѣстевъ: Което е най-вѣрното: ще впише много по-малко приходи. И понеже всички сме наклонни да плащаме по-малко, отколкото повече, то какво ще излъже? Ще излъже, че данъкътъ върху прихода освѣтъ че не е данъкъ за морала, но той е противъ морала и е премия за недобросѣвѣстнитѣ платци; тѣ винаги ще плащатъ по-малко, когато добросѣвѣстнитѣ ще плащатъ повече, и даже повече, отколкото се слѣдва, защото доущамъ и такива случаи, каквито често ги имаме: единъ добросѣвѣстенъ данъкоплатецъ далъ своята декларация; въ нея вписалъ приходите, които разчита, че ще получи въ послѣдната година, но нашитѣ комисии, каквито ги имаме, като прѣглеждатъ декларациите, казватъ така: нашата заслуга е въ това, да повишимъ малко приходите, отколкото сж ги вписали данъкоплатците, защото данъкоплатците и фискътъ сж два неприятели — единитѣ гледатъ да теглятъ къмъ себе си, а фискалнитѣ чиновници гледатъ да теглятъ къмъ държавата. И какво излиза? Увеличава се на тѣзи, които сж добросѣвѣстни. Защото поради недобросѣвѣстнитѣ увеличаватъ и на добросѣвѣстнитѣ, и тогазъ излиза, че добросѣвѣстнитѣ плащатъ двойно повече данъкъ, отколкото недобросѣвѣстнитѣ.

Отъ друга страна, съ данъка върху приходите, и особено тѣй, както у насъ се въвежда, засилва се инквизиционната система за опрѣдѣляне точно приходите на гражданитѣ. Когато говоримъ за правата на фиска да опрѣдѣля точно реалнитѣ размѣри на печалбите на данъкоплатците, трѣбва да имаме прѣдъ видъ съ какъвъ персоналъ ще работимъ. Този персоналъ сигуръ ще бѣде горѣ-долу такъвъ, какъто го имаме и днесъ. Е добръ, какво ще стане? Декларацията на този, който е отъ нашата партия, който е „нашъ“, правителственъ, естествено е, че нѣма да бѣде бутана — тя ще остане тѣй, както е подадена, безъ увеличение на приходите; но за този, който не е „нашъ“, който е на противната страна, непрѣмѣнно ще има едно увеличение, едно увеличение много голѣмо, често пати 10—15 пати повече, отколкото е вписано въ декларацията. По такъвъ начинъ ние ще накараме, щото тѣзи, които сж противници на правителството, непрѣмѣнно да дойдатъ да се поклонятъ прѣдъ правителственитѣ дребеевци, за да не бждатъ силно облагани съ данъкъ. Даже при старата система, патентната, ставаха такива злоупотребления: тѣзи, които не сж правителствени, сж плащали по-голъмъ данъкъ, отколкото правителственитѣ. Азъ мога да ви посоча примѣри даже въ нашата партия, особено по патентите: идете въ едно село и видете ли първи разредъ патентъ — той е народнякъ, втори разредъ ли е — той е човѣкъ на друга партия, а трети разредъ ли е — той е правителственъ човѣкъ. Туй е нѣщо обикновено. Ние сме били 13 години въ оппозиция и ние трѣбваше да плащаме данъцитѣ на тази България. (Нѣкои отъ болшинството ржкоплѣскаха) Но тамъ имаше единъ прѣдѣлъ, защото, най-подиръ, като те турятъ въ първи разредъ, не може да се отиде по-нагорѣ. И азъ справедливо забѣлѣзахъ, че нашиятъ прѣдседателъ на клуба въ едно село каза на фискалния чиновникъ така: „Е, най-сетнѣ, нула разредъ нѣма я? Вие ми турихте I разредъ — добръ, азъ пакъ ще плащамъ. Ще ставамъ сутринъ рано, ще лѣгамъ вечеръ по-късно и ще работя за васъ, но вече не можете ми повиши разреда. Нула разредъ нѣма въ тази страна.

Народнякъ съмъ и пакъ народнякъ“. Тъй каза човѣкътъ прѣдъ мене. Е добръ, тогазъ този производъ бѣше ограничѣнъ, но сега това не може да се каже на фискални чиновици, защото той ще ти каже утрѣ: „Чакайте, у насъ стѣлбата не е опрѣдѣлена, ние можемъ да се качимъ до небето, и ако съмъ ти турилъ I разредъ, ще има и нула разредъ, ще има и минусъ разредъ; съ новия законопроектъ можемъ да те обложимъ не съ 400—500 л., но можемъ да те обложимъ съ 5.000 и 50 хиляди лева“. И нѣмаме никакви гаранции въ новия законопроектъ, който имаме на ръка и съ който ще се ползватъ напѣтѣ чиновници.

Отъ друга страна, ние пускаме фиска да се мѣси въ частнитѣ работи на търговци, позволяваме на фискалитѣ чиновници да дойдатъ да ни прѣглеждатъ книжката, да дойдатъ и да ни гледатъ какъ работимъ и какъвъ алтъшъ-верѣшъ правимъ. И съ това ще въведемъ едно такова голѣмо зло, което азъ не зная какъ може да се развие, по по него азъ ще говоря по-подирѣ, когато ще се сира на нѣкои конкретни точки на настоящия законопроектъ. Вие съ този данѣкъ откривате търговската тайна; вие давате възможностъ на фиска и на фискални чиновици, които често пѣти ще бѣдатъ недобросѣвѣстни — всички желаемъ да бѣдатъ добросѣвѣстни, но за жалостъ не сѣмъ такива; между тѣхъ ще има и недобросѣвѣстни — вие, казвамъ, давате възможностъ на фискалния чиновникъ той да ми види годишната равномѣтка, да види какви операции извършвамъ, какъ ги извършвамъ, какви операции имамъ да върша за въ бѣдѣще, и тогазъ, ако имамъ нѣкой моменти въ моя търговски животъ неудачни за мене, ще бѣдатъ извѣстни нему, ще бѣдатъ извѣстни и на всички. Азъ зная г. министърътъ на финанситѣ какво ще ми каже — че чиновницѣтъ даватъ клетва; тѣ нѣма да разправятъ нищо отъ това, каквото сѣмъ видѣли. Ние знаемъ тѣзи работи. Могатъ да даватъ и 100 клетви, но тогазъ, когато се касае въпросътъ за интересъ, тѣ по неволя ще го изкажатъ или на моя конкурентъ, или пъкъ, ако видятъ, че има смѣтка, може да си дадатъ оставката отъ чиновничеството и да започнатъ същата работа, същата търговия, съ същия артикулъ и да ми правятъ конкуренция — конкуренция на българския данѣкоплатецъ. Има значение и за кредита, г-да. Какъ така единъ чиновникъ да ти знае смѣткитѣ? Ами той може да види, кога ти си въ най-голѣмо затруднение и да подшушне на твоитѣ конкуренти: моментътъ му е тогазъ, не му давайте възможностъ да си изпълни задълженията, не му давайте възможностъ да сключи нѣкоя нова сдѣлка и по такъвъ начинъ да разсипе всѣки добросѣвѣстенъ български търговецъ, който иска да си плаща данѣцитѣ, но тѣй, както трѣбва, а не тѣй, както не трѣбва — да го изтезаватъ по единъ такъвъ невъзможенъ начинъ.

Отъ друга страна, искатъ отъ единъ данѣкоплатецъ да прѣдвиди двѣ години по-рано, какъви ще му бѣдатъ приходи прѣзъ това врѣме. Говоря най-вече за свободнитѣ професии и за търговцитѣ. Ами единъ човѣкъ сключва днесъ една сдѣлка, знае колко пари му коштува, знае и приблизително какъ ще се реализира въ послѣдствие и не може да каже по никой начинъ колко ще спечели. Ами какъ е възможно единъ човѣкъ двѣ години по-рано да опрѣдѣли точно своитѣ приходи, защото, ако не ги опрѣдѣли точно, тукъ има наказание? Той трѣбва да ги каже толкова, колкото сѣмъ; повече може, но по-малко не. По такъвъ начинъ вие ще накарате хората по неволя да ви лъжатъ. Не е възможно човѣкъ двѣ години по-рано да опрѣдѣли данѣка си. Другъ щѣше да бѣде въпросътъ, ако подадешъ декларация за печалбитѣ вече на минали години, както е съ акционернитѣ дружества. Въ такъвъ случай може да бѣде добросѣвѣстенъ, защото ще каже: „Направилъ съмъ си баланса, смѣтката ми е приключена, мога да кажа

на фиска, че имамъ такава и такава печалба, за да ме обложи съ данѣкъ, но за въ бѣдѣще врѣме, когато мога да загубя или спечеля, какъ ще мога да дамъ на фиска една реална смѣтка? Това не е възможно“. И, по неволя, вие привиквате данѣкоплатцитѣ да злоупотрѣбаватъ, да лъжатъ фиска; значи, деморализирате самитѣ данѣкоплатци.

Г. Николовъ бѣше, който каза, че въ Индия, мисля, билъ въведенъ този данѣкъ за земледѣлцитѣ и че 80% отъ обложенитѣ сѣмъ били обжалвали опрѣдѣленията, съ които сѣмъ били обложени съ данѣкъ. Азъ не зная процента на обжалванитѣ у насъ, но мисля, че той не ще бѣде по-малѣкъ, и въ бѣдѣще нѣма да бѣде по-малѣкъ.

Д. Ганчевъ: Азъ го зная и ще го кажа подирѣ, като взема думата.

К. Попкрѣстевъ: И моля ви се, г. г. народни прѣдставители, искате ли да въведете единъ данѣкъ, който ще постави данѣкоплатеца въ постояненъ прѣсѣсъ съ държавата, защото трѣбва да се разправя, да се намали този данѣкъ отъ тази комисия, хайде въ опаси да не пропусне сроковетѣ? Единъ отъ мотивитѣ, които караха г. Николова да не възприема този данѣкъ за земледѣлцитѣ, който е много справедливъ, споредъ мене, е, че уровеньтъ на напѣтѣ земледѣлци не е тѣй високъ и тѣ не ще могатъ да се защитятъ така добръ, тѣй като не знаятъ своитѣ смѣтки, за да ги изложатъ на фиска. Е добръ, ами какъвъ е уровеньтъ на напѣтѣ занаятчици?

Г. Николовъ: 17 години съществува този данѣкъ и занаятчинѣтъ не сѣмъ направили Богъ знае какъвъ прѣсѣсъ.

К. Попкрѣстевъ: За занаятчинѣтъ този данѣкъ не съществува отъ 17 години, а сега започва да съществува. Досега положението не бѣше легално; ние искаме да го легализираме и да го увѣковѣчимъ вече съ този законъ. Въ минало врѣме е имало дѣйствиелно нѣкои данѣци, каквито сѣмъ данѣцитѣ върху сградитѣ, но тамъ имаше единъ обектъ оцѣнимъ, сѣмъ и върху рентитѣ; ще отидешъ да направишъ една справка въ тази банка и може да се провѣри колко си взелъ, и колко ще вземешъ, но ти какво ще спечелишъ, туй никой не може да опрѣдѣли и да знае, а вие върху туй именно ще ни облагате и за туй ние ще трѣбва да плащаме данѣкъ.

Г. Николовъ: По категории ставаше пакъ възъ основа на дохода; посочваха се извѣстни външни признаци, отъ които се сѣдѣше за дохода; така че и по-напрѣдъ трѣбваше да се даватъ тѣзи данни по декларации, които ще се даватъ и сега.

К. Попкрѣстевъ: Какви послѣдствия ще имаме отъ въвеждането на такъвъ единъ данѣкъ? Първото послѣдствие е, че стимултъ къмъ спестяване у данѣкоплатцитѣ ще се убие. Този данѣкъ е данѣкъ на мързела, както се казва, защото онзи, който нѣма приходъ, нѣма да му взематъ и данѣкъ, а онзи, който се труди денемъ и нощемъ, който рискува и своя животъ, и своя имотъ, за да спечели повече, той ще плаща не пропорционално на своя трудъ, а прогресивно.

Г. Николовъ: Въ Англия станаха ли хората мързеливи, като съществува този данѣкъ? Въ Прусия станаха ли хората мързеливи, като съществува този данѣкъ? Защо приказватъ такива приказки?

К. Попкрѣстевъ: Въ Англия скалата не е такава, каквато е у насъ, а е много по-низка и много по-полегата, отколкото се въвежда у насъ.

Г. Николов: Въ всеки случай съществува прогресивен облог. Въ Прусия и въ редъ други господарства, дѣто съществува, станаха ли хората мързеливи?

К. Попкръстев: Ще Ви отговоря.

Д. Ганчев: Прогресивният данък е единъ инквизиционенъ данък — така е казалъ Гладстонъ.

К. Попкръстев: Г. г. народни прѣдставители! Въ Англия може да има единъ такъвъ данъкъ, защото въ Англия има индустрия, има капитали, има едро производство, но дѣ сж у насъ тѣзи капитали, дѣ е у насъ тази индустрия, дѣ сж у насъ акционерни дружества съ голѣми, грамадни милиони приходи, както ни говорѣше г. Николовъ, за да отидемъ да хванемъ тѣхнитѣ приходи? Тамъ, дѣто има милиони, тамъ може да се тури такъвъ данъкъ, но тамъ, дѣто нѣма и хиляди даже, тамъ такъвъ данъкъ е убийственъ, съсипателенъ за населението.

С. Е. Русев: Успокойте се, г. Попкръстев!

Г. Николов: Думата е: станаха ли хората мързеливи, като въведоха прогресивния данъкъ, а за капиталитѣ е другъ въпросъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Моля да не се прѣсича.

К. Попкръстев: Азъ ви казахъ, въ Англия бѣше врѣмененъ данъкъ. Второ, въ Англия, данъкътъ, какъвто и сега се плаща, въ отношение на цѣлния данъкъ на държавата, не съставя нито 5%; по тѣзи скали income tax не дава нито 5% приходъ въ Англия, а какъто искате да го въведемъ у насъ, ще даде повече.

Г. Николов: Г. Попкръстев! Говорите, а не знаете материята. 8-2% е най-високата скала, споредъ била на Лойдъ Джоржъ. Какво ми говорите, че скалата била по-низка?

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Моля, не прѣсичайте, г. Николовъ.

Д. Ганчевъ: Не е вѣрно, г. Николовъ.

К. Попкръстев: Г. г. народни прѣдставители! 8-2% е само за единъ приходъ въ Англия — максималния; тамъ само този, който има максималния приходъ, 20.000 лири-стерлинги, само той ще плаща 8-2% приходъ, и то отъ рента, а не отъ трудъ и капиталъ. Ето каква е разницата, г. Николовъ, и не дѣйте казва, че не зная, защото азъ зная тия цифри. Който има годишенъ приходъ 20.000 лири-стерлинги, той може да плаща по-голѣмъ данъкъ, но у насъ кой има 20.000 лири-стерлинги? Кой може да понесе единъ такъвъ непоносимъ данъкъ? И тамъ се плаща за ренти. Туй значи, че имашъ труда само да отидешъ да си отрежешъ съ една ножица единъ билетъ и да отидешъ при банката, за да си получишъ сумата; туй е труда, който ще положишъ прѣзъ цѣлата година. Но тогава, когато ние трѣбва да работимъ денемъ и нощемъ, като единъ нашъ занаятчия, като единъ нашъ търговецъ, като единъ човѣкъ съ свободна професия, има грамадна разлика въ сравнение съ това, което плаща рентирътъ. Азъ говоря главно за свободнитѣ професии; не визирамъ толкова другитѣ случаи съ данъка върху сградитѣ и прихода отъ рентитѣ: тѣ сж по-добрѣ оцѣнени; тѣ могатъ по-справедливо да се оцѣнятъ, защото сж видими нѣща, провѣрими нѣща. Но за свободнитѣ професии, за търговцитѣ, това е невъзможно.

Защо, казвате Вие, въ Англия хората не сж почнали да напуштатъ своитѣ работи и да се отдаватъ на мързелъ? Ами вижте, какъвъ е законътъ у насъ. Азъ ще кажа, че ако имашъ единъ приходъ отъ 5.400 л., ще плащашъ 2½%; но, ако имашъ нещастieto да имашъ 5.405 л., тогава ще плащашъ вече 3% и чистото произведение, което остава въ тебе, е по-малко, отколкото онзи приходъ и онзи данъкъ, който се получава отъ 5.400 л.

Г. Николов: То е другъ въпросъ.

К. Попкръстевъ: Туй е въпросъ за системата, която се въвежда у насъ.

Г. Николовъ: Туй е въпросъ за разстоянието между стѣпалата. То се отстранява лесно.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Моля, г. Николовъ, не прѣсичайте.

К. Попкръстевъ: Добрѣ, азъ като зная, че, ако имамъ петъ лева повече приходъ, ще платя единъ данъкъ отъ 150 л. повече, не е ли туй за мене единъ стимулъ да отида въ кафенето и да кажа така: „Ще ямъ и ще пия поне 10 дена, за да не дамъ възможностъ да имамъ повече приходъ и държавата да ми вземе повече, защото и съ тѣзи петъ лева, които ще пропия, и безъ тѣхъ сѣ толкова ще ми остане“?

П. Парапановъ: Заради единъ данъкъ да отиде да се пропие — бива ли това?

Г. Добриновичъ: Че тогава какъ е прогресията? Тогава трѣбва да измѣнимъ принципа на прогресията.

К. Попкръстевъ: Забѣлѣжете добрѣ, г. г. народни прѣдставители, че новиятъ данъкъ, който иска да се наложи, ще засегне въ бѣдѣше главно нашата индустрия, нашитѣ акционерни дружества и нашето интензивно земледѣлие. Тия хора, които искатъ да направятъ нѣкои нововведения, тѣмо тѣ ще иматъ нужда отъ по-голѣми капитали, тѣ ще иматъ, по всѣка вѣроятностъ, и повече приходи и затуй главно такива хора ще се накажатъ. Всѣки единъ, който би посмѣялъ да основе едно акционерно дружество или друго нѣкое производително дружество, той трѣбва непрѣмѣнно да плаща много данъкъ, да плаща повече, отколкото, ако той работѣше самичъкъ, безъ участието на други хора, или пъкъ ако си работѣше тази работа, която отъ памти-вѣка, отъ стотини години насамъ, се работи. И ако искате да знаете, едно отъ основанията, за да се иска, за да се поддържа този данъкъ, е завистъята. Защо, казва, когато азъ съмъ злѣ, моятъ комшия да е добръ; нека и той плаща, нека теги; той има висока кѣша — нека плаща за нея прогресивно, има други работи — нека плаща и за тѣхъ прогресивно. Туй е една ненавистъ, една омраза, останала у насъ още отъ турско врѣме, която ние не така лесно ще изкоренимъ отъ себе си. Вмѣсто да се радваме, когато въ България се явява едно ново акционерно дружество, едно ново прѣдприятие, една нова фабрика, когато единъ новъ куминъ запуши, за да донесе култура въ нашата страна, ние съ този законъ ще направимъ да ставатъ невъзможни или съвсѣмъ трудно възможни тѣзи работи въ нашата страна, макаръ че имаме други закони, които насърчаватъ нѣкои индустрии.

Азъ искамъ да кажа — и поддържамъ това — че този данъкъ е антисоциаленъ. Когато единъ човѣкъ стои отдѣлно и може да припечели, да кажемъ, 5.400 л.; а ако има нещастieto да се сдружи съ своя братъ или съ своя приятель, за да прави една тър-

говия, защо тогава двамата сдружени да не плащат вече по 2.5%, а по 3.5%? На-ли девизът на нашата държава е: „Съединението прави силата“? Имаме ли основание да кажем: понеже вие се съединявате двама, васъ трѣбва да ви послѣдва едно наказание, трѣбва непрѣмънно да плащате на държавата повече, отколкото ако работѣхте поотдѣлно?

Г. г. народни прѣдставители! Вие знаете, каква бѣше физиономията на нашето сѣмейство въ турско врѣме. Бащата прибираше при себе си синове, внуци, правнуци, и всичко туй си съществуваше въ едно сѣмейство. Днесъ като-че-ли се загубва туй сѣмейство и ние въ градоветѣ забѣлѣзахме тъкмо обратни явления: ожени ли се единъ човѣкъ, жена му става недоволна и отъ свекъръ, и отъ свекърва, и той се отдѣля и отива да живѣе настрана. И този дѣлежъ, който тѣй се насърчаваше досега, се насърчава особено и съ настоящия законъ. Напослѣдъкъ — нека го кажемъ за хвала на България — забѣлѣзва се едно противно явление; забѣлѣзваше се силното образуване на командитни дружества, на акционерни дружества и особено на колективни, събирателни дружества. И сега вие, като въвеждате тоя законъ, какво правите? Поставяте тия дружества въ по-неблагоприятни условия, отколкото всѣки единъ тѣхенъ членъ, взетъ поотдѣлно. Прѣдставете си единъ нещастенъ баща, който има петъ сина — и той единъ, шестъ — и ги прибере всичкитѣ при себе си. Поотдѣлно той може да печели 5.400 л. и всѣки единъ синъ сѣщо може да печели по тонкозъ. Ако живѣятъ поотдѣлно, съгласно нашия законопроектъ, ще се облагатъ съ 2.5%. Щомъ като летимата се съединятъ и бащата единъ — шестъ души, тогава ще получатъ вече приходъ 32.400 л. и ще плащатъ по 5% — двойно повече. Питамъ ви, г. г. народни прѣдставители, това насърчение ли е на единъ естествени сдружавания, които съществуватъ въ България и които поне съ законъ не трѣбва да се унищожаватъ, ако изкуствено не могатъ да се създадатъ? Какво по-хубаво отъ това, да видите свои хора да работятъ заедно, да видите приятели, съединени, сгруппирани, едно, за да иматъ повече капиталъ и, друго, за да иматъ повече умъ — защото дѣто има повече глави, тамъ и умътъ е повече — да иматъ повече рѣцъ за да могатъ повече да работятъ и при по-благоприятни условия? А вие съ единъ законопроектъ искате изкуствено да разрушите тия сдружения, каквито могатъ да съществуватъ. Тогава вие давате право на този баща да каже: „Синко, вие сте много добри, виждамъ, че работата ви отива добръ, но виждамъ сѣщо, че държавата ни мрази и не ще можемъ да стоимъ наедно, затуй бѣгайте отъ мене, трѣгнете по четиритѣ крайща на България и недѣйте стоя при мене, защото, иначе, ще плащаме двоенъ данѣкъ за нашата солидарностъ и условия въ работата, която вършимъ“.

Министъръ Т. Теодоровъ: Досега какъ е било?

Н. Попкрѣстевъ: Съ забѣлѣжитѣ ставаше по сѣщия начинъ, но ние ги легализираме, г. министре.

Министъръ Т. Теодоровъ: Да-ли не е по-лошо?

Н. Попкрѣстевъ: Сѣ сѣщото.

Министъръ Т. Теодоровъ: Я сравнете.

Н. Попкрѣстевъ: Знамъ, че има малки облекчения и азъ ги признавамъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Тогава кажете, че има облекчения.

Н. Попкрѣстевъ: Азъ признавамъ туй, което г. министърътъ иска отъ мене, че настоящиятъ законо-

проектъ е по-добъръ, отколкото бѣха Паяковитѣ забѣлѣжки, но азъ, отъ друга страна, казвамъ, . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Кажете „отколкото сегашния законъ“; забѣлѣжитѣ да-ли сѣ Паякови — това не е важно.

Н. Попкрѣстевъ: Да, отколкото сегашния законъ, защото има другъ поправенъ въ демократическо врѣме. Но, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че тази борба, която водѣше търговското съсловие, че тѣзи митинги, които станаха въ нашата страна, че тѣзи протести, които се чуваха отъ четиритѣ крайща на България, трѣбваше да се взематъ прѣдъ видъ при съставянето на единъ новъ законопроектъ; азъ поне досега считахъ, че имаме едно иллегално положение, и че сега, когато създаваме този законъ, легализираме това положение, и тази е голѣмата отговорностъ, която поемаме, като излизаме съ свой законопроектъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Не можеше да се измѣни положението, ако не се направи другъ законъ.

Н. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ние съ този законопроектъ върху приходитѣ ще създадемъ цѣла пертурбация въ областта на производството. Човѣкъ вече нѣма да бѣде извѣстенъ, колко ще плаща, какъ ще плаща, дѣ ще плаща и кому ще плаща, въ слѣдствие на което ще има едно вѣчно безпокойствие. Нѣма да има онѣва спокойствие, което се изисква за да може човѣкъ да се прѣдаде всецѣло на своята работа, ами ще има постоянна борба съ държавата, постоянна борба съ фискалната властъ, постоянни тревоги, постоянно губене на врѣме за нѣща, които не произвеждатъ нищо за частния данѣкоплатецъ. И ако се смѣтне туй врѣме, което се губи за укриването на нѣкои приходи, за обжалването на нѣкои опрѣдѣления на фискалнитѣ власти, ще видите, че данѣкътъ става двоенъ, отколкото се полага въ самия законопроектъ.

Тоя данѣкъ има за прицѣлна точка и да изгони капиталитѣ отъ нашата страна. Щомъ като единъ капиталъ се облага тежко, естествено е, че той се намира стегнатъ, а капиталъ, който не дава добри проценти, той не е капиталъ; той веднага дири друго мѣсто, друга изходна точка; той прилича на водата: той тече сѣ нататѣкъ, дѣто му даватъ повече лихва — надолу отива. Като искате сега да увеличите данѣка върху капиталитѣ, тогава ще стане едно отъ двѣтѣ: или ще се увеличатъ обикновенитѣ лихви на тия, които взематъ паритѣ — и азъ мисля, че въ България туй ще стане — тѣй че нѣма да бѣдатъ облагодѣтелствувани онѣзи, които мислите, че ще бѣдатъ облагодѣтелствувани, а по теорията за прѣхвърляне на данѣцитѣ ще стане тъкмо обратното. Вие облагате едно акционерно дружество съ голѣмъ данѣкъ. Добръ, то не е глупаво, тамъ има вѣщи хора, които ще си правятъ смѣтката: за такива разходи дадено толкова, за данѣкъ — толкова, за рискъ, ако се загубятъ такива суми — толкова и т. н., и вие ще видите, че, въ края на краищата, ще ги плаща онзи, който заема пари; нѣма да губи капиталистѣтъ, ами ще губи онзи, който заема пари, и който и безъ това е въ лошо положение. Вие на него сега съ този законопроектъ искате да помогнете. Но ако не могатъ да се повдигнатъ толкова лихвитѣ, тогава остава другото: дружеството да дойде врѣме да изгуби и да избѣга отъ България. Но туй, което е по-лошо, г-да, е че ние съ този законопроектъ прокудваме и капиталитѣ, които биха дошли отъ странство. Г. Николовъ казваше, че „у насъ печалбитѣ сѣ голѣми, у насъ е лесно да се основе дружество, у насъ тия работи много лесно ставатъ, защото има много голѣми, грамадни печалби“. Колко акционерни дружества сте

основали вие, да видите какъ лесно се основаватъ тѣ и какви сѣ тия грамадни печалби на нашитѣ акционерни дружества? Ако у насъ дружествата взематъ повече проценти, то е, защото рискътъ е по-голямъ. Ако рискътъ у насъ бѣше малъкъ, тогава всички западноевропейци щѣха да си вложатъ капиталитѣ тукъ и да получатъ много по-голямъ суми, отколкото у тѣхъ, но у тѣхъ имъ взематъ два-три или четири процента, а у насъ — 10—12, и като турите прогресивния данъкъ, ще плащатъ 15%.

Г. Николовъ: Навсѣкѣдѣ плащатъ вече прогресивенъ данъкъ; навсѣкѣдѣ капиталътъ е подъ тия условия — сѣ има прогресивно облагане.

К. Попкръстевъ: Азъ ви казахъ, че въ много държави съществува този данъкъ, но той не взема нито 5% отъ общитѣ приходи, които иматъ държавитѣ и, въ такъвъ случай, тамъ не може да се дѣйствиува тъй разрушително, както у насъ. Туй едно. Друго, тия държави сѣ установени; тѣ сѣ държави съ изобилие на капитали и силно производство; тѣ иматъ финансово администрация, а не като нашата, каквато ние всѣки день я виждаме. Особено, г. г. народни прѣдставители, е важенъ този законопроектъ, защото той нѣма вече да дава възможностъ на чуждитѣ капитали да влѣзатъ въ България. Вие облагате съ данъкъ и чужденцитѣ, които не стоятъ тукъ. Но, каквото и да казвате, ако чужденцитѣ не внесатъ данѣка, ще обложите длѣжника, и чужденецътъ е длѣженъ да признае вашата разписка. Ами че тѣ на западъ ахмаци ли сѣ? Тѣ никога нѣма да признаятъ вашитѣ разписки, а ще кажатъ: дайте ни паритѣ, дайте ни и лихвитѣ на тѣзи пари. Тогава, защо да се вписва това въ законопроекта?

Г. Николовъ: Като е тъй, капиталътъ нѣма да избѣга.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ смѣтамъ, че всѣки единъ новъ данъкъ е една нова рана върху народното тѣло, и всѣки единъ, който я разбутва, ще има да си пати; старитѣ данѣци — сѣ стари рани — лоши или добри, тѣ се носятъ, търпятъ се — но новитѣ данѣци сѣ нови рани, и тѣ много повече се чувствуватъ; то е, като да цѣришъ стари рани съ нажежено жѣлѣзо. Така че, този данъкъ нѣма да бѣде тъй популяренъ: тѣзи, които нѣма да го плащатъ, ще бѣдатъ много благодарни, но ония, които ще го плащатъ, нѣма да бѣдатъ доволни.

Министъръ Т. Теодоровъ: Съ всичкитѣ данѣци е тъй.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Принципъ въ финансовата наука, който е освѣтенъ още отъ Адама Смитъ, е да има равноправие въ данѣцитѣ. Питамъ ви азъ: какво равноправие има въ настоящия данъкъ? Тукъ самитѣ проценти сѣ произволни; има хора, които освобождавате да не плащатъ никакъвъ данъкъ, на други налагате умѣренъ данъкъ, а на трети — прѣкалено голѣмъ. Равноправието въ данѣцитѣ е първиятъ принципъ отъ ония четири принципа, които още Адамъ Смитъ е вложилъ въ своята политическа икономия.

Отъ друга страна ние въвеждаме едно много лошо начало. Ние имаме единъ демократически режимъ, при който всички иматъ еднакви права, особено избирателитѣ. Сега, съ освобождаването на една доста голѣма частъ отъ данѣкоплатцитѣ, какво ще излѣзе? Тѣзи, които не плащатъ данъкъ, ще гласуватъ да се плащатъ данѣци, и тѣ ще нареждатъ държавния разходенъ бюджетъ. Вие виждате сега единъ съюзъ на съюзитѣ, който се бори съ държавата, като я сочи за единъ неприятель. Ние имаме вече учители,

които казватъ: „Държавата смуче нашата кръвъ, не ни остава на спокойствие, изтезава ни, мѣчи ни, експлоатира ни, ние сме недоволни отъ тая заплата, която тя ни дава, и тя трѣбва да ни даде повече заплата, отколкото ни дава сега“. Това вече се изповѣдва навредъ. Голѣма частъ отъ нашитѣ чиновници, особено по-низшитѣ, които вие или никакъ не облагате, или пѣкъ съвсѣмъ малко облагате, сѣ хора, които искатъ голѣма заплата. Тѣзи хора, които не плащатъ данъкъ, въ бѣдѣще ще облагатъ насъ съ данъкъ и ще разполагатъ съ нашата кесия. Тукъ нѣма никаква справедливостъ.

Г. Николовъ: Финансовиятъ министъръ плаща данъкъ бе джанъмъ! Той иска тая работа.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Не прѣкъсвайте, г. Николовъ! Ще бѣда принуденъ да Ви направя бѣлѣжка.

К. Попкръстевъ: Азъ казахъ, че който не плаща данъкъ, или който ще плаща съвсѣмъ малко, той ще иска да се увеличатъ държавнитѣ разходи, и то за смѣтка на тѣзи, които плащатъ и които фактически иматъ еднакви права съ тѣзи, които нищо не плащатъ. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че този данъкъ ще окаже едно грамадно влияние върху бѣдѣщото развитие на нашето стопанство, че той ще се отрази врѣдно върху производството на нашата страна, както за индустрията, тъй и за земледѣлието. Ние виждаме, че сега се прави първиятъ опитъ съ занаятчинитѣ и търговцитѣ, които и безъ това плащатъ; подирѣ ще кажете: да плащатъ и земледѣлицѣ. Тогава именно ще настане голѣмата борба, края на която не се знае кѣдѣ ще излѣзе.

Г. Добриновичъ: Напротивъ, прогресивниятъ данъкъ донася благоустройство на държавата, култура и пр. Недѣйте възстава противъ него.

С. Пипевъ: И тебъ ще пипнатъ за кѣщата.

Г. Добриновичъ: Пакъ нѣма да бѣда противъ прогресивния данъкъ.

К. Попкръстевъ: У насъ, г. г. народни прѣдставители, поддържници на прогресивно-подоходния данъкъ сѣ главно социалиститѣ, и ние отъ модерностъ — защото този данъкъ е една модерна идея — го приемаме постепенно: възприема го и либералната партия, възприема го и демократическата, възприема го и радикалната — въобще всички партии вписватъ въ програмитѣ си прогресивния данъкъ. Но мотивитѣ, по които се водятъ социалиститѣ, сѣ съвсѣмъ други отъ ония, по които ние трѣбва да се ръководимъ. Социалиститѣ сѣ противъ днешната обществена наредба; тѣ искатъ щото, щомъ като производството е станало социално, да се отнематъ отъ капиталиститѣ и оръдията на производството и да станатъ и тѣ обществено достояние. Въ тая си разрушителна дѣйностъ тѣ дѣйствиуваатъ именно посредствомъ този данъкъ; тѣ искатъ да направятъ положо положението на оцѣзи, които работятъ, които се трудятъ, които иматъ повече приходи, тѣ искатъ да конфискуватъ всички оръдия на производството. Тая е тѣхната задача, но това не може да бѣде наша задача. Нашата собственостъ е свѣщена и неприкосновена; ние изповѣдваме това и мислимъ, че конфискацията е невъзможна тукъ, както е невъзможна и въ културата, както е невъзможна и въ науката. Ние държимъ на частната собственостъ и, щомъ държимъ на нея, не можемъ да бѣдемъ съгласни съ налагането на прогресивния данъкъ.

Другъ е въпросътъ, ако данъкътъ се налагаше пропорционално. Искайте отъ човѣка съразмѣрно съ

неговитѣ приходи: ако има повече, искайте повече — имате право. Азъ не искамъ, щото онѣзи, които иматъ приходи, да не плащатъ на държавата, но нека всѣки плаща съразмѣрно съ своитѣ приходи, а не много повече, отколкото даватъ другитѣ.

П. Парапановъ: Не е право. Данъкътъ трѣбва да бѣде прогресивенъ.

Н. Попкрѣстевъ: Азъ даже мисля, че марксиститѣ-социалисти сѣ противъ този прогресивенъ данъкъ, защото тѣ считатъ, че една силно развита капиталистическа страна може да понесе този данъкъ, но една слабо развита капиталистическа страна не може да го понесе. Затова тѣ казватъ, ние вписваме това въ нашата програма, като едно искане, ние желаемъ да се въведе, като едно главно наше искане за разрѣшението на социалната проблема. Добрѣ, но, ако то се приеме, както е възможно да се въведе въ Англия, напр., дѣто има една голѣма диференциация на капитала, ако прѣдприемачитѣ приематъ всичкия данъкъ върху си, то по силата на теорията за прѣхвърлянето на данъцитѣ, прѣдприемачитѣ ще прѣхвърлятъ своя данъкъ върху работницитѣ, като, или увеличаватъ работния день, или, ако това не е възможно, като намалятъ работническата заплата, или, най-послѣ, ако и туй е невъзможно, като увеличатъ цѣната на продуктитѣ и по такъвъ начинъ въ една силно развита капиталистическа страна, каквато е Англия, това, може-би, има смисълъ и, може-би, единъ день ще стане, защото тамъ има голѣма концентрация на капиталитѣ и диференциация на производство. Но съ това положението на работницитѣ нѣма да се подобри. У насъ, обаче, кажѣто нѣма нищо подобно, да се иска този данъкъ, е цѣла безсмислица; то значи, само да бѣдемъ модни, да искаме това, което пашитѣ компши иматъ, безъ да знаемъ защо.

Има даже, г. г. народни прѣдставители, социал-демократически партии, които сѣ противъ прогресивния данъкъ, защото тѣ вѣрватъ, че единъжъ като бѣде той въведенъ, нѣма да донесе никаква социална правда, и въ такъвъ случай всичката тѣхна борба отива на халосъ. Социал-демократическиятъ конгресъ на французитѣ, който се свика въ 1872 г. въ Марсилия, каза така: „И прогресивенъ, и регресивенъ, и пропорционаленъ, и патентовъ данъкъ — за насъ сѣ еднакви. Ние сме, работницитѣ, които произвеждаме богатствата, ние сме само, които плащаме, слѣдователно, за насъ е безразлично какъ тая държава ще уреди своитѣ данъци. За насъ е важно друго нѣщо: какъвъ е коефициентътъ на експлоатируемия трудъ у насъ, т. е. каква е принадлежната стойностъ, споредъ терминологията на Маркса; колкото принадлежната стойностъ е по-голѣма, колкото, слѣдователно, незаплатениятъ работнически трудъ е по-голѣмъ, толкова и степенята на експлоатацията на работническия трудъ е по-голѣма. Така че, тѣ поддържаха, и много логично, че отъ гледището на работницитѣ е безразлично какъвъ данъкъ ще бѣде наложенъ въ една държава, защото въ края на крайщата, отъ марксово гледище, работницитѣ сѣ които произвеждатъ, тѣ сѣ които плащатъ; а онѣзи, които нищо не произвеждатъ, нищо не плащатъ. Вие облагате едно акционерно дружество съ единъ доста тежъкъ данъкъ. Добрѣ, дружеството ще си плаща; то раздава, обаче, пари съ лихва, то прѣхвърля своя данъкъ, и въ края на крайщата, дружеството не плаща никакъвъ данъкъ. Та, по силата именно на тази теория за прѣхвърлянето на данъцитѣ и на труда, когато той се прилага, марксиститѣ-социалисти считатъ, че въвеждането на тази система нѣма да донесе нищо добро за работницитѣ, а напротивъ, тя ще имъ направи една дезилузия, защото тѣ ще видятъ, че съ тази мѣрка, която тѣ тѣй горено сѣ желали, не е достигнато абсолютно нищо.

Сега ще се спра да направя нѣколко бѣлѣжки върху самия законопроектъ. Напълно съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г. Николова, относително не-облагането на земледѣлцитѣ, като ще допълня това мнѣние съ слѣднитѣ аргументи. Колкото и несправедлива да бѣде системата, която днесъ ние имаме, относително облагане на земята, по-правилна и по-справедлива не можемъ да имаме, заради това, защото декаритѣ отъ имота сѣ единичкото обективно мѣрило, видимо, което всѣки може да прѣвѣри и което само може да се облага. Ако имашъ 20 декара, или 100 декара, не може единъ финансовъ чиновникъ да дойде и да ти каже: види ми се като да е 500 декара. Това не може да стане. 100 декара имашъ, за толкозъ ще плащашъ. Единичката несправедливостъ, която съществува при днешното облагане, е при разхвърлянето на околии и при разредирането, обаче тя е толкозъ малка и незначителна, че не дава абсолютно никакво основание за оплакване отъ самитѣ данъкоплатци. Така че, азъ считамъ, че сега-засега, при днешното положение на закона, нѣма по-справедливъ данъкъ, особено за нашия земледѣлецъ, отъ този, който съществува — поземелниятъ налогъ. Разхвърлянето му може да стане по-справедливо, той може да стане и тежъкъ; безспорно е, че когато го увеличатъ, когато вмѣсто 20 милиона лева турите въ приходния бюджетъ 40 милиона лева, тогава поземелниятъ данъкъ ще стане непоносимъ, но, казвамъ, нѣма по-справедливо разпрѣдѣление на данъка отъ туй, което съществува; то е при едно обективно мѣрило за стопанската мощъ и за приходитѣ за всѣки единъ отдѣленъ земледѣлецъ. Отъ друга страна, ако ние посегнемъ сега да въведемъ прогресивния данъкъ и за земледѣлцитѣ, бѣдете увѣрени, че въ първитѣ години, при тѣзи скали, които въвеждате сега за търговцитѣ, ние ще имаме отъ поземелния данъкъ по-малко приходи, отколкото сега. Така че, не е въ интереса на фиска въвеждането на тази система, освѣнъ ако направимъ едни съвсѣмъ други скали, съвсѣмъ прави.

На туй основание никой финансовъ министъръ не би се рѣшилъ да въведе тая реформа, още повече, че ще има противъ себе си 718 хиляди данъкоплатци. Когато нѣма да се получи никакъвъ резултатъ за фиска, нѣма никаква справедливостъ да се въведе. Съгласенъ съмъ, че прогресията е търпима за извѣстни занятия; за сградитѣ, напр., може да се търпи, както може да се търпи, по принципъ, и за рентиеритѣ, защото рентата е нѣщо по-прѣвѣрно. Ще отидешъ, напр., да кажешъ на финансовия агентъ: „Господине, азъ получавамъ толкозъ приходи, ако не вѣрвашъ, сла въ банката, имамъ и такива и такива приходи отъ туй мѣсто, такива и такива отъ онова“ — това може да се прослѣди. Но по никакъвъ начинъ азъ не мога да се съглася това да става за свободнитѣ професии и за търговцитѣ. Тамъ това не може да става, защото нѣма какъ да опрѣдѣлимъ, нѣма едно обективно мѣрило, което да е еднакво и за фискалния чиновникъ, и за кмета, и за учителя, и за тогозъ и за оногозъ. Такова именно мѣрило нѣма, а има произволно мѣрило: ако нѣкой е отъ нашата партия или е по-симпатиченъ, по-малко данъкъ ще му туримъ, ако ли не — много приходи има, много данъци трѣбва да плаща. Въ чл. 18 на законопроекта има една неправда. Въ този членъ се казва: (Чете) „Всички приходи, произхождащи отъ съвмѣстното дѣйствието на капитала и труда, се отнасятъ къмъ тази категория, а именно: . . .“, като ги изброява, най-накрай казва: „ . . . отъ обработаното на наета земя, отъ скотовѣдство и отъ занаяти и пр.“ „Отъ обработване на наета земя и отъ скотовѣдство“ — по тѣзи двѣ нѣща азъ искамъ да спра вашето внимание. Въ чл. 5 на законопроекта се казва, че не подлежатъ на облагане по този законъ приходитѣ, които се получаватъ отъ имотъ, който плаща поземеленъ налогъ.

Тукъ вече виждаме едно отстъпление, едно противорѣчие съ по-първия членъ. Ще излъже, че она стопанинъ, който самъ обработва своята земя, самъ я оре, самъ я копае и жъне, нѣма да плаща нищо друго, освѣнъ поземеленъ налогъ. Ако, обаче, по една или друга причина, той даде своя имотъ да го обработва другъ нѣкой, колко данъци мислите ще плаща? Тѣмо три: първо — поземеленъ налогъ, второ — данъкъ върху приходитѣ, които той получава отъ наемитѣ, защото то е вече наемъ отъ полски имотъ, и трето — и онзи, който обработва, наемателятъ на имота, и той ще плаща върху приходитѣ. Е, могатъ ли, г. г. народни прѣдставители, да се дератъ три кожи отъ една овца?

Д. Ганчевъ: У насъ могатъ.

К. Попкръстевъ: Това не е възможно. Единъ пакъ възприетъ принципътъ, че онзи имотъ, който плаща поземеленъ налогъ, не трѣбва да плаща другъ налогъ, по никой начинъ не трѣбва да фигурира и тази забѣлжка въ чл. 18.

М. Таневъ: Както вие искате, така е въ проекта. „Приходъ отъ наета земя“ значи не приходътъ на този, който я дава, а на този, който я взема подъ наемъ.

К. Попкръстевъ: Ама не трѣбва да бѣде така. Азъ искамъ да се плаща само поземеленъ налогъ.

М. Таневъ: Така е въ закона.

К. Попкръстевъ: Не е тѣй.

М. Таневъ: Прочетете го.

К. Попкръстевъ: Ще го прочита: (Чете) „Всички приходи, произходящи отъ съвмѣстното дѣйствие на капитала и труда, се отнасятъ къмъ тая категория, а именно: всички печалби отъ разни видове търговски занятия на едро и дребно, включително фабрикация и търговия съ тютюнъ и спиртни питиета, издателство на книги, вѣстници и списания, печалби отъ продажба на земи и сгради, когато това се върши съ цѣль за печалба, отъ разни индустриални занятия, отъ обработването на наета земя, отъ скотовѣдство и отъ занаяти и пр.“

М. Таневъ: Отъ обработване на „наета“ земя.

К. Попкръстевъ: Да се обяснимъ, тогава. Значи, тая земя, която е наета, нѣма да плаща никакъвъ данъкъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ: Ще плаща наемателятъ, а не наеодавецътъ.

К. Попкръстевъ: Ама защо да плаща наемателятъ? Не е право да плаща наемателятъ, защото той нѣма своя собствена земя; той трѣбва да плаща наемъ за земята и слѣдъ това да плаща данъкъ, задѣто я обработва. Вие туряте съ това троенъ данъкъ, което е едно условие три пати по-неблагоприятно, отколкото това на наеодавеца. Нека не се туря, г. г. народни прѣдставители, наемателятъ въ по-неблагоприятни условия отъ наеодавеца. Защото, какво ще излъже? Не е наеодавецътъ, който ще пострада, защото той ще вземе отъ наемателя и за поземеленъ налогъ, и за данъкъ върху приходитѣ; наемателятъ е, който ще пострада. Азъ знамъ едно възражение, което може да се направи и което даже дочухъ: добръ, но ако дойде нѣкой прѣдприемачъ и вземе да обработва голѣми имения . . .

П. Паранновъ: Чишлици.

К. Попкръстевъ: . . . и да спечели милиони левове? Не бойте се, г. г. народни прѣдставители! Въ земледѣлието, особено едрото, малко сж ония хора, които сж спечелили. Тия, които иматъ 7—8—10.000 декара и не ги обработватъ сами, тѣ обикновено губятъ. Най-добъръ свидѣтель за това може да ни бѣде г. министърътъ на финанситѣ. Той като има чишликъ отъ 8 или 10 хиляди декара, какво получава отъ него? Нищо не получава.

Д-ръ Х. Мутафовъ: Може ли да се разсждава така, че, ако Иванъ, Драганъ, или еди-кой не печели, никой не може да спечели и да възведемъ това въ принципъ? Единичнитѣ случаи не могатъ да се групиратъ и да бѣдатъ възведени въ принципи.

К. Попкръстевъ: Недѣйте смѣсва принципитѣ на политическата икономия съ принципитѣ на българската дѣйствителностъ, защото тази дѣйствителностъ често пакъ отрича редъ принципи, поне тѣй, както се схващатъ отъ нѣкои наши млади икономисти. Чишличинъ въ България нѣма прокопсали. Прокопсали сж само тия, които по цѣль денъ, баща, и майка, и синъ, стоятъ надъ плуга, или надъ ралото, а не тѣзи, които експлоатиратъ съ чужди работници; тѣ обикновено пропадатъ. И у насъ рѣдко има неипотекирани чишлици, и то такива, които сж само за кефъ. Та, казвамъ, нѣма такава опасностъ. Даже и да има такава опасностъ, даже нашитѣ граждани да напуснатъ своето спокойствие въ града, да напуснатъ модерния и народенъ театри и да дойдатъ въ селото да работятъ, да печелятъ пари, още по-добъръ е за България. Нека стане това, ние го желаемъ. Но то нѣма да стане. Ако то стане, фискаътъ отъ това нѣма какво да загуби. Нека се засили производството, нека тази земя ражда, вмѣсто единъ, два класа. Когато единъ софийнецъ я обработва, а не единъ селянинъ отъ Баховица, ще имаме по-голѣмо производство. А туй голѣмо производство, което можемъ да имаме въ бѣдѣще, когато отиде по желѣзницитѣ навънка, ще си плати своя данъкъ. Отъ тази страна нѣма опасностъ. Тамъ, дѣто се принася и за държавата и за частнитѣ лица, само добро може да се очаква. Та, азъ мисля, че такава опасностъ въ България не може да съществува, токова зло не може да се очаква. Ето защо, не мога да се съглася, тоя членъ да си остане тѣй, както си е.

Д-ръ Х. Мутафовъ: Значи, искате арендаторитѣ да се не облагатъ съ данъкъ върху приходитѣ.

К. Попкръстевъ: Нис, въ България, нѣмаме арендатори. И знаете ли, г-да, кой ще пострада? Който ще плаща, той ще пострада. Кои у насъ даватъ своитѣ земи да ги обработватъ чужди хора? Църквитѣ, монастиритѣ и общинитѣ ги даватъ. Сега съ въвеждането на закона за насърчение на скотовѣдството ние ще разработимъ още по-голѣма частъ отъ меритѣ и ще ги раздадемъ на населението. Значи, вие ще турите въ трудно положение нашитѣ общини, църкви и благотворителни учрѣждения, а не частнитѣ лица, не частнитѣ стопани. Тѣй че, погледнато и отъ туй гледище на въпроса, пакъ не трѣбва да се приеме такъвъ единъ данъкъ. Щомъ като ще трѣбва да се плаща този данъкъ, естествено, иманѣма, трѣбва да се намѣри да се плати. Отъ това ще изгубятъ нашитѣ общини, които иматъ толкова голѣма нужда отъ срѣдства, ще загубятъ и редъ други дружества, които се основаватъ съ цѣль да съдѣйствуватъ за напрѣдка на скотовѣдството у насъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Арендаторитѣ, тѣзи, които взематъ подъ наемъ, ще плащатъ; собственикътъ на земята не се облага.

К. Попкръстевъ: Много добър разбирамъ. Но щомъ като арендаторътъ знае, че ще плаща такъвъ данъкъ, нѣма да му отърва да даде такъвъ голѣмъ наемъ, какъвто би далъ иначе, безъ новия данъкъ.

Г. Добриновичъ: Ще си направи смѣтката, както прѣдприемачитѣ.

К. Попкръстевъ: Азъ ви казахъ кой ще пострада: най-много ще пострададъ нашитѣ общини, а, може би, и държавата, която отдава имоти подъ наемъ.

Послѣ, за скотовѣдството. Защо искате да обложите съ данъкъ и този, който се занимава съ скотовѣдство? Създаваме законъ за насърчение на скотовѣдството, а пъкъ, отъ друга страна, създаваме нови закони за обезсърчение на скотовѣдството. То е въ началото на своето развитие; поне него не облагайте, защото скотовѣдци сѫ обикновено жителитѣ на най-бѣднитѣ балканисти села, които не могатъ да се занимаватъ съ друга индустрия, съ друго занятие и по неволя трѣбва да се отдадатъ на скотовѣдство. Като имъ налагате този данъкъ, вне ги обезсърчавате още повече.

П. Парапановъ: Та у насъ кое ли не е за насърчение: и скотовѣдство, и земледѣлие, и търговия. Тогава отъ дѣ ще вземемъ?

К. Попкръстевъ: Тогава вземете на хората имотитѣ, пъкъ държавата да ги експлоатира и да втриши всичко.

По чл. 20. Азъ бихъ помолилъ г. министра, ако мисли, че този членъ трѣбва да съществува по-нататъкъ, да се съгласи да приеме друга една скала, която нѣма да се чувствува толкова злѣ отъ данъкоплатцитѣ, именно като приеме принципа на *existenzminimum*, и слѣдъ това да се облагатъ приходитѣ така: отъ 300 до 50.000 л. съ 2%, отъ 50.000 л. до 100.000 л. съ 3% и отъ 100.000 л. нагорѣ съ 4%. Вне искате да вземете пари отъ данъкоплатцитѣ; много пари ви трѣбватъ, и много пари искате да вземете.

Министъръ Т. Теодоровъ: Много се различаваме.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Тукъ има втикнатъ единъ данъкъ, прѣмахването на който нѣма да бѣде популярно, но който, споредъ мене, нито е въ клинъ, нито въ ржкавъ. Това е данъкътъ, който се прѣдвижда въ чл. 25 — върху прѣдприятията. Има ли смисълъ такъвъ единъ данъкъ, когато се знае, че той не е нито върху капитала, нито върху прихода...

Министъръ Т. Теодоровъ: Той съществува отъ 17 години.

К. Попкръстевъ: Ама това не ни дава право да го оставимъ и занепрѣдъ. Сега приемаме нова данъчна система и трѣбва да поправимъ тия нѣща. Той не е нито върху капитала, нито върху прихода, защото, по-нататъкъ, въ чл. 31 е казано, че прѣдприемачитѣ ще плащатъ отдѣленъ данъкъ за своятъ печалби.

Министъръ Т. Теодоровъ: Плаща го пакъ държавата.

К. Попкръстевъ: Именно туй е лошото, че съ едната ржка даваме, а съ другата вземаме.

Министъръ Т. Теодоровъ: Това не е вѣрно.

К. Попкръстевъ: Азъ искамъ да изтъкна само едно противорѣчие, една безсмислица въ нашия законъ: държавата взема и същеврѣменно дава. Ни-

каква полза нѣма отъ това, а само издържаме едни чиновници, които да събиратъ данъцитѣ, а пакъ други — да ги раздаватъ. Азъ даже бихъ желалъ въ това отношение да стане и друга една промѣна относително запластитѣ на чиновницитѣ, именно въ чл. 36. Единъ принципиаленъ въпросъ е, г-да, трѣбва ли въ една благоустроена държава, като България, чиновницитѣ да плащатъ нѣкакъвъ данъкъ и има ли смисълъ чиновницитѣ да плащатъ данъкъ на държавата. Азъ поне не намирамъ абсолютно никакъвъ смисълъ и ето защо. Държавата е, която дава заплатитѣ — азъ говоря само за държавнитѣ чиновници, а не за частнитѣ — държавата е, която одържа отъ тѣзи заплати въ видъ на данъкъ. Вмѣсто да се правятъ такива гаврила съ финансовата наука, много по-рационално е, ако намираме, че заплатитѣ на чиновницитѣ сѫ много голѣми, да ги намалите съ 2, 3, 5, 10% и така имъ изплащайте мѣсечнитѣ заплати, а не да издържате едни бирници, които да събиратъ, и други, които да раздаватъ, защото ние сме бактинисали отъ чиновницитѣ, безъ да има нѣкаква полза отъ тѣхъ. Държавата каквото вземе отъ чиновника, дава го обратно; по-добъръ е да не го взема, а да даде на чиновника това, което счита, че е справедливо. Трѣбва да се прокара въ този законъ, защото е една голѣма реформа, държавнитѣ чиновници да не плащатъ никакъвъ данъкъ и по такъвъ начинъ да лишимъ отъ възможностъ нашитѣ другари отъ земеделския лагеръ да правятъ сравнение, какъвъ процентъ данъкъ плащатъ чиновницитѣ и какъвъ земеделцитѣ. Азъ ви казахъ: ако е въпросъ за сравнение, ние можемъ да дадемъ 20% повече заплата на чиновницитѣ и да имъ туримъ 20% повече данъкъ. Отъ това чиновницитѣ нѣма абсолютно нищо да загубятъ, само че процентътъ на облагането ще се увеличи. Туй не е разумно, туй значи само да се лъжемъ, да си играемъ на финансова наука и държавни бюджети.

Друго едно нововведение, което, споредъ мене, си нѣма мѣстото, е това, прѣвидено въ чл. 14. Съ този законъ вне обръщате всѣки единъ търговецъ въ бирникъ; карате всѣки търговецъ да държи специални бирнички книги: кой взема пари отъ него, кой дава, кой какъвъ данъкъ трѣбва да плаща; въ 15 дни отъ деня на събирането на данъка да го внесе въ държавното съкровище и да се ползува съ 2% отъ събранитѣ данъци. Щомъ приемаме, че всѣко лице трѣбва да подава декларация за своя приходъ, нека то бѣде длъжно да даде декларация и за тоя приходъ, който е получило отъ кредитното учрѣждение или отъ търговеца, но не да задължавате търговцитѣ, частни лица, да държатъ бирнички книги. Туй е крайно нерационално, туй значи да товаримъ гражданитѣ съ работи, които не сѫ длъжни да изпълняватъ, още повече, че въ другитѣ членове на закона се казва, че не може да се искатъ свѣдѣния отъ едно кредитно учрѣждение за кредитоспособността и материалното положение на единъ клиентъ. Щомъ това е тайна, какъ да не бѣде тайна и това, какво е вложилъ въ нѣкоя банка или у нѣкое лице? И то трѣбва да бѣде тайна.

Макаръ че съ този законъ се дава по-голѣмо прѣимущество на данъкоплатцитѣ въ облагателнитѣ комисиии, сѣ пакъ прѣобладаватъ държавнитѣ чиновници, както въ втората, така и въ третата комисиия. Това нѣщо ще трѣбва да се отмѣни, ако искаме да реализираме нѣщо по-добро отъ съществуещото. Напр., четете чл. 57 отъ закона, който казва: „Контролната комисиия се състои отъ окръжния финансовъ началникъ за прѣседателъ и членове: единъ отъ помощницитѣ му, прѣседателя на окръжната постоянна комисиия и прѣдставителъ на търговско-индустриалната камара“. Е, питамъ ви азъ, щомъ като финансовиятъ началникъ е тамъ, каква работа има неговиятъ помощникъ? Финансовиятъ начал-

никъ е, който ще прѣдставлява фиска, той е, който ще защитава неговитѣ интереси, ако е потребно, въ кръга на справедливостта и на закона; нѣма нужда отъ такъвъ помощникъ, защото, каквото каже началникътъ, това ще каже и помощникътъ; ако помощникътъ каже друго, утрѣ ще бѣде изгоненъ. Въ такъвъ случай правимъ контрола на другитѣ двама илюзоренъ, тѣхното мнѣние никога нѣма да бѣде прѣобладающе, защото помощникътъ ще бѣде дѣсна рѣка на прѣседателя; тѣ ще гласуватъ двамата, а другитѣ нека си приказватъ колкото щатъ. Ще трѣбва началникътъ или неговиятъ помощникъ да остане за прѣседателъ на комисията, и по единъ членъ отъ постоенната комисия и отъ търговската камара. Сжщото нѣщо трѣбва да стане и за върховната комисия.

Друга една бѣлѣжка, която ще направя, то е по чл. 87. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че ако ние приемемъ този членъ тѣй, както си е, ние ще направимъ въ България рушветътъ задължителенъ, и ето защо. Първата алинея на този членъ гласи: (Чете) „Финансовитѣ началници, тѣхнитѣ помощници и финансовитѣ агенти иматъ право да влизатъ прѣзъ работното врѣме въ мѣстото, дѣто се извършва занятие, подлежаще на данѣкъ, да събиратъ свѣдѣния, нужни за облагането, и да надзираватъ за правилното изпълнение на тоя законъ.“ Азъ съмъ единъ търговецъ. Дойде пазаренъ день, когато има альшпъ-веришпъ. Хопъ, пристига финансовиятъ агентъ. Ще ме наблюдава той, какво азъ правя. И, разбира се, най-напрѣдъ ще гледамъ не моитѣ клиенти, какво искатъ, но ще гледамъ финансовия агентъ какво иска. Ще му кажа „Добрѣ дошълъ“; ще трѣбва да го приема. Слѣдъ това финансовиятъ агентъ ще постои малко. Естествено, той ме тормози, защото съ своитѣ погледи, съ своето обръщение, съ своето движение, съ своето стоене, безъ да върши нѣщо, ме измъчва ужасно!

М. Такевъ: Па има право и регистритѣ да гледа.

Г. Добриновичъ: Вселява страхъ.

К. Попкрѣстевъ: Какво ще направя азъ? „А бе, момче, колко ти плаща държавата?“ — 100 л. — „Ще ти стигнатъ ли 100 л.? Животътъ стана скъпъ“. Хилиди мотиви. „Я на ти толкозъ, хайде, върви си.“ Туй ще го направите задължително. Друго нѣщо ще кажете: ама ние вѣрваме въ търговцитѣ, особено въ агентитѣ. Добрѣ. Агентътъ ще стои, пѣкъ най-подиръ ще каже: „Я ми дай тази басма“. Азъ ще му я дамъ драговошно, ще му я отрѣжа. „Колко струва?“ — „Нѣма нужда“, ще му кажа. Тринкелдъ, ще му я дамъ безъ пари. Ако е много добросъвѣстенъ човѣкътъ, ще му кажа, ако струва 10 л., дайте 5 л., че го вземете. И не можете да накарате търговеца да иска дѣйствителната цѣна.

Министъръ Т. Теодоровъ: Има ли го това въ члена?

К. Попкрѣстевъ: Има го, г. министре; то се разбира.

Министъръ Т. Теодоровъ: Агентътъ може да влѣзе въ заведението, за да си състави понятие.

П. Парапановъ: Само свѣдѣния да събере.

К. Попкрѣстевъ: Шомъ има този членъ въ закона, той ще счита за своя длѣжностъ, всѣки пѣтъ, когато търговецътъ има много работа, тогава да отиде да го наблюдава какви сдѣлки върши.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ами ако го изпѣдишъ, ако нѣма право да влѣзе?

К. Попкрѣстевъ: Кой данѣкоплатецъ смѣе да изпѣди единъ финансовъ агентъ?

Министъръ Т. Теодоровъ: Ами ако иска да провѣри доходитѣ на нѣкого, какъ може да направи това, ако нѣма достѣпъ въ заведението му? Какъ може да си състави мнѣние за Вашитѣ операции, ако не влѣзе въ заведението Ви, за да види какво има тамъ? Какъ ще Ви обложатъ, ако нѣма достѣпъ финансовиятъ агентъ въ заведението Ви? Дава му се достѣпъ да може да влѣзе, а не да Ви стои тамъ надъ главата, да му рѣжете басма или да му давате пастарма. Това не се прѣдвижда. Той трѣбва да има достѣпъ въ заведението Ви за изпълнение на закона. Който не е добросъвѣстенъ агентъ, има сждилища, има началство. Немъ ще дойде тамъ да стои надъ главата Ви?

К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ние трѣбва да познаваме психологията на нашия данѣкоплатецъ; всѣки иска да плати по-малко.

Министъръ Т. Теодоровъ: Агентитѣ и сега иматъ това право. Идватъ ли у Васъ да Ви седатъ надъ главата? И безъ да е писано въ закона, необходимо е да има достѣпъ въ заведението.

К. Попкрѣстевъ: Азъ по-рано можехъ да му кажа да си излѣзе, но сега, ако посмѣя, той ще каже: „Законътъ тѣй гласи“. Ако му кажешъ това, той ще ти каже: „Азъ ще те обложатъ тѣй, както трѣбва; ако имашъ 5.000 л. приходъ, ще ти турятъ 50.000 л., за да ти кажа, какъ така се обръщашъ къмъ единъ финансовъ чиновникъ“. Тия нѣща сж възможни и ще ставатъ, и подирѣ, когато се случатъ, да не е чудно, че сж ставали.

П. Парапановъ: На-ли има комисии?

Министъръ Т. Теодоровъ: Агентътъ надзирава само за правилното изпълнение на закона. Това изрично е казано.

К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не се съмнѣвамъ въ добросъвѣстността на г. министра.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама тѣй е казано изрично: „за да надзирава за правилното изпълнение на закона“.

К. Попкрѣстевъ: Зная, не се съмнѣвамъ въ Вашата добросъвѣстностъ, но какъ ще се изпълнява отъ нашитѣ агенти, които ги имаме; затуй Ви разправамъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Има дисциплинаренъ редъ, има и изпѣждане.

К. Попкрѣстевъ: Г-да! Още една бѣлѣжка ще направя, и слѣдъ туй ще свърша.

С Пипевъ: Ако агентътъ не е отъ нашата партия, какво ще прави?

К. Попкрѣстевъ: Ако агентътъ не е отъ нашата партия, десетъ пѣти повече ще ме обложатъ — то се знае, азъ го казахъ. — Въ постѣдната алинея на чл. 105, се казва: (Чете) „Ако нарушителътъ умре, прѣслѣдватъ се наследниците му, до размѣръ на останеното имъ наследство.“ Съ този членъ, г. г. народни прѣдставители, ние въвеждаме отговорността на умрѣлитѣ. Азъ не съмъ противъ това да се прѣслѣдватъ и умрѣлитѣ, но да не се наказватъ живитѣ, и заради туй искамъ да се изхвърли този членъ, защото той

ще допусне такава една ужасия, каквато никой другъ членъ не може да допусне. Съ този членъ се иска да се контролиратъ приходитѣ на всѣко едно лице, откогато се е родило, докато ще умре. Умре ли лицето, веднага фискалната власт отива и констатира какво е оставило: пари, каса и всичко, и казва на наследниците: „Баща ви прѣзъ това врѣме е далъ декларация само за такъвъ приходъ, а нерденъ-нерей такова наследство да остави този човѣкъ? Това е невъзможно“. И какво ще стане? Давността е петъ години. Ако си отъ нашитѣ, работата много лесно ще се уреди; ще се каже: толкова приходъ има, толкова капиталъ остава. Но ако не си отъ нашитѣ, тогава е друго. Да е една година давността, ще трепери човѣкъ една година, ще прѣмине, но тя е петъ години.

Д. Ганчевъ: Ще го гонятъ до девета рода.

Министъръ Т. Теодоровъ: Сега, като нѣма никаква давностъ, като откриватъ, че си направилъ нарушение, и подиръ 15 години пакъ ще те осждятъ. Давалъ си пари подъ лихва, не си платилъ патента — ще ти съставятъ актъ и ще те глобятъ. Сега нѣма никакъвъ срокъ и може да треперишъ 15 години.

К. Попкръстевъ: Азъ мога да имамъ свидѣтели и да докажа, че туй не е така; мога да се оправдая. Но когато за грѣшкитѣ на бащата искате да накажете синоветѣ, които не разполагатъ съ книгата на бащата, нито съ свидѣтелитѣ му, нито съ неговитѣ извинителни мотиви, какъ тѣзи наследници ще се извинятъ? Тамъ е именно въпросътъ, че ще наказватъ наследниците заради грѣшкитѣ на бащата. Туй нито пеналната наука, нито финансовата наука допускатъ, не трѣбва да се допуска и отъ нашето законодателство. Защо вне ще ни карате по такъвъ начинъ да се откажемъ приживѣ отъ нашитѣ бащи да имъ кажемъ: „Не шемъ вашето наследство, вашитѣ имания и нѣмания, ще отидемъ другагѣ на печалба, защото съ туй ще си допринесемъ страшни главоболния, да ни прѣслѣдватъ, да ни тормозятъ тия или ония фискални власти.“

Министъръ Т. Теодоровъ: Изрично е казано, че ще отговарятъ въ размѣръ на полученото наследство, и то за нарушенията, които е направилъ наследодателътъ. Общото правило е, че за другитѣ нарушения, като умре човѣкъ, не се прѣслѣдва, но за фискалитѣ не е тѣй. Туй сж парични наказания, които трѣбва да плати наследникътъ. Това не е чудно. Вне сте юристъ.

Г. Добриновичъ: Какъ бацитѣ отговарятъ за малолѣтнитѣ си дѣца, когато послѣднитѣ направятъ нарушение?

К. Попкръстевъ: Но, г. министре, прѣдставете си, че наследниците продадатъ наследството . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Тукъ не се касае за глоба.

К. Попкръстевъ: Глоба е това, г. министре.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама тази глоба е отъ фискаленъ характеръ. Когато умре нѣкой, за други глоби не плащатъ наследниците.

К. Попкръстевъ: Това е глоба, и като глоба, трѣбва да се плати отъ наследниците. Прѣдставете си другъ случай: бащата умре и наследниците, ако сж малко хайрили, продадатъ наследството. Слѣдъ една година сѣща се единъ финансовъ агентъ, че тия хора сж продали много повече, отколкото баща имъ е ималъ; бащата е вършилъ такива и такива нарушения, но тѣ продали всичко.

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма да бѣде така. Това е за нарушения, които сж констатирани при живота на бащата и неплатенитѣ глоби ще ги платятъ наследниците; нѣма да се освободятъ отъ тѣхъ.

К. Попкръстевъ: Значи, трѣбва да се състави актъ приживѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Естествено, когато е билъ живъ бащата.

К. Попкръстевъ: Но ако по-подиръ стане?

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама тѣй е, то е много резонно и много естествено.

Д. Ганчевъ: Ама Вие да тълкувате закона.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама тѣй е законътъ.

К. Попкръстевъ: Въ закона е казано: ако нарушителътъ умре, прѣслѣдватъ се наследниците му до размѣръ на останалото имъ наследство.

Министъръ Т. Теодоровъ: Разумѣва се, като иматъ, ще го платятъ. Ако е осжденъ, разбира се.

К. Попкръстевъ: Но ако не е осжденъ?

Министъръ Т. Теодоровъ: И да не е осжденъ, пакъ сжщото. Прѣслѣдването ще се продължи въ тѣхното лице, ако има съставенъ актъ и постановление.

К. Попкръстевъ: Но тѣ нѣматъ никакви писмени доказателства, нито свидѣтели, за да знаятъ . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: На умрѣлъ човѣкъ не може да се състави актъ — разберете това, то е безсмислено — за нарушенията, които е вършилъ. Но за живъ човѣкъ, ако е съставенъ актъ, то плащатъ наследниците му. Кой ще иде на умрѣлъ човѣкъ да съставя актъ?

А. Мандевъ: И сега е тѣй.

Министъръ Т. Теодоровъ: Никой не се съмнѣва въ това.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ свършихъ ония бѣлѣжки, които считахъ за нужно да направя тукъ прѣдъ васъ относително новия законопроектъ. Отначло още казахъ, че материята е много трудна, че даже, ако нѣкадѣ грѣша, грѣша не толкозъ отъ недобросвѣстностъ, защото азъ мисля, че ви увѣрихъ въ своята добросвѣстностъ, а може-би затова, защото законопроектътъ се внесе много късно, та възможно е нѣкон работи да не съмъ ги доразбралъ. Отъ туй, което съмъ разбралъ, се увѣрихъ, че този законъ тѣй, както е, не трѣбва да го има въ България.

Г. Добриновичъ: Тогава, по-добрѣ забѣлѣжитѣ на Паякова да останатъ.

К. Попкръстевъ: Ако г. министърътъ се съгласи да направимъ нѣкои сжществени измѣнения слѣдъ основни проучвания, тогава той може да бѣде приемливъ и тогава дѣйствително може да отговори на ония протести, които толкозъ много се сипѣха отъ 2—3 години насмъ, относително паяковитѣ забѣлѣжки и по-сетнѣшнитѣ забѣлѣжки. Ако ли не, азъ мисля, че ние съ този законопроектъ легализираме едно незаконно положение. Съ тия думи, азъ мисля, че изпълнявамъ моя дългъ като народенъ прѣдставителъ и съмъ увѣренъ, че ако ние желяемъ доброто на България, ако не искаме хората да бѣдатъ едни

низки твари, а хора здрави и стоещи на краката си, ако не искаме да слоим и последните хора, които ще стоят, без да се прѣгърбят прѣд държавата, то трѣбва да не приемем този законопроектъ. Азъ вѣрвамъ въ бѣдѣето на нашата България, азъ вѣрвамъ въ бѣдѣето на нашето производство, въ нашето културно развитие, и туй бѣдѣе, именно ме кара да говоря въ този смисълъ. Апелирамъ, прочее, къмъ чувствата на г. министра да отложи гласуването на този законопроектъ, за да се изучи по-добрѣ. Съ туй свършвамъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: За да останатъ забѣлѣжитѣ на Паякова на грѣба ви, противъ които викате. Затова ще го отложи, но вие ще видите какво ще имате тогава. Искайте други реформи, но не искайте да се отложи.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Димитъръ Ганчевъ.

Д. Ганчевъ: Врѣмето е напрѣдвало и не ще мога да свърша. Нека се отложи заседанието за утрѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Говорете; ако не свършите, ще продължите утрѣ.

Д. Ганчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Много отъ обѣлѣжитѣ и мислитѣ, които имахъ да изкажа по този законопроектъ, се изказаха вече отъ прѣждоговорившия. За да не ви занимавамъ съ тѣхъ и за да не си губя врѣмето напрасно да ги повтарямъ, азъ ще се откажа отъ тѣхъ. Пристъпвамъ направо къмъ въпроса и ще разгледамъ законопроекта за данѣка върху приходитѣ отъ фискална и социално-икономическа точка зрѣние, за да видимъ, доколко той е наврѣмененъ, доколко той е справедливъ и доколко той е полезенъ.

Но прѣди това, азъ искамъ да направя една малка история, за да видите, какъ се е вмѣкналъ у насъ принципътъ за прогресивното облагане на приходитѣ. Нѣкои отъ прѣждоговорившиятъ казаха, че този принципъ датира отъ много отдавнашно врѣме. Азъ нѣма да се ровя изъ далечното минало, а ще започна отъ 1907 г., и отъ туй, което ще кажа, че си съставите едно заключение, доколко у насъ сериозно се прилага единъ такъвъ законъ, съ който се прави една крупна данѣчна реформа, която въ другитѣ страни се изучава съ редъ години и по която се написватъ цѣли томове. У насъ всичко това може да се направи съ два члена и петъ забѣлѣжки, прокарани въ полунощъ въ навечерието на закриването на Събраниято, когато народнитѣ прѣдставители, може би, сѣ дрѣмѣли по банѣитѣ. На 22 декемврий 1907 г., въ навечерието на закриването на сесията на XIII-то обикновено Народно събрание, тогавашниятъ министъръ на финанситѣ, покойниятъ Лазаръ Паяковъ, успѣ да прокара безъ дебати и безъ никакви прѣдварителни проучвания законъ за допълнителна таблица на разредитѣ. Това бѣше на 22 декемврий 1907 г. Въ началото на януарий, слѣдующата година, дойде на власт демократическото правителство, и то не приложи този законъ, нито въ 1908 г., нито въ 1909 г. Ние смѣтахме вече, че той е погребанъ, когато на 1910 г. облагателнитѣ комисии почнаха да дѣйствувать.

Министъръ Т. Теодоровъ: Отъ 1909 г. почнаха.

Д. Ганчевъ: Но усилиха работата си отъ 1910 г. Шомъ се узна за прокарането на тѣзи драконовски забѣлѣжки, раздвижи се цѣлниятъ търговски свѣтъ въ България, събраха се търговскитѣ камари на извъреденъ конгресъ, разгледаха отъ всѣка една страна тѣзи забѣлѣжки, този прогресивенъ да-

пѣкъ и издадоха едно цѣло изложение, което азъ имамъ тукъ на рѣката си, но нѣмамъ врѣме да ви чета нѣкои откъслечи отъ него, за да видите, какъ търговскитѣ камари гледаха на този данѣкъ. Слѣдъ това започнаха да се занимаватъ съ сѣщия въпросъ търговскитѣ дружества въ България. Търговското дружество въ Варна, търговското дружество въ Русе така сѣщо издадоха обширни реферати, които се напечатаха — азъ ги имамъ тукъ — и всички се произнесоха противъ. Това не бѣше достатъчно. Прѣзъ октомврий мѣсецъ 1909 г. търговскиятъ съюзъ свика тукъ втория търговски конгресъ, който заседава на 18, 19 и 20 октомврий сѣщата година, държа се единъ обстоенъ рефератъ, изработи се единъ обстоенъ мемоаръ, който, може да се каже, е една академическа студия и прави голѣма честъ на неговия авторъ — послѣ ще го кажа кой е. Прѣди да бѣде поднесенъ този мемоаръ, търговскиятъ конгресъ избра една 14-членна депутация, която да отиде при министъръ Саллабашева, за да му направи своето изложение отъ името на търговския конгресъ и да му каже, че тѣзи забѣлѣжки тѣй, както сѣ, не трѣбва да се прилагатъ, защото ще бѣдатъ крайно несправедливи и съсипателни за нашата търговия и индустрия. Отговорътъ, който даде тогава министъръ Саллабашевъ, не задоволи насъ, не задоволи и търговския конгресъ. И тогава бѣде изработенъ този мемоаръ и съ една особена депутация бѣше поднесенъ на тогавашния прѣдседателъ на Народното събрание г. Славеиковъ, но, за голѣмо съжаление, азъ съмъ длъженъ да констатирамъ тукъ, въ сѣщата ограда, че когато въ София се затваряше чаршията, тогавашниятъ министъръ на финанситѣ стана и каза: „Да, подочухъ, че има такова пѣщо, нѣкаква брошурка, нѣкаква книжка“. Толкова се заинтересувалъ той да види какво искатъ търговцитѣ въ този мемоаръ, да-ли сѣ прави или не. Значи, този мемоаръ е билъ нѣкаква книжка, нѣкакъвъ парцалъ, за който министърътъ не се е заинтересувалъ да погледне да види какъвъ е. Слѣдъ всичко това, слѣдъ всички тѣзи протести, реферати и конгреси, пристѣпи се вече къмъ работа. Почнаха облагателнитѣ комисии да облагатъ. И азъ тукъ ще ви прочета само нѣколко имена, за да видите каква справедливостъ, каква искреностъ проявиха въ изпълнение на служебния си дългъ нашитѣ фискални чиновници, агенти, тѣзи, на които вие ще дадете да прилагатъ този законопроектъ, който утрѣ ще стане законъ. Оттамъ вие можете да вадите заключение, да-ли трѣбва да имате вѣра въ тѣзи хора, че тѣ ще бѣдатъ справедливи, или ще вършатъ произволи такива, каквито сѣ вършили прѣди. Азъ нѣма да ви говоря, г-да, приказки; ще ви говоря това, което лично съмъ констатиралъ — лично азъ съмъ правилъ тази анкета — за да видите какви чудовищни облагания сѣ вършени у насъ, такива, каквито не сѣ могли да ставатъ и въ Индокитай, за който говорѣше прѣждоговорившиятъ г. Николовъ — това само у насъ може да стане. И така, само нѣколко примѣра ще ви приведа, за да видите. Фирмата Р. Мирковичъ и С-не, която току-що бѣше отворила своя клонъ въ София и едва бѣше сортирама своя чешитѣ стока въ магазина, изеднѣжъ се облага съ 3.000 л. годишенъ патентъ.

С. Пилевъ: Вмѣсто 300 л.

Д. Ганчевъ: Стефанъ Влаховъ, който е единъ комисионеръ, плащалъ по-рано 100 л. данѣкъ, изеднѣжъ — 1.000 л. Братя Бѣклови сѣ плащали 350 л., изеднѣжъ — 2.900 л. Аврамъ Мешуламъ е плащалъ 250 л., изеднѣжъ — 1.000 л. Аврамъ Моше и синове — 300 л., изеднѣжъ — 1.000 л. Братя Исакъ Апшеръ Леви сѣ плащали 300 л., изеднѣжъ — 1.500 л. Шуле Зилберманъ, тенекеджия, плащалъ 300 л., изеднѣжъ — 2.700 л.

П. Парапановъ: Не ще да е тенекеджия.

Х. Новачевъ: Недѣйте го прѣдставлява за тенекеджия.

Д. Ганчевъ: Транспортното дружество е плащало 400 л., изеднѣжъ — 4.000 л. и т. н. и т. н. Но стига толкова. Това повдигна цѣла буря отъ негодувания между търговския свѣтъ.

Но недѣйте мисли, че само въ София комиситѣ сж вършили това нѣщо; то е вършено навсѣкѣдѣ въ провинцията. Азъ ще ви прочета за нѣкои фирми и въ провинцията. Въ Радне-Махле, една гара, дѣто има дребни търговци, житари и манифактуристи, които продаватъ дребна стока — това е много характеристично и трѣбва да се забѣлѣжи — на х. Ангелъ х. Петковъ — може-би това ще ви се види невѣроятно — данѣкътъ му е увеличенъ отъ 820 л. на 2.500 л.; на синове П. Ангелови отъ 515 л. на 2.285 л.; на Узунова и Чакаловъ отъ 140 л. на 1.500 л. и т. н. По-нататѣкъ нѣма да се спирамъ.

И. Минчевъ: Дребни търговци ли сж тѣ?

Д. Ганчевъ: Азъ лично не ги познавамъ, но да се увеличи данѣкътъ отъ 140 л. на 1.500, това не разбирамъ.

Й. Киревъ: Но правъ ли е билъ данѣкътъ, който тѣ сж плащали до него врѣме?

Д. Ганчевъ: Може да не е билъ правъ, но по този начинъ данѣкъ никѣдѣ не се налага — да се увеличи изеднѣжъ отъ 140 на 1.500 л.

Й. Киревъ: Азъ пъкъ ги познавамъ много добрѣ. Тѣ сж търговци, и освѣнъ това тѣ сж и лихвари. Х. Ангеловъ х. Петковъ е плащалъ дотогава 150 л. данѣкъ — човѣкъ, който разполага съ хиляди левове капиталъ е плащалъ колкото единъ дребенъ търговецъ.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Нѣмате думата, г. Киревъ.

Д. Ганчевъ: Такива чудовишни облагания, каквито ви цитирахъ, сж ставали навсѣкѣдѣ въ България: и въ Стара-Загора, и въ Видинъ, и въ Русе, и въ Бургазъ, и въ Варна и навсѣкѣдѣ се повдигаха масови движения и протести. Венчко това долиташе въ София до търговската камара, до търговския съюзъ, до търговското дружество и намъ се налагаше дѣлъгъ, като имахме на рѣка тѣзи данни, да отидемъ при министра на финанситѣ, да му изложимъ всичко това и да го помолимъ да спре това облагане, защото с крайно несправедливо. Туй е, което докара търговцитѣ да негодуватъ и да протестиратъ. Една 14-членна депутация се избра отъ страна на първитѣ търговци, банкери и отъ еснафа тукъ, въ София, въ която бѣше и моята скромность. Отидохме при финансовия министъръ г. Ляпчевъ. Да видите сега какъ у насъ единъ министъръ гледа на една данѣчна система и каква справедливостъ вѣе отъ него отъ висотата на положението, което заема. Отидохме и му изложихме накъсо всичко това. Г. Ляпчевъ ни заяви: Азъ, като министъръ, по принципъ съмъ противъ прогресивно-подоходния данѣкъ, защото той ще съсипе нашата молада едва зараждающа се търговия и индустрия. Това, г-да, е мое лично мнѣние, но като министъръ, понеже това е единъ законъ, макаръ че ги наричатъ забѣлѣжки, дълженъ съмъ да ги приложамъ. — „Добрѣ, казваме, ние, защо не ги приложимъ въ 1908 и 1909 г., а ги прилагате сега, давате имъ обратна сила и искате да платимъ за миналитѣ години — 1908 и 1909 г.“ Пропуснахъ да

ви кажа, че искаше да се плати данѣка по новото облагане и за тѣзи минали години. „Когато търговецътъ е приключилъ вече своя търговски балансъ и е плащалъ данѣкъ 150 л., какъ сега му искате да плати 1.500 л.? Значи, трѣбва да доплати разликата, както и я доплати — затова ще говоря по-нататѣкъ. Значи, дава се обратна сила на тѣзи забѣлѣжки и искате данѣкъ и за минали години. Когато търговецътъ е приключилъ своя търговски балансъ, отдѣ ще вземе тѣзи пари да ги плати? Г. Ляпчевъ каза тогава: „Азъ отъ тази маса не мога да давамъ никакви разпореждания на нашитѣ финансови чиновници да намаляватъ или увеличаватъ данѣка; това е тѣхна работа; отпослѣ контролнитѣ комисии ще си кажатъ думата“.

П. Парапановъ: И така е затъ.

Д. Ганчевъ: Нѣщо повече. Толкова г. Ляпчевъ гледаше сериозно на тази търговска депутация, която бѣше отишла при него по единъ толкова важенъ и сериозенъ въпросъ, че взе да се шегува тамъ. Между другото, когато ние видѣхме накѣдѣ вѣе вѣтърътъ и че става излишно да водимъ примирие съ него, . . .

С. Пипевъ: И да се молимъ.

Д. Ганчевъ: . . . най-сетнѣ казахме, че това е въпиюща несправедливостъ, че ако по такъвъ начинъ се облагатъ търговцитѣ съ такива данѣци, това иде да покаже, че България не е правова страна.

А. Мандевъ: И той ви каза, че по-дълбоко ще ви стрижо.

Д. Ганчевъ: И азъ бѣхъ, който му казахъ: „Сега засѣдава вашата камара; понеже Вие сами намирате, че тѣзи забѣлѣжки сж несправедливи, внесете едно прѣдложение въ камарата и ги отмѣнете дотогава, докогато се изработи единъ особенъ законъ. Ами Вие, казвамъ, когато бѣхте въ вашия демократически конгресъ въ Плѣвенъ, държахте рефератъ и казахте, че, ако е въпросъ да се приеме прогресивното облагане у насъ, ще трѣбва да се изработи единъ законъ най-малко отъ 200 члена. Е, какъ можете съ двѣ забѣлѣжки да прилагате това прогресивно облагане? Вие трѣбва да бждете послѣдователенъ на това, което сте говорили въ опозиция, и днесъ, когато заемате туй мѣсто на министерския столъ“.

С. Пипевъ: Тѣй сж всичкитѣ. По-многого тѣй мислятъ като станатъ министри.

Д. Ганчевъ: Г. Ляпчевъ, за да ни прѣдстави по нагледно какво нѣщо е прогресивно-подоходенъ данѣкъ, казваше: „Прѣдставете си една кола натоварена добрѣ и въ тая кола впрегнати 4 коня. Първиятъ конь, който потегли, естествено, ще потегли по-голямъ товаръ, а слѣдъ него ще потеглятъ и другитѣ коне. Слѣдъ това товарътъ ще се разпрѣдѣли и конетѣ ще вървятъ“. Казваме: „Да, така е. Вие съ тѣзи думи искате да кажете, че натоварената кола е държавниятъ бюджетъ, кочияштѣ — министърътъ на финанситѣ, а конетѣ сме ние, търговцитѣ, индустриалцитѣ и занаятчиитѣ, които ще плащаме, но знайте, че колата, докато вървятъ по едно гладко шосе като оттутъ до Врана, ще вървятъ, но щомъ почне баирѣтъ къмъ Лозенъ, конетѣ ще спратъ, а вие ще почнете да ги бнете съ камшиктъ, за да покарате колата, конетѣ ще почнатъ да хвърлятъ чифтета и тогава и кола и коне ей тѣй ще станатъ“. Разбира се, така трѣбваше да му се отговори, защото той почна да се зевзеклендисва съ насъ, като че сме отишли тамъ да водимъ муабетъ, а не за сериозна работа. Слѣдъ това ние изпълнихме нашата мисия, дадохме

нашият отчетът, какъто трѣбваше, и видѣхме, че никакви резултати нѣмаше отъ нашитѣ постѣпки, които ние правихме.

И. Толевъ: Продължаваха да ви стрижатъ.

Д. Ганчевъ: Всичко остана миндъръ алтънда. Дѣйствително, той каза, че ще стрижемъ по-дълбоко, и прѣкъсна разговора. Ние, като видѣхме, че нѣма другъ изходенъ пътъ, че нѣма кой да се вслуша въ нашитѣ справедливи молби, разбрахме, че тогава не ни оставаше нищо друго, освѣнъ ние, търговцитѣ, да протестираме. И за да подкрѣпимъ този нашъ протестъ, за да бѣде той по-ефикасенъ и да се даде да се разбере отъ онѣзи, на които сѫ повѣрени интереситѣ и правата на гражданитѣ въ България, че тѣ не могатъ по такъвъ начинъ да си играятъ съ насъ, ние затворихме чаршията, нѣщо, което никога отъ освободението на България не е ставало, само въ турско врѣме е ставало. Въ 10—15 минути цѣлата София бѣше въ мракъ, всичко бѣше затворено и тия, които съ желѣзницата идваха отъвън, се чудѣха и питаха, какво е туй нѣщо, какво става тукъ, бунтъ ли е. Два дена чаршията стои затворена. Нашата постѣпка се послѣдва и отъ провинцията: въ Варна, Бургазъ, Русчукъ; въ 26 градове направиха сѣщото. Защо търговцитѣ затвориха своитѣ дукяни? Да-ли отъ кефъ, да-ли за развлѣчение, или за какво? Направиха го затуй, защото ножницата на г. Ляпчева бѣше ударила дълбоко до кожата, даже бѣше започнала да дере и кожата. Слѣдъ това падна демократическото правителство и дойде дневното, коалиционното.

(Прѣседателското мѣсто се заема отъ подпрѣседателъ г. И. Пѣевъ)

Трѣбва да признамъ, че търговцитѣ, които бѣха обложени съ такива грамадни данѣци, се обжалваха на контролната комисиия. На мнозина жалбитѣ или заявленията останаха безъ послѣдствие, но понеже законътъ имъ дава право да отидатъ до по-висшата инстанция, до министъра на финанситѣ, тѣ отидоха. На мнозина отъ тѣхъ се направи извѣстно облекчение, извѣстно намаление; но на мнозина пакъ остана това увеличение на този данѣкъ занятие, тройно, четворно, петорно и шесторно, а на нѣкои остана сѣщото положение, както е било по-рано. Г. министърътъ на финанситѣ, уважаемиятъ г. Теодоровъ, при всичката добра воля и желание — тъй поне менѣ ми е казалъ нѣколко пѣти — нѣмаше абсолютно никаква физическа възможностъ, за да може да провери хиляди заявления едно по едно и да направи нужнитѣ намаления. Разбира се, той бѣше натоварилъ и възложилъ това на своя началникъ Симеоновъ. Когато засѣдаваше Великото народно събрание въ Търново, азъ отидохъ въ неговото министерство да направя една справка, за да видя какво става. На неговата маса намѣрихъ купища заявления и г. Симеоновъ ми каза, че се занимава съ тая работа по заповѣдъ на г. министра, прѣглеждалъ да види какъ какво намаление може да се направи. Направиха се намаления, но и тѣзи намаления пакъ не можаха да задоволятъ всички, пакъ останаха много несправедливости, които не би трѣбвало да останатъ. Така, фирмата Мирковичъ, за която говорихъ, бѣше обложена съ 3.000 л., намали се на 750 л.; Ниновъ и Цаковъ, които по-рано плащаха 200 л., а сетѣ бѣха обложени съ 2.100 л., останаха съ 600 л.; значи, тройно повече; Братя Бѣлови, които по-рано плащаха 350 л., сетѣ обложени съ 2.900 л., останаха съ 950 л., т. е. пакъ тройно повече; Аврамъ Моше и синъ, които по-рано сѫ плащали 300 л., по-сетѣ обложени съ 1.000 л., останаха съ 650 л.; Йозефъ Йерохамъ, който плащаше 400 л., остана съ сѣщия данѣкъ 2.755 л., безъ да му е направенъ единъ сантимъ намаление и т. н.

Не искамъ да ви занимавамъ повече съ тѣхъ, защото сѫ много. Както виждате, и слѣдъ обжалванията, които се направиха прѣдъ контролната комисиия и прѣдъ по-висшата инстанция, пакъ останаха мнозина съ по-високи патенти и данѣци за занятия. И на нѣкои даже нищо не се намали.

Сега, г-да, азъ ви разправихъ една малка история какъ се е развилъ въпросътъ за този прогресивно-подоходенъ данѣкъ у насъ, какъ е билъ той създаденъ, какъ сѫ го прилагали нашитѣ фискални чиновници, какви сѫ били резултатитѣ отъ него и въ какво положение ние се намираме днесъ, когато има да се занимаемъ съ този законопроектъ, който е отъ първостепенна важностъ, защото тукъ не се касае за измѣнение на нѣкои членове отъ извѣстенъ сѣществующъ законъ, а се касае за една крупна данѣчна реформа. И намъ, народнитѣ прѣдставители, се налага дългъ да погледнемъ на него съ всичката сериозностъ, за да не попаднемъ единъ денъ въ сѣщото положение, въ което бѣха нашитѣ прѣдшественици, и да дойде положението дотамъ, щото ние да затворимъ чаршията и пакъ да протестираме. Този законъ не се прави нито за година, нито за двѣ; този законъ ще отиде за много години. Отъ това, което ще приемемъ тукъ, намаления е немислимо да се правятъ, но увеличения азъ съмъ увѣренъ като-те-ли утрѣ ще бѣдатъ направени. У насъ ще дойдатъ такива правителства, които ще кажатъ: до 3.400 л. се облагатъ съ 2%; защо да не е 3%? До 12.000 л. е 4%; защо да не е 5% или 6%? На-ли е работата да се ползува фискътъ, да получава по-голѣми доходи, ще увеличаваме, ще отиваме нагорѣ, ще слѣдваме теорията на г. Симеонова, началника на прѣжитѣ данѣци, при когото, когато прѣди единъ мѣсець отидохъ да направя една малка справка и заговорихме за това именно — тамамъ се работѣше този законопроектъ — той каза: „А бе джанъмъ, туй е справедливо; вие, търговцитѣ, печелите много“ — и ми наведе примѣри на търговци, които печелили много — „затуй, казва, трѣбва да плащате повече“. Това е мнѣнието на единъ началникъ на прѣжитѣ данѣци, че ние много печелимъ и трѣбва да плащаме много.

П. Ивановъ: Защо не стане търговецъ, та и той да печели?

Д. Ганчевъ: Азъ бихъ желалъ този господинъ да напусне мѣстото си въ министерството и да заповѣда при насъ, да види какъ се печелятъ пари въ България. Лесно е да дойде краятъ на мѣсеца и да получи 600 л. заплата, но нека напусне, да дойде при насъ, да има работа съ митници, съ желѣзници, съ передовни платци, съ полици, съ протести и въ края на годината, като приключи своя балансъ, да види колко е спечелилъ. Лесно е да се мисли отъ червената маса, но нека заповѣда при насъ, за да види, че не е сѣщото.

Трѣбва да признамъ, че въ сегашния законопроектъ има извѣстни подобрения. Азъ нѣма да се спирамъ засега да цитирамъ тукъ единъ по единъ нѣкои отъ членоветѣ — ще ги засегна мимоходомъ — но искамъ да говоря по принципъ: е ли врѣме да се въведе у насъ единъ прогресивно-подоходенъ данѣкъ, има ли за това нужнитѣ условия и да-ли съ този законопроектъ, ние, вмѣсто да напиемъ вѣжди, нѣма да изпадимъ очи. Ако е да се говори отъ фискална точка зрѣние, казвамъ ви, той е отличенъ за фиска, защото отъ 7 милиона лева, които прѣдвиждаме тази година въ бюджета, азъ съмъ увѣренъ, че идущата година ще имаме нѣщо повече. Разбира се, то е въ интереса на фиска и г. министърътъ нѣма да откаже, ако постѣпятъ 2—3 милиона лева повече, по тѣзи, които ще плащатъ, тѣ, разбира се, ще трѣбва да се позамислятъ малко повече. По прогресивно-подоходния данѣкъ има двѣ гледища.

Министъръ Т. Теодоровъ: Какъ ще бжде повече, г. Ганчевъ, когато процентитъ сж по-малки? Вие сте поне търговецъ, можете да смѣтате. Всички проценти сж намалени. Какъ правите смѣтка?

Д. Ганчевъ: Да, намалени сж, но съ $\frac{1}{2}\%$ или съ $\frac{1}{4}\%$.

Министъръ Т. Теодоровъ: Съ колкото ще да е, но нѣма увеличение никдѣ. Отдѣ смѣтате, че постѣпленията ще бждатъ повече?

Д. Ганчевъ: Като вземете бюджетитъ отъ редъ години, Вие ще видите, че постѣпленията почватъ отъ 5, 6 и дохождатъ до 7 милиона лева.

Министъръ Т. Теодоровъ: Защото е нараснало богатството, но процентитъ не сж увеличени отъ 17 години насамъ; сжщитѣ проценти сж отъ 1895 г. Отдѣ има у васъ тѣзи страхове, че ще дадете повече? Това сж само думи.

Д. Ганчевъ: Съжалявамъ, че не взехъ дневницитъ да Ви цитирамъ, че когато се направи интерпретация, г. Ляпчевъ стана и заяви: „Всичко, което ще постѣпни, то е куру-гюрюлтия отъ нѣкои думбази. Едва ли ще постѣпятъ сто хиляди лева“.

Министъръ Т. Теодоровъ: То е резултатъ на едно притиснителско таксуване. Тамъ е друга система на облагане; самата система на прогресивното облагане тукъ е непричѣомъ. Говорете по кой начинъ да се гарантиратъ хората при оцѣнката на приходитъ, ще Ви слушаеме и ще принесете една полза. Недѣйите осмжда прогресивно-подоходния данѣкъ. Той е въведенъ у насъ прѣди 15 години, той сжществува, по него ние не можемъ да се върнемъ назадъ. Ще имаме или забѣлѣжки, или единъ законъ както трѣбва: избирайте отъ двѣтъ едно. Азъ прѣдпочитамъ да не го прокарваме, защото ще взема много. Нѣма да има *existenz minimum*, нѣма да има тѣзи намаления, ще вземамъ по-голѣми проценти и ще получа повече приходъ.

Д. Ганчевъ: Прогресивниятъ данѣкъ е въведенъ въ Прусия, въ Англия, въ Италия, но въ Франция още не е въведенъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Оставете Франция, гледайте България, какво е сега и какво ще бжде; тамъ е мурафетътъ. Англия, Франция не ни сж ещѣ.

Д. Ганчевъ: Азъ ще гледамъ Франция, защото Франция има планини злато, а България е бѣдна страна и ние ще въвеждаме прогресивенъ данѣкъ!

Министъръ Т. Теодоровъ: Вижте какво е било вчера и какво ще стане.

Д. Ганчевъ: Вземете, напр., процентитъ въ Ромжния.

Министъръ Т. Теодоровъ: Какви сж?

Д. Ганчевъ: Много по-малки. Азъ имамъ на ръка законопроекта на Ромжния.

Министъръ Т. Теодоровъ: За Франция казахте.

Д. Ганчевъ: Ще говоря и за Франция. — Имамъ законопроекта на Ромжния, който е внесенъ въ 1910 г. въ парламента и до днесъ не е видѣлъ бѣлъ свѣтъ, не е прокаранъ. Тѣхнитѣ проценти започватъ отъ 1.25% и свършватъ съ $3\frac{1}{2}\%$, а ние почваме отъ 2% и свършваме съ 6%.

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣйдѣ на 6%, нѣйдѣ на 7%, а сега сме на 8%, а нѣйдѣ започваме съ $1\frac{3}{4}\%$.

Д. Ганчевъ: Въ Ромжния не сж приели този прогресивенъ данѣкъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Оставете Ромжния. Азъ ще Ви кажа, че въ Дания достигатъ до 12%.

Д. Ганчевъ: И тамъ, когато се внесе такъвъ законопроектъ, прѣдложи се отмѣнението на цѣла редица други данѣци, за да се приеме прогресивниятъ данѣкъ. Азъ ще ви ги чета: данѣкътъ върху мобилитѣ, 3% данѣкъ върху капитала, данѣкъ върху лозята и т. н.; отмѣниха редица данѣци и започнаха съ този процентъ отъ $1\frac{1}{4}$ до $3\frac{1}{2}$. . .

С. Пипевъ: И пакъ не го прокараха.

Д. Ганчевъ: . . . и пакъ не прокараха този законъ. Въ Франция този данѣкъ се изучава отъ редъ години, има написани грамадни томове, видни икономисти сж писали по него и той още не е прокаранъ, а ние тукъ, въ България, щомъ е работа да правимъ по-голѣми данѣци, бързаеме да го прокараме веднага.

Министъръ Т. Теодоровъ: Вие се лѣжете. Ние сме го приели прѣди 17 години, и то е заслуга на г. Гешова.

М. Такевъ: И оттогава сте народниятъ, г. Ганчевъ.

Д. Ганчевъ: Азъ отдевъ загатнахъ, но Вие ме прѣсѣкохте. Азъ искахъ да Ви кажа, че по този въпросъ има двѣ гледища: едното за, другото противъ, и видни държавни мъже, които не можемъ поне да обвинимъ, че сж невѣжки, че не разбиратъ този въпросъ, сж се изказали противъ и сж нарекли този данѣкъ съ имена такива, каквито не зная тукъ да-ли нѣкой ги е казалъ. Желаете ли да ви ги цитирамъ, г. министри, миѣнията на тия видни хора?

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ по-добрѣ зная този въпросъ, цѣлия споръ зная, само че той отдавна е свършенъ.

Д. Ганчевъ: Да, знаете го. — Нѣмаме ние, г. министри, нужнитѣ условия за този данѣкъ. Въ нашия мемоаръ, който отправихме и който ви цитирахъ прѣди малко, е казано, че ние по принципъ не сме противъ прогресивно-подоходния данѣкъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: А сега сте противъ.

С. Пипевъ: Г. Ганчевъ! Разправяйте на насъ.

Д. Ганчевъ: Азъ не съмъ противъ — не съмъ се изказалъ още — но трѣбва да има редъ условия, за да може той да се приложи; а тѣзи условия вие ги нѣмате въ настояще врѣме и за много години нѣма да ги имате. Тамъ е всичката работа. Прогресивниятъ данѣкъ може да е много добъръ данѣкъ, но ние нѣмаме тѣзи условия. А какви сж тѣзи условия? Ще ви ги кажа. Прѣди всичко, ние нѣмаме статистически данни, нѣмаме критерии, за да знаемъ докъдѣ да се облагатъ търговцитѣ и занаятчинитѣ. И ще станатъ такива облагания, каквито сж ставали досега. И върху какво ще се основете при облаганята? Ако вземете София, въ София едва ли ще намѣрите 20 търговски фирми, които държатъ тефтери. У единъ занаятчия какво ще намѣрите, когато не държи никакви тефтери? Отдѣ ще знаете точния приходъ на единъ обушаръ, на единъ кожухаръ, на единъ тенекеджия и пр.?

Министър Т. Теодоровъ: Досега какъ сж го опрѣдѣляли?

Д. Ганчевъ: А, тъй ще го опрѣдѣлятъ: отъ 50 на 200 л., отъ 100 на 300 л. и т. н.? Дѣ е тази финансова администрация у насъ — едно отъ важнитѣ условия — подготвена, съвѣстна, добросъвѣстна, която ще ви облага?

С. Пипевъ: Българска администрация!

Д. Ганчевъ: Азъ отдежъ ви четохъ какъ ни облагатъ сега. Дѣ сж тѣзи хора и колко сж тѣ? На-ли сж сжщитѣ отъ прѣди двѣ години? Тѣ сж днесъ, тѣ ще бждатъ и утрѣ. Имаме ли ние довѣрие, че тѣ ще бждатъ искрени и справедливи? Но ще кажете: въ законопроекта е казано, че ще полагатъ клетва. Полагатъ клетва, но ние знаемъ каква е тази клетва. Ние не можемъ да сравнимъ единъ английски чиновникъ съ единъ български чиновникъ. Както каза уважаемиятъ г. Буровъ, когато говорѣше отъ трибуната, считъ на фиска сж ей тъй голѣми, . . .

С. Пипевъ: Като на бай Гаджова.

Д. Ганчевъ: . . . и само гледа какъ повече да облага. Ние днесъ всѣки день виждаме несправедливоститѣ, които се вършатъ въ митницитѣ. Гледатъ какъ и какъ само да те глобятъ. Тукъ, въ законопроекта, има чѣла глава, която говори глоби, глоби и само глоби. Тогава кждѣ е гаранцията, че този законъ ще бжде приложенъ въ точъ? Ще дойде финансовиятъ чиновникъ, когато му скимне, да рови въ каситѣ и тефтеритѣ ми, за да узнае моята тайна и да я разправи утрѣ въ кръжмата, както имаме вече такива случаи. Азъ знаа, г. министре, такива случаи и, ако желае, да Ви ги разправя насамъ. Хората се довѣриха, видѣха тѣхнитѣ тефтери и вечерта, на чаша бира, казва: „Отъ вѣнъ като гледашъ, голѣма работа, но отъ вжтрѣ празно. Тжпантъ билъ голѣмъ, но отъ вжтрѣ празенъ“. Имате ли вие довѣрие тогава да му повѣрите секретитѣ на вашата търговия, че утрѣ нѣма да излѣзатъ на пазаръ? Тѣ е. Та, казвамъ, вие нѣмате статистически данни, по които да опрѣдѣлите вашия критерий за облагането, вие нѣмате нужния приготвенъ финансовъ персоналъ, който добросъвѣстно и честно да изпълнява своя дългъ, а вие ще изложите вашитѣ търговски интереси и само ще ви тормозятъ и несправедливо ще ви облагатъ. При такива условия какъ можете вие сега да прокарате прогресивния данѣкъ? Нема не можете да си послужите съ патентовия данѣкъ? Ако таблицитѣ сж малко, удвоете ги. Ако най-голѣмата скала е 1.500, направете я 2.500 л., 3.000 л., но дайте нѣколко години този законъ да се изучи. Вие имате тукъ компетентното мнѣние на търговскитѣ камари, които се изказаха противъ законопроекта. Ами че кои могатъ да бждатъ по-компетентни — да-ли всички тѣзи търговски камари, взети наедно, или началникътъ на отдѣлението г. Симеоновъ е най-компетентенъ, който може да пише такива законопроекти и да ги прокарва?

С. Пипевъ: Бюрата на камаритѣ сж най-компетентни.

Д. Ганчевъ: Кажете ми, г. министре, има ли една търговска камара, отъ която да сте получили одобрение, насърчение за това? Ако попитате вие тѣзи го-спода, които стоятъ на тѣзи банки, увѣрявамъ ви, че половината отъ тѣхъ ще се позамислятъ прѣди да вдигнатъ ржка за приемането на тоя законопроектъ. Съ тѣзи работи, г-да, не трѣбва да се бърза. Нека този законопроектъ се изучи и проучи, нека се създадатъ нужнитѣ условия у насъ, нека подготвимъ

нашия финансовъ персоналъ, по-добри чиновници, които по-добрѣ да изпълняватъ своя дългъ, защото азъ ви казвамъ, че у насъ ставатъ работи, каквито никждѣ не могатъ да ставатъ. Ще ви приведа единъ примѣръ, за да видите какъ у насъ се тормозятъ търговцитѣ. Искате да рекламирате една стока и ще печатате, напр., 10.000 реклами, които трѣбва да обгербоватъ съ по 5 ст. Случайно въ печатницата не сж били обгербовани 100 парчета, васъ ви залавятъ тѣзи фискални чиновници, на които считъ сж тъй голѣми, и каква глоба мислите, че ще ви наложатъ на екземпляръ? Не двойна, не тройна, а 1.000 пжти повече. За 5 ст. 50 л. глоба ви взематъ. Ами кждѣ отивате тогава, ако бѣха пропуснати да се обгербоватъ всички парчета? Ще ви взематъ 3.000 л. глоба; ще ви про-дадатъ всичко. Ами у насъ има създадени закони, за които ще има случай да говоря и които сж създадени тъй на бърза ржка, че отъ една страна като искатъ съ тѣзи закони, съ тѣзи мѣроприятия да вдигнатъ търговията, индустрията и занаятитѣ, отъ друга страна отиватъ и ги спъватъ, че ги обръщатъ наопаки. Значи, съ една ржка даваме, а съ другата ви маме 10 и 100 пжти повече. Може ли да ми се каже, кждѣ въ този свѣтъ търговската реклама се обгербова съ марки? Въ коя друга държава, когато съ единъ циркуляръ съобщавашъ, че отваряшъ една контора, този циркуляръ трѣбва да бжде обгербо-ванъ? Европейцитѣ просто се смѣятъ съ насъ. Ами вие по този начинъ спъвате търговията! Вие отивате да освобождавате безъ мито суровитѣ материали на фабриканта, за да се прѣработятъ и фабрикуватъ, а отъ друга страна, когато се прѣработятъ сжщитѣ произведения, вие отивате, че облагате тѣхнитѣ реклами. Казва се, че рекламата е душата на търговията. Значи, търговецътъ трѣбва да рекламира сто-ката си, а вие му вземате 5 ст. гербова марка за тази реклама.

Министър Т. Теодоровъ: Това не е на дневенъ редъ сега.

Д. Ганчевъ: Да, но азъ искамъ да кажа, какъ се създаватъ реформи, какъ всичко бързо върви и какъ се създаватъ законитѣ, у насъ които не сж на мѣ-сгото си.

Споредъ този законопроектъ, търговцитѣ ставатъ агенти на фиска. Азъ съмъ длжженъ да събирамъ данѣка върху заплата, която получава моятъ персоналъ отъ 7—8 души, които имамъ въ контората си, и да внеса този данѣкъ на финансовия бирникъ, на финансовия чиновникъ. И когато подиръ мѣсецъ-два уволни нѣкого отъ служащитѣ си, трѣбва да отида да съобща, че е уволненъ и че не получава никаква заплата. Или, ако имашъ да давашъ подъ наемъ нѣкои здания, трѣбва да слѣдишъ кираджията; той седи шесть мѣсеца, излиза и зданието седи празно три мѣсеца; ти трѣбва да държишъ особена смѣтка, да се разхождашъ постоянно до финансовия бирникъ и да му казвашъ, че зданието е празно.

Министър Т. Теодоровъ: За да се освободишъ отъ данѣка върху наема. И сега е тъй. Азъ се чудя, отдѣ се взематъ тия страхове. И сега, ако искашъ да те освободятъ отъ единъ данѣкъ върху наема, ще трѣбва да съобщишъ, че тоя наемъ е прѣстаналъ, и даже нѣма да те освободятъ веднага. Споредъ на-стоящия законопроектъ, ще те освободятъ отъ мѣ-сеца, а пжкъ по сегашния законъ, нѣма да те освободятъ веднага, а ще ти взематъ пакъ за шесть мѣсеца.

Д. Ганчевъ: И послѣ, много е важно — вѣрвамъ, че и г. министърътъ нѣма да откаже това — че въ ония страни, въ ония държави, дѣто сж увеличени косвенитѣ данѣци, не могатъ да се увеличатъ и прѣ-житѣ. Не могатъ едновременно да вървятъ паралелно

хемъ увеличението на косвенитѣ данъци, хемъ увеличението на прѣжитѣ, или ще увеличите прѣжитѣ и ще намалите косвенитѣ, или ще увеличите косвенитѣ и ще намалите прѣжитѣ. Но едновременно да увеличавате и двата, това е невъзможно. Азъ поне не зная такава финансова наука.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ами ако бѣхъ направилъ увеличение, какво щѣхте да кажете?

Д. Ганчевъ: Въ Англия, г. министре, . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Англия! Оставете Англия; говорете за България.

Д. Ганчевъ: Моля Ви се, азъ правя сравнение.

Министъръ Т. Теодоровъ: Вие не знаете какво има въ Англия.

Д. Ганчевъ: Въ Англия има прогресивенъ данѣкъ, но тамъ захарта струва 50 ст., а у насъ — 1-20 л., а това е отъ увеличението на акцизитѣ и косвенитѣ данѣци. Въ Германия има прогресивенъ данѣкъ, обаче захарта се продава 60 ст., а въ България, както казахъ, 1-20 л. Това е и за кафето, и за чая. Ами когато вие по такъвъ начинъ увеличавате косвенитѣ данѣци и прѣжитѣ данѣци, тогава, защо сте седнали да се чудите, че животътъ е поскъпналъ? Разбира се, когато ние, търговцитѣ, ще плащаме тия данѣци, кой ще пострада отъ това? Консоматоритѣ. Ако една стока сме продавали по 1-20, ще я продаваме по 1-25 л., по 1-30 л.: колкото повече се увеличаватъ данѣцитѣ, толкова повече поскъпва и животътъ. Ама животътъ е станалъ непоносимъ. Това го чувствуваме всички на гърба си. Вие знаете, че това се чувствува тукъ, въ София; ама вземете и провинцията, не само София. Като погледнете занаятчията въ неговото лице ще видите, че този човѣкъ е унилъ и изпитъ; той съ своята игла или съ своя чукъ едва ли изкарва, за да прѣхрани своята челядь.

С. Е. Русевъ: Нѣма земледѣлцитѣ тукъ, за да Ви чуятъ.

Д. Ганчевъ: Съвършено вѣрно. Ами ние всѣка година сѣ повече и повече създаваме данѣци. Вчера се разисква законопроектътъ за земледѣлскитѣ камари, и когато остана въ закона да се обложи обработваемата земя съ 2 ст. на декаръ, мнозина казаха, че вие създавате единъ данѣкъ.

С. Е. Русевъ: Вдигнаха връва.

Д. Ганчевъ: Значи, 2 ст. били много.

С. Пипевъ: Ами на насъ като турятъ 6—7%?

Д. Ганчевъ: Ами вие тукъ по този прогресивенъ данѣкъ като искате да вземете не 2 ст., а стотини хиляди левове?

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама увеличава ли се процентътъ? Онуй е увеличение, ами туй увеличение ли е?

Д. Ганчевъ: Ще направя една смѣтка.

Министъръ Т. Теодоровъ: Направете смѣтка и кажете, кѣдѣ е увеличението. Трѣбва да бѣдемъ справедливи и, като говоримъ, да не говоримъ само за Англия, за Италия или за Франция, а да говоримъ за България.

Д. Ганчевъ: Именно азъ искамъ справедливо да говоря, г. министре. Азъ живѣя между тѣзи съсло-

вия, между масата на народа, виждамъ и чувамъ всѣки день тѣхнитѣ охкания. Не трѣбва да си прѣдставяме положението за много розово. Ако имате тукъ нѣколко търговски фирми или фабриканти, които блѣпукать, я погледнете малко по-надолу да видите, какво има. Едновременнониятъ грошъ днесъ струва левъ, даже левъ и половина — днесъ левътъ не струва, колкото тогавашниятъ грошъ. Докато вие по-напрѣдъ купувахте 60 ст. една ока месо, за да си нахраните къщата, сега трѣбва да плащате 1-20 л. за килограма — всичко е поскъпнѣло. Ние трѣбва да се позамислимъ. Нема ние ще бѣдемъ ония, които сѣ повече и повече ще увеличаваме данѣчния товаръ на населението? Азъ не искамъ да допусна това, за честта на коалиционното правителство.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ами кой Ви говори за увеличение! Азъ пакъ Ви питамъ: ако вие сте народенъ прѣдставителъ съвѣстенъ и добросъвѣстенъ, какъвто Ви зная, кажете, дѣ е туй увеличение и защо говорите за увеличение?

Д. Ганчевъ: Съ това ще увеличите . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама кажете единъ членъ, дѣто да има увеличение. Сравнете го съ сегашния законъ.

Д. Ганчевъ: Съ този прогресивно-подоходенъ данѣкъ ще увеличите . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Ама какъ ще увеличимъ, когато не е увеличенъ процентътъ, който сега съществува?

Д. Ганчевъ: Ами съ тия проценти увеличавате, г. министре.

Министъръ Т. Теодоровъ: Тогава, добръ; ще употребя повече трудъ, за да Ви докажа, че вие не разбирате законопроекта.

Д. Ганчевъ: Азъ дотолкова го разбрахъ и мисля, че имамъ право. Конституцията ми дава право да се изкажа тѣй, както азъ схващамъ и разбирамъ. Азъ не съмъ голѣмъ икономистъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Процентитѣ на-ли не сж увеличени? Поне това вие признайте. А като не сж увеличени, какъ ще се увеличатъ данѣцитѣ?

Д. Ганчевъ: Азъ казахъ отдевъ, че съ памукъ ще ни вадятъ душата.

Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Часътъ е осемъ. Нека отложимъ за утрѣ.

Други: Нека свърши ораторътъ.

Д. Ганчевъ: Азъ не мога да свърша сега, защото имамъ още бѣлѣжки и ще говоря.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Засѣданието ще се състои утрѣ, 24 февруарий, съ сжщия дневенъ редъ.

С. Е. Русевъ: Искамъ думата по дневния редъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Остава сжщиятъ дневенъ редъ, защото нѣма кворумъ, за да прибавимъ нѣщо ново къмъ днешния.

С. Е. Русевъ: Но азъ бихъ желалъ Народното събрание да се произнесе да се прибави къмъ тоя дневенъ редъ . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма кворумъ, за да може да се вземе рѣшение.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Остава сжщиятъ дневенъ редъ, но, за удобство, нѣкои отъ точкитѣ на дневния редъ ще се турятъ по-рано, други по-късно, затова ще ви ги прочета.

Най-напрѣдъ ще бжде поставено избирането на двѣ комисии по образуваниѣ двѣ нови министерства.

Послѣ, трето четене на законопроектитѣ: а) за измѣнение на чл. 18 отъ закона за сждебнитѣ заседатели; б) за измѣнение чл. 64 отъ углавното мирово еждопроизводство; и в) за измѣнение чл. 14 отъ закона за подпомагане държавнитѣ работници въ случай на инвалидностъ и заболѣване.

На трето мѣсто ще бжде: разглеждане конвенцията, сключена между България и Русия, относно-

телно изплащането отъ България на Русия разнискитѣ по окупацията на бившата Източна-Румелия отъ рускитѣ войски.

Четвърто, първо четене на законопроектитѣ: а) за данъка върху приходитѣ; б) за държавното музикално училище; в) за допълнение на закона за прѣхвърляне на беглика и данъка върху сградитѣ въ полза на градскитѣ общини и на беглика въ полза на селскитѣ; г) прѣдложението за измѣнение бѣлѣжката къмъ чл. 228 отъ закона за устройството на сждилищата.

Пето, второ четене на законопроекта за управлението на държавнитѣ и гарантиранитѣ отъ държавата дългове.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята)

Прѣседателъ: Д-ръ С. Даневъ.

Подпрѣседатели: { И. Пѣевъ.
А. Буровъ.

Секретари: { Н. Начевъ.
Д-ръ К. Списаревски.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.

(Край на VII книга)